PRACOWNIA NAUKOWA

BIULETYN
ARCHIWUM
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

NR 4

WARSZAWA 1961

BIULETYN
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Nr 4

Na prawach rękopisu

Warszawa - 1961

Redaguje zespół:

S.Chankowski, H.Dymnicka, M.Flis, Z.Kolankowski /red./
H.Obuchowska-Pysiowa, E.Tomaszewski, R.W.Wołoszyński,
M.Wrzoskowa

Prof.dr Heinrich Otto Meisner
czł.kor.Niemieckiej Akademii Nauk
w Berlinie
Przewodniczący Rady Naukowej
Archiwum NAN

ARCHIWUM AKADEMII
JAKO PLACÓWKA DOKUMENTACJI NAUKOWEJ

Najważniejszymi placówkami dokumentacji są wciąż jeszcze biblioteki i archiwa[1]. Biblioteki gromadzą przede wszystkim dokumenty natury "literackiej", a więc źródła pochodne /źródła z drugiej ręki/, głównie książki, czasopisma i gazety. Archiwa natomiast działają w oparciu o źródła podstawowe /z pierwszej ręki/, dokumenty, akta i listy, przy czym nie zacieśniają znaczenia wskazanych terminów do wytworów działalności urzędów państwowych, ale obejmują zakresem tych pojęć produkt każdego wystawcy, nawet osoby prywatnej.

Podział źródeł historycznych na przekazy i tradycję /wg Droysena-Bernheima/ daje się zastosować również celem wyjaśnienia stosunku między materiałami archiwalnymi a materiałami bibliotecznymi z pełną świadomością względnego charakteru wskazanego dualizmu. Przekazy pisemne, a więc w nowszej nauce archiwalnej wymieniono już trzy rodzaje: dokumenty,akta i listy charakteryzuje bowiem, ogólnie biorąc, zamiar oddziałania na kształtowanie rzeczywistości, istniejącej w momencie ich powstania. Są to świadectwa bezpośrednie, lub jak to ostatnio sformułowano, "nieświadome", podczas gdy opisowe źródła typu

tradycji dochodzą do nas za pośrednictwem swych twórców i powstają ze świadomym zamiarem poinformowania potomności.

Dokumentacja zgromadzona w bibliotece jest dostępna każdemu; archiwalna wciąż jeszcze nosi, przynajmniej przez pewien czas, piętno swoistej poufności. Ta właściwość materiału nie dopuszcza nigdy takiego stopnia popularyzacji jaki jest możliwy w bibliotece publicznej. Pojęcie archiwum publicznego odczuwamy jako contradictio in adiecto; wskazać przecież można na poważne ograniczenia dostępności zaczynające się chociażby od technicznych trudności odczytania dokumentu.

Oba typy instytucji dostarczają wprawdzie czytelnikowi strawy duchowej - wykazuje ona wszelako zasadnicze różnice nie tylko pod względem treści, lecz także i genezy. Zbiory biblioteczne powstają przede wszystkim na drodze czynnego, świadomego zbierania na zasadzie wolnych zakupów na rynku księgarskim i wyboru przedstawionych ofert. Istnieje przy tym zasadniczo nieograniczone prawo zakupów. Materiały archiwalne pochodzenia państwowego narastają przedarchiwalnie, jako produkt pisemny działalności registratur urzędów, przyjmowany obowiązkowo przez archiwa w granicach jasno określonych kompetencji. Każde archiwum posiada swój zakres działania, jakieś "bis in idem" nie może tutaj istnieć. Pozytywne konflikty kompetencyjne są wykluczone w sposób zasadniczy.

Archiwa - albo chociażby tylko kancelarie i registratury - od chwili gdy przed około pięciu tysiącami lat pojawiły się na widowni dziejowej w starożytnej Mezopotamii /Uruk/, przeszły przez liczne zmiany i rozwinęły się w wiele grup. Archiwa instytucji państwowych stoją na ich czele, ale tylko jako

primi inter pares obok archiwów zwierzchności duchownych lub miejskich. Zaraz za nimi występują inne korporacje, jak zakłady i fundacje prawa publicznego, między nimi akademie.

Także Archiwum Akademii ma ściśle ustaloną właściwość. Jest to tak zwane archiwum jednolite, to jest gromadzące materiały jednej proweniencji, wytworzone przez jedną osobę prawną: Niemiecką Akademię Nauk w Berlinie, względnie jej poprzedniczkę prawną, korporację prawa publicznego, Pruską Akademię Nauk. W grę wchodzi przy tym stosunek sukcesji analogiczny do tego, jaki istnieje między urzędem a jego poprzednikiem, którego funkcje przejął /Vorbehörde/. Jakkolwiek Akademia ze swymi licznymi komórkami i placówkami /instytuty, komisje, towarzystwa/ jest tworem złożonym, co w równym stopniu dotyczy zarządu centralnego, jak i poszczególnych wydziałów, tym niemniej jedność jej "osobowości registraturalnej" nie ulega wątpliwości podobnie jak to ma miejsce w wielkim ministerstwie, posiadającym mnóstwo oddziałów, akta którego tworzą wszelako tylko jeden zespół.

Archiwum Akademii jest więc tylko ostateczną zbiornicą, do której wpływają wszystkie dojrzałe do archiwizacji i nadające się do niej materiały registratur wszystkich wytwarzających akta komórek i placówek Akademii. Dla dobra sprawy niezbędne jest dbanie o stały dopływ do archiwum odpowiednich materiałów - o ile Akademia nie chce utrudniać samej sobie całej swej pracy na ważnych odcinkach. W żadnym wypadku nie można tolerować zapatrywania, że należy organizować archiwum "doborowe" /Auslesearchiv/, któremu należy przekazywać tylko niektóre "dokumenty", generalia i cymelia.

Tworzenie archiwów poszczególnych komórek Akademii, niezależnie od ich stopnia i rodzaju jest w każdym przypadku niewłaściwe, gdyż, jak wskazują doświadczenia, nieuchronnie prowadzi z biegiem czasu do rozdrobnienia i bolesnych strat. Jako dawne ostrzeżenie przytoczyć można fakt, że akta dotyczące założenia Towarzystwa, przeważnie pochodzące z ręki Leibniza[2], w pół wieku później "znaleziono pod schodami Obserwatorium" - "sous l'escalier de l'Observatoire" na Dorotheenstrasse. Liczne podobne zjawiska wystąpiły i w bliższych nam czasach. Papiery Aleksandra Humboldt'a, Collectanea do "Kosmosu", na jego wniosek złożone również w Obserwatorium, stamtąd w 1920 r. w niewyjaśniony bliżej sposób trafiły do kolekcji Darmstädter'a, a z nią zapewne zostały ewakuowane do Marburga. Zupełnie niedawno udało się uzyskać dla archiwum listy Al.Humboldt'a, które wraz ze starymi aktami również leżały w Obserwatorium w Poczdamie. Wiele podobnych papierów od dawna zasługujących na zabezpieczenie w archiwum, spoczywa jeszcze być może spokojnie w zapomnianych zakątkach placówek Akademii.

Tam, gdzie z określonych przyczyn, przy instytutach Akademii powstały w drodze wyjątku twory podobne do archiwów, jak np. w przypadku Instytutu Wyżywienia w Poczdamie - Rehbrücke, należy z naciskiem podkreślić ich tymczasowy charakter. Widzieć w nich można tylko komórki pośrednie, filialne magazyny archiwum głównego. Należy też dbać o to, by archiwum Akademii było na czas powiadamiane o zmianach organizacyjnych w placówkach Akademii, by mogło zapobiegać zniszczeniu materiałów archiwalnych. Archiwum Akademii nie jest, jak wskazano, archiwum doborowym, lecz zgodnie z § 2 ust. 1 swego regulaminu,

jest rzeczowo właściwe dla całości materiałów aktowych,powstałych w wyniku działalności Akademii.

Teraz przedstawić należy krótko układ archiwum.

Archiwum Akademii, powołane do życia uchwałą Prezydium NAN w 1953 r. oparte jest o nie będące już w użyciu materiały registratury. Te materiały typu przekazów źródłowych sięgają wstecz aż do czasu założenia Towarzystwa. Akta,powstałe przed 1812 r., obejmujące ok. 1.300 fascykułów, stanowią pierwszy oddział archiwum. Nadanie "statutów" 24 stycznia 1812 r. otworzyło nowy rozdział w dziejach Akademii. Odpowiednik archiwalny tej nowej epoki stanowi drugi oddział akt /terminus ad quem: 1945/46, jak dotąd ok 2.000 fascykułów/. Trzeci oddział przeznaczony jest dla materiałów obecnie bieżąco archiwizowanych. Akta ostatniego oddziału nie pochodzą, jak zawartość dwóch pierwszych, z centralnej registratury,która zresztą chyliła się ku upadkowi już po 1930 r., ale od chwili powstania archiwum przejmowane są bezpośrednio od poszczególnych komórek, posiadających własne kancelarie. Jak dotąd przejęć takich było około 60. Zawartość tych akt dostępna jest na podstawie różnych inwentarzy nieraz umożliwiających szczegółowy wgląd w treść materiałów. Obok akt kancelaryjnych istnieją samodzielne grupy tzw. "pojedyńczych dokumentów" w rodzaju statutów, umów i adresów, dalej są "zespoły zdeponowane", między którymi znajdują się ważne depozyty redakcji Monumenta Germaniae Historica z listami barona v. Stein i Wydawnictwa dzieł Kanta, gdzie zachowało się 461 listów do Kanta.

Szczególnego omówienia wymaga tzw. zbiór rękopisów lub manuskryptów. Terminu "rękopis" lepiej byłoby unikać w archi-

wach, gdzie z góry wiadomo, że większość zbiorów ma charakter rękopiśmienny. Określenie powyższe należy zostawić kołom bibliotecznym. Mianem rękopisów obdarzano u nas niewłaściwie spuścizny i tzw. manuskrypty w ściślejszym znaczeniu, które wszakże, jak stwierdzono przy bliższym zbadaniu, stanowią również fragmenty lub odpryski spuścizn bądź załączniki do akt. Archiwum zajmuje się teraz bliższą analizą całej tej dość trudnej do zorganizowania masy i podejmuje próbę ukształtowania jej według zasad nowoczesnej nauki archiwalnej.

Spuścizny rękopiśmienne osób prywatnych, a więc przede wszystkim korespondencja i "materiały twórczości" są w istocie registraturami tych osób, a odwrotnie, registratury kancelaryjne stanowią właściwie spuścizny urzędów i innych instytucji.

Podstawowe pokrewieństwo obu typów dokumentacji jest niewątpliwe. Jeżeli chce się określić istotę spuścizny, można to zrobić tylko przy użyciu pojęcia materiałów archiwalnych. Zupełnie słusznie mówi się więc o archiwach prywatnych. Spuścizna - tak sformułował to ostatnio dyrektor Polskiej Akademii Nauk - to zespół archiwalny par excellence, wynik całości twórczej działalności osoby prywatnej[3]. Odnosi się to do wszystkich spuścizn bez wyjątku, bez względu od kogo by one pochodziły. Tak zwane spuścizny "literackie", po pisarzach, uczonych, artystach itd. nie stanowią więc żadnego wyjątku. W ZSRR skoncentrowano wszystkie takie zespoły z państwowych archiwów, muzeów, bibliotek, instytutów naukowych itp. w utworzonym specjalnie w r.1941 celem ich przechowania Centralnym Archiwum Literatury i Sztuki. Dla tych spuścizn, oraz dla wszelkich spuścizn w ogólności, istnieją więc trwałe ustalone zasady właściwości archiwalnej. Tak zwane spuścizny "polity-

ozne" /mężów stanu, członków parlamentu i innych polityków, także wojskowych/ należą do zakresu działania archiwów państwowych /cywilnych albo wojskowych/, spuścizny literackie wskazanej wyżej proweniencji - do kompetencji archiwów literatury, tak jak tego domagał się jeszcze w 1889 r. Wilhelm Dilthey. W Niemczech, ten ostatni rodzaj archiwów reprezentuje przede wszystkim Goethe-Schiller-Archiv w Weimarze, oraz Schiller-National-Museum w Marbach.

Spuścizny uczonych należą przede wszystkim do właściwości archiwów Akademii. Dotyczy to nie tylko spuścizn członków Akademii, lecz także wszystkich innych osób zajmujących się nauką. Zgodnie z § 2 ust. 3 statutu, Archiwum Akademii ma szczególny obowiązek troszczenia się o materiały rękopiśmienne tego typu i chronienia ich przed zagładą. Także i tutaj mamy dobitne doświadczenia: w 1934 r. ukazały się w druku wyniki badań nad stanem zachowania rękopisów poetów od 1400 - 1900 r.[4]. Z 2.126 poetów, których rękopisów poszukiwano, zaledwie ok. 18% pozostawiło spuścizny lub części spuścizn w zbiorach publicznych lub prywatnych, dla ok. 54% udało się ustalić "mniejszą lub większą liczbę rękopisów izolowanych w zbiorach publicznych", przy ponad 27% brak jakichkolwiek śladów spuścizny rękopiśmiennej. Badaniem objęto ponad 1.000 placówek /bibliotek, archiwów, muzeów, zbieraczy prywatnych/. Nie prowadzono podobnych badań nad papierami po uczonych, ale zastanawiające jest, że nasze archiwum ma tylko około trzydziestu spuścizn, nikły ułamek śladów pracy długiego szeregu członków Akademii - nawet jeśli się weźmie pod uwagę, że część ich materiałów zachowała się w innych zbiorach. Niemniej są wśród zachowanych u nas spuścizn nazwiska takie, jak August

Leopold Crelle /1780/, Bessel /1784/, Böckl /1785/, Dirichlet /1805/, Mommsen /1817/. Helmholtz /1821/, i Diels /1848/. Ponadto, jako jedyny w swoim rodzaju szczęśliwy wyjątek, wymienić trzeba "Archiwum literackie", którego istnienie zawdzięczamy inicjatywie prywatnej. Posiada ono ponad pół setki spuścizn uczonych i pisarzy. Dzisiaj należy ono do Akademii, zarządzane jest przez Instytut języka i literatury niemieckiej w porozumieniu - jeśli chodzi o materiał archiwalny - z Archiwum Akademii. Ze starszych spuścizn tu reprezentowanych wymienię: Christiana Gottlob Heysego, Schleiermachera, Schellinga, Bartholda Georga Niebuhra, Virchowa, Karla Weinholda, Wilhelma Scherera.

Wobec tak szczątkowego stanu tych materiałów, chciałbym skierować do wszystkich członków Akademii gorące wezwanie o zatroszczenie się, by przy każdej nadarzającej się sposobności odpowiednie materiały archiwalne były przekazywane do Archiwum Akademii. Często występująca obawa przed wydaniem papierów prywatnych z rąk rodziny nie jest uzasadniona, gdyż Archiwum może dać wszelką gwarancję należytej dyskrecji.

Dalej powinna być stworzona możliwość planowego zakupywania ważnych spuścizn lub części spuścizn, nie ograniczona tylko do poszczególnych przypadków, jak to miało ostatnio miejsce w stosunku do listów Maxa Plancka. W Polskiej Akademii Nauk istnieje specjalna Komisja Zakupów, która dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi. Już chociażby zabezpieczenie omawianych dóbr kulturalnych przed wywozem za granicę powinno uzasadnić podobne kroki.

Archiwum Niemieckiej Akademii Nauk jest skarbnicą jej urzędowego i prywatnego materiału rękopiśmiennego. Zasoby są

tu o wiele bogatsze niż gdzie indziej np. w Wiedniu. Archiwum stale strzeże i mnoży te skarby, umożliwia ich wykorzystanie, pragnie je też obecnie spopularyzować przez przygotowany do druku "Przegląd zawartości"[5]. Wyzyskanie tych materiałów oraz wprowadzenie ich do nauki jest jednak sprawą zainteresowanych kół badaczy.

Tłum. R.B.

---

1 Za uprzejmym zezwoleniem Autora oraz Niemieckiej Akademii Nauk, Biuletyn zamieszcza przekład artykułu pt. Das Akademiearchiv als wissenschaftliche Dokumentationsstelle, który ukazał się w "Mitteilungsblatt der Deutschen Akademie der Wissenschaften" z.1 z 1960 r. s.13-15 /przyp. Redakcji/.

2 Brandenburskie Towarzystwo Naukowe /Kurfürstliche- Brandenburgische Societät der Wissenschaften/ założone zostało w 1700 r. Pierwszym przewodniczącym był jego organizator, G.W. Leibniz /przyp. tłum./.

3 Por. Z. Kolankowski, Die Sammlung und Ordnung von Nachlässen im Archiv der Polnischen Akademie der Wissenschaften, "Archivmitteilungen" nr 4 z 1957 r. s.1 i n. - tenże- Podstawowe zagadnienia metodyczne porządkowania spuścizn rękopiśmiennych - "Biuletyn Archiwum PAN" nr 2, 1959, s. 10 i n. /przyp. tłum./.

4 Chodzi o: Wilhelm Frels, Deutsche Dichterhandschriften vom 1400 - 1900, Gesamtkatalog, Leipzig 1934, /przyp. tłum/.

5 Przegląd ten ukazał się w r. 1960: Ch. Kirsten, Übersicht über die Bestände des Archivs der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Brl. 1960 /przyp. tłum./.

Józef Żeglicki
Archiwum Głównego Urzędu
Statystycznego

PORZĄDKOWANIE OTWARTYCH ZESPOŁÓW AKT

Zagadnienie porządkowania akt zespołów otwartych - tj. takich, które są uzupełniane kolejnymi dopływami akt ze składnicy lub kancelarii[1] nie było jeszcze poruszane w polskiej archiwistyce. W obecnych czasach sprawa ta nabrała szczególnego znaczenia. Konieczne jest, jak się zdaje, ustalenie pewnych zasad stosowanych przy porządkowaniu akt tego okresu znajdujących się w składnicach urzędów i instytucji.

Rozważania niniejsze mają charakter dyskusyjny; zamierzeniem ich jest rozpatrzenie problemu porządkowania akt zespołu otwartego na typowym przykładzie instytucji żywej, w danym przypadku Głównego Urzędu Statystycznego, nieprzerwanie działającego od czasu powstania Polski Ludowej[2]. Zespoły akt instytucji, które w pewnych latach okresu 1945-1960 przerwały działalność, następnie zaś powstały na nowo, należy przy porządkowaniu traktować w sposób odmienny a wykazanie różnic między tymi dwoma rodzajami zespołów otwartych nie jest zamierzeniem niniejszych rozważań.

Główny Urząd Statystyczny jest instytucją centralną o specyficznym charakterze: instytucji pracującej nie tylko dla potrzeb administracji państwowej ale i dla potrzeb naukowych. Działalność GUS od chwili jego powstania jest jednorodną, oczywiście w szerokim tego słowa znaczeniu. Polega ona na gromadzeniu materiałów statystycznych, ich opracowywaniu i publikowa-

niu danych ze wszystkich nieomal dziedzin życia naszego kraju.

Ze względu na specyficzny charakter GUS, wyrażający się w gromadzeniu wielkich ilości akt,prowadzeniu nie tylko prac bieżących ale również retrospektywnych a nadto prac związanych z potrzebami innych instytucji i pracowników naukowych, sprawa właściwego uporządkowania i zinwentaryzowania znajdujących się w Archiwum GUS[3] akt z okresu 1945-1960 stała się paląca.

Z e s p ó ł a k t w s k ł a d n i c y u r z ę d u

Jak powszechnie wiadomo, przy urzędach, instytucjach i zakładach pracy istnieją składnice akt,których zadaniem jest przejmowanie z kancelarii akt niepotrzebnych dla bieżącej pracy codziennej[4]. Nieprzydatność tych akt dla samego urzędu jest sprawą częstokroć pozorną i zależy prawie zawsze od charakteru instytucji i charakteru samych akt.Trudno jest z całą pewnością ustalić okres czasu, w którym akta mogą być potrzebne do pracy w kancelarii,przekazywanie więc do składnicy jest często spowodowane brakiem miejsca.

Przekazywanie akt następuje na podstawie wystąpienia kancelarii, która obowiązana jest sporządzić spis zdawczo-odbiorczy materiałów przekazywanych. Ułożenie techniczne tych akt według logicznego porządku i zakwalifikowanie ich do kategorii archiwalnych wykazuje duże rozbieżności. Normowanie tych spraw w instrukcjach składnicowych jest częstokroć niewystarczające albo bywa nieprzestrzegane. Ponadto w instytucjach nie posiadających wykazu akt, z reguły wiele do życzenia pozostawiają takie kwestie jak opis akt w kancelarii i

kwalifikacja ich na kategorie A lub B.Łączy się z tym zwykle przemieszanie w jednostkach akt o różnych kategoriach. Wówczas ułożenie akt według kolejnych sygnatur kancelaryjnych przed przekazaniem ich do składnicy jest wręcz niemożliwe.

Oczywiście w dobrze prowadzonej kancelarii dysponującej prawidłowym wykazem akt,przekazywanie akt nie przysporzy ogromnej pracy ani kancelarii,ani składnicy. Wobec chaotycznego stanu kancelarii, w wielu urzędach można jedynie zastrzec, że akta muszą być ułożone do przekazywania w porządku chronologicznym z uwzględnieniem podziału ich według struktury organizacyjnej urzędu.

Taki układ akt nie jest jednak w pełni wystarczający do odszukania w składnicy potrzebnej teczki. Przy chronologicznym układzie akt w ramach spisu zdawczo-odbiorczego, piętrzą się przed badaczem znaczne trudności. Np. w spisie zdawczo-odbiorczym nr 477/42 znajdującym się w Archiwum GUS[5] teczki pt."Sprawozdania z zaopatrzenia"występują w dwóch pozycjach: pierwsza z r.1952 pod nr 1, druga z r. 1953 pod nr 16. Oczywiście, chcąc trafić na drugą trzeba przejrzeć 15 pozycji spisu. Możliwy jest inny wariant.Teczka "zarządzenia" w spisie nr 322/4 występuje pod pozycjami: 10, 15, 16. Jednostka z r.1952 dlatego, że umieszczono ją na zakończenie cyklu akt pochodzących z tego roku lub z wcześniejszych okresów;jednostka z r. 1953 występuje pod nr 15, bo również kończy cykl akt z r. 1953, natomiast jednostka z r. 1954 jest umieszczona pod nr 16 dlatego, że rozpoczyna cykl teczek tego roku.

Pełny i wystarczający do odszukania żądanych akt opis kancelaryjny teczki nie może zawierać sformułowań ogólnikowych, jak np. w spisie zdawczo-odbiorczym nr 462/39, poz.2 - - "Korespondencja wychodząca", poz.3 - "Korespondencja przy-

chodząca", poz.4 -"Korespondencja wychodząca i przychodząca" itd. Jak widać z tych wyrywkowych przykładów opisy /tytuły/ jednostek nadane w kancelariach pozostawiają w wielu przypadkach dużo do życzenia.Problem ten jest bardzo charakterystyczny dla instytucji pracujących bez wykazu akt.

Ze sprawą tą wiąże się ściśle następna kwestia,a mianowicie przemieszanie akt o różnych kategoriach archiwalnych , które w tego typu teczkach prawie zawsze występuje. W związku z takim stanem nie można łatwo i szybko odszukać potrzebnych akt.

Sprawą bardzo istotną jest właściwe przekazywanie akt do składnicy. Często pakuje się je w paczki,jak do przesyłki pocztowej. System ten przynosi szkody niejednokrotnie trudne do odrobienia.Opakowanie kilku teczek w arkusz papieru i zastosowanie do nich jednego zdawkowego i ogólnikowego opisu jest,rzecz jasna, mniej pracochłonne od wymieniania w spisie zdawczo-odbiorczym tytułów wszystkich teczek zawartych w jednej paczce.Gorzej jest,gdy równocześnie pozbawiono akta dawnych obwolut/przydatnych np.do bieżącej dalszej pracy kancelarii/.Wtedy w paczce można znaleźć albo zupełny rozsyp aktowy,albo kilka wyraźnie różniących się merytorycznie jednostek kancelaryjnych bez żadnego opisu, bo pozbawionych obwolut.

Reasumując - w składnicy akt można zastać zespół akt uporządkowany tylko pozornie,ułożony na półkach według kolejności numeracji spisów zdawczo-odbiorczych. Jedyny przewodnik po składnicy - spisy - nie obrazują istotnej treści całości materiału, leżącego częstokroć w paczkach. Odszukanie w spisach żądanej pozycji natrafia na duże trudności.Stan taki, niestety , spotykany bardzo często, wymaga olbrzymiej

pracy nad właściwym uporządkowaniem zasobu składnicy akt.

P o r z ą d k o w a n i e i i n w e n t a r y z a c j a a k t z e s p o ł u o t w a r t e g o

Segregacja na zespoły

Przy pobieżnym zapoznaniu się z zasobem składnicy,uporządkowanie akt zespołu otwartego wydaje się sprawą prostą. Wydawałoby się, że w składnicy urzędu znajduje się jeden zespół akt, że systematyzacja nie nasuwa specjalnych wątpliwości, a segregacja akt jest może nawet zbyteczna.

Jest to wrażenie złudne. Niejednokrotnie w składnicy można spotkać się z aktami nie jednego , lecz dwóch lub kilku zespołów akt, przemieszanych i ułożonych bezładnie. W materiałach objętych jednym spisem zdawczo-odbiorczym znajdują się różnorodne akta, nie tylko z różnych okresów ale i różnych instytucji. Stan ten jest wynikiem nieuregulowania dotychczas żadnymi przepisami wykonawczymi /poza ogólnikowymi zarządzeniami, niejednokrotnie nie przestrzeganymi/ problemu przekazywania akt. Po drugie, jak powszechnie wiadomo, w okresie powojennym wiele instytucji przeżywało ciągłe reorganizacje, wiele było likwidowanych, po czym powstawało na nowo. W tych warunkach składnica mogła dziedziczyć akta, które stanowią już zespół zamknięty i tylko przypadkiem nie znalazły się we właściwym archiwum.

Pierwszą czynnością przy porządkowaniu akt w składnicy jest zatem rozpoznanie przynależności akt do zespołu i segregacja na zespoły. Ta podstawowa czynność przy porządkowaniu akt zespołów zamkniętych obowiązuje również przy porządkowaniu zespołu otwartego.

Rozpoznanie następuje w zasadzie dość łatwo, czasami już na podstawie zaznajomienia się ze spisami zdawczo - od-

biorczymi. W przypadku braku spisów lub niedostatecznych opisów jednostek, rozpoznaje się akta po nagłówku,adresie i znaku kancelaryjnym. Większość akt okresu Polski Ludowej ma wyraźny adres i nagłówek. Zawodną natomiast formą rozpoznania przynależności aktu może okazać się kancelaryjna postać pisma - jego format i gatunek papieru, jednolity dla akt wielu zespołów.

Rozpoznanie przynależności oryginału jest o wiele łatwiejsze niż konceptu czy minuty pisma, pozostających w kancelarii. Wiele wątpliwości powstaje przy segregacji akt, wtedy np. gdy uległy one znacznemu przemieszaniu.Porządkujący zespół powinien w takich przypadkach nie tylko dobrze znać charakter urzędu, strukturę i zadania poszczególnych komórek organizacyjnych, ale nierzadko również orientować się w obsadzie personalnej poszczególnych stanowisk pracy w różnych okresach istnienia urzędu. W latach powojennych istniała , jak wiadomo, duża płynność kadr, stosowano przeniesienia pracowników do pokrewnych instytucji, które mogły ulec likwidacji,i których akta obecnie mogły znaleźć się razem w składnicy.Wtedy dołączenie do poszczególnego zespołu konceptu a nieraz i minuty może być rozstrzygnięte dopiero po dokładnym zbadaniu treści pisma, okresu jego pochodzenia i wszelkich innych znaków, gdyż parafa na minucie może częstokroć mylnie wskazywać przynależność lub miejsce w zespole.

K l a s y f i k a c j a a k t

Podstawowymi warunkami dobrze przeprowadzonej klasyfikacji akt zespołu otwartego są: wstępne zbadanie akt zespołu i dokładne zaznajomienie się ze strukturą organizacyjną instytucji od chwili jej powstania. Spełnienie tych warunków pozwala ułożyć wykaz akt tam gdzie go nie ma, lub skonfrontować wy-

kaz istniejący z zasobem składnicy. Jedynym możliwym schematem klasyfikacyjnym właściwego uporządkowania zespołu otwartego jest bowiem wykaz akt, dostosowany do struktury i funkcji urzędu, albo też oparty na podziale rzeczowym. Stanowi on podstawę systematyzacji akt zespołu otwartego i ich inwentaryzacji. Nie jest możliwe prawidłowe uporządkowanie akt zespołu otwartego bez wykazu akt.

W przypadku porządkowania akt instytucji pracującej z wykazem akt wystąpi tylko kwestia skonfrontowania go z zasobem składnicy. Może się bowiem zdarzyć, że akta, które się w niej znajdują mogły być w dużej części opisane w okresie wcześniejszym, przed powstaniem wykazu akt, stąd ich opis bywa ogólnikowy i niezgodny z istniejącym wykazem,chociaż treść akt może mieć odpowiedniki w pozycjach wykazu akt. Może się też zdarzyć nadto, że akta będą niewłaściwie zakwalifikowane do kategorii A lub B. Konieczne jest przy tym zbadanie, o ile obowiązujący wykaz jest jasny i wyraźny dla akt znajdujących się w składnicy i czy jest on czytelny,to znaczy, czy pozwala łatwo odszukać potrzebną pozycję.

W instytucji, w której brak wykazu akt,archiwista powinien wykaz ten ułożyć, co wymaga żmudnej i uciążliwej pracy.

Przy opracowaniu wykazu akt i wyborze jego rodzaju/strukturalno-funkcjonalny względnie rzeczowy/ należy kierować się kryterium zmian organizacyjnych w okresie istnienia instytucji i charakterem instytucji. Ogólnie biorąc, podział rzeczowy należy stosować tam, gdzie materiały zespołu daje się łatwo segregować według treści[6],lub tam,gdzie brak wykształconej struktury. Natomiast wszędzie,gdzie jest wyraźna struktura organizacyjna należy z reguły opracować wykaz strukturalno-funkcjonalny. Rodzaj wykazu tworzonego przy porządkowaniu akt ze-

społu otwartego zależy od każdorazowej decyzji archiwisty powziętej po szczegółowym zapoznaniu się zarówno ze strukturą urzędu jak i zasobem składnicy.

Prace przygotowawcze winny tu mieć na oku dwa cele. Trzeba pamiętać, że byłoby niewłaściwe uporządkowanie materiału znajdującego się w składnicy, bez jednoczesnego wprowadzenia zasady przekazywania przez kancelarię następnych partii akt w sposób z góry ustalony, aby dołączanie poszczególnych jednostek do akt już uporządkowanych pochłaniało jak najmniej czasu. Należy zatem przygotować równolegle z wykazem akt wskazania techniczne dla kancelarii, któreby były stosowane przez nią na bieżąco przy przekazywaniu akt.

Wskazania te winny obejmować zasady uporządkowania akt, przeznaczonych do przekazania składnicy, zasady nadania właściwego układu tym materiałom oraz oddania tego układu w spisie zdawczo-odbiorczym.

Należy dążyć do zerwania z systemem przekazywania do składnicy paczek materiałów, pozbawionych teczek. Jeżeli akta znajdują się w kancelarii w skoroszytach lub segregatorach przydatnych do dalszej pracy, powinny zostać przed przekazaniem przełożone do innych obwolut, każda jednostka oddzielnie, z jednoczesnym przeniesieniem opisu. Oczywiście w kancelarii mogą być tworzone tomy - w przypadkach gdy akta jednej jednostki nie mieszczą się do nowej obwoluty. Jednostek z opisem niejasnym lub niezgodnym z zawartymi dokumentami nie należy przyjmować do składnicy. Kancelaria winna również umieścić na obwolucie stempel, znak i kategorię archiwalną akt oraz dokładne daty krańcowe.

Drugim rodzajem wskazań będą zasady określające układ materiału przekazywanego przez kancelarię w ramach spisu zda-

wozo - odbiorczego. Należy przyjąć podstawowe założenia: jeden spis zdawczo-odbiorczy dla materiałów jednej komórki organizacyjnej. W ramach tego spisu kancelaria układa akta zasadniczo w kolejności od akt kategorii B o najkrótszym okresie przechowywania do akt kategorii A. Przyjęcie tej zasady pozwoli w składnicy łatwo wydobywać akta kategorii A. Nadto po upłynięciu terminu przechowywania akt kategorii B można je będzie brakować bez żmudnych poszukiwań w spisie. W przypadku przemieszania akt o różnych kategoriach w jednostkach, kancelaria winna przekazać do składnicy akta w układzie chronologicznym.

Gdy w kancelarii znajdują się akta z kilku lat, winno się im nadać w ramach spisu zdawczo-odbiorczego układ rzeczowy w obrębie kategorii archiwalnej. Układ taki utrudni nieco brakowanie, równocześnie jednak pozwoli wyodrębnić pewne jednolite rzeczowo grupy materiału, a także w pewien sposób wdraża pracowników kancelarii do nadawania jednostkom logicznego układu. Dopiero w obrębie układu rzeczowego kancelaria winna uwzględniać kolejność chronologiczną.

Ważne jest ustalenie sygnatury tak ułożonych przez kancelarię jednostek. W składnicy stosuje się niejednokrotnie czteroczłonową sygnaturę, składającą się z cyfr, oznaczających kolejno: numer spisu zdawczo-odbiorczego w ramach urzędu, łamany przez numer spisu zdawczo-odbiorczego komórki organizacyjnej, następnie łamany przez numer pozycji spisu i prawie zawsze przez numer tomu w ramach tej pozycji. Prostszą sygnaturą jednostki jest jej kolejny numer - bez oznaczania tomu. zgodny z liczbą pozycji spisu. Wszystkie jednostki w ramach spisu zdawczo-odbiorczego otrzymują więc sygnaturę zgodną z

sygnaturą spisu i łamaną przez kolejne cyfry równe liczbie porządkowej jednostek w ramach spisu. W ten sposób w składnicy sygnatury wszystkich jednostek przekazywanych w ramach jednego spisu zdawczo-odbiorczego tworzone są przez ciąg kolejnych cyfr. Do odróżnienia tomów akt jednej sprawy służy wówczas rubryka spisu "Daty krańcowe", które muszą być wtedy dokładnie określane.

Zasadniczym celem wprowadzenia w urzędzie opisanych zasad przekazywania akt przez kancelarię do składnicy jest narzucenie kancelarii systemu przekazywania, który pozwala na szybkie i stosunkowo nietrudne uporządkowanie materiału w składnicy, dołączenie go do już przechowywanego i uporządkowanego zasobu oraz zinwentaryzowanie. Zasady te oparte o regułę traktowania teczki czy poszytu jako jednej jednostki kancelaryjnej, nadto przyzwyczajają kancelarię do przekazywania akt w układzie logicznym, tj. takim, jaki będzie obowiązywał po wprowadzeniu wykazu akt.

S y s t e m a t y z a c j a a k t

Systematyzację akt zespołu otwartego można przeprowadzić dwojako, w zależności od przyjętego rodzaju schematu klasyfikacyjnego /wykazu akt/. Przy podziale rzeczowym grupuje się materiały według treści, natomiast w przypadku oparcia się na wykazie strukturalno-funkcjonalnym materiały układa się według komórek organizacyjnych. Drugi wariant, stosowany obecnie przy porządkowaniu zespołu otwartego akt Głównego Urzędu Statystycznego posłuży za podstawę dalszych rozważań. Systematyzacja zmierza zresztą zawsze do tego samego celu, a mianowicie do ułożenia wszystkich materiałów zgodnie z pozycjami wykazu akt.

Grupowanie materiałów w przypadku strukturalno-funkcjonalnego wykazu akt winno w pierwszym etapie polegać na wybraniu ze spisów zdawczo-odbiorczych materiałów jednej komórki organizacyjnej. Zwykle nie przedstawia to trudności tam, gdzie składnica ma w ramach jednego spisu zdawczo-odbiorczego materiały jednej komórki organizacyjnej. Wówczas jednak gdy materiały jednej komórki organizacyjnej przemieszane są w spisie zdawczo-odbiorczym z materiałami innych komórek, porządkujący podjąć musi żmudne poszukiwanie.

Kolejnym etapem pracy jest dzielenie materiału według porządku chronologicznego. Pozwala ono na łatwiejsze zgrupowanie odpowiednich materiałów według wykazu akt oraz na wydzielenie w obrębie roku dokumentów stanowiących s e r i e, tzn. takich których ciąg jest nieprzerwany od lat, i które wyróżniają się od innych a zarazem są związane z sobą tak treścią, jak i postacią zewnętrzną /poszyty, księgi itp./. Oczywiście seria musi mieć odpowiednią pozycję w wykazie akt. Natomiast kategoria archiwalna dokumentów nie może być czynnikiem decydującym dla wyodrębnienia serii.

Przy porządkowaniu akt Wydziału Budżetowo - Rachunkowego GUS wyodrębniono serie takich dokumentów, jak Księgi Kredytów i Wydatków Budżetowych, Preliminarze Budżetowe, Listy Płacy, Dowody na wydatki budżetowe, z których ostatnie stanowią szereg poszytów.

Wyodrębnienie serii dokumentów pozwala równocześnie odizolować akta związane z sobą treściowo, nie stanowiące jednak serii, takie jak np. korespondencja, komunikaty itp. dotyczące jednej sprawy, czy też wycinkowe sprawozdania i ich analizy. Materiały te tworzyć będą ciągi g r u p t e m a-

t y c z n y c h. Grupa tematyczna to materiały aktowe związane z sobą analogią treści /zagadnieniem/, którym odpowiada jedna pozycją wykazu akt, lecz które nie muszą być równocześnie związane kryteriami natury formalnej.

W trakcie porządkowania akt komórki budżetowej GUS utworzono m.in. takie grupy tematyczne: Kwartalne analizy działanośoi finansowej, Korespondencja: w sprawach budżetowych z Ministerstwem Skarbu, /decyzje/, Wykaz pracowników umysłowych i fizycznych, Korespondencja z Narodowym Bankiem Polskim:przekazywanie kredytów w teren. Na tę ostatnią grupę tematyczną składa się szereg teczek i poszytów. Przy tworzeniu grupy tematycznej kategoria archiwalna materiałów nie może odgrywać roli decydującej, podobnie jak przy wyodrębnianiu akt seryjnych.

Ostatnim etapem systematyzacji jest nadanie układu seriom i grupom tematycznym. Porządkujący staje wtedy w obliczu alternatywy. Może on ułożyć materiały mniej więcej tak, jak były one przekazywane do składnicy, to znaczy chronologicznie, oczywiście już jednak w logicznym porządku według ustalonego przy klasyfikacji wykazu akt, względnie w instytucjach posiadających wykaz,według sygnatur kancelaryjnych. Drugą możliwością jest: utworzyć c i ą g i serii i grup tematycznych. Oczywiście ciągi te będą o t w a r t e .

Przy porządkowaniu akt budżetowych GUS wybrano drugą drogę, jako bardziej prostą i ułatwiającą odszukanie żądanych materiałów. W przypadku zastosowania układu chronologicznego otrzymanoby bowiem roczny układ materiału, który nie ułatwiłby dotarcia do odpowiednich teczek jak i pozycji inwentarza.

Dlatego z serii i grup tematycznych stworzono otwarte ciągi, do których będzie się dołączać przejmowane jednostki.

Uporządkowane w ten sposób materiały ułożono na półkach tak, aby do ciągów serii czy grup tematycznych można było dołączać przejmowane z kancelarii dalsze akta. Zwracano przy tym wwagę, by przy ciągach serii i grup tematycznych kategorii B można było wykorzystać luki po materiale przekazanym na makulaturę. Należy też mieć na uwadze stały wzrost serii i grup tematycznych kategorii A.

Parę słów należy poświęcić kwestii materiałów "luźnych". W czasie badania zespołu otwartego GUS problem ten wyłonił się przy materiałach przekazanych do Archiwum przez komórki organizacyjne w latach 1949-1953. Są to akta niektórych kierowników GUS okresu wcześniejszego wyjęte prawdopodobnie z ich biurek. Teczki mają np. takie tytuły: "Prace dr XY", "Referaty dotyczące statystyki", "Inż. Z. - wynalazek nowego tabulatora" i jeszcze inne. Materiały te w wielu wypadkach nie noszą cech kancelaryjnych; sprawa ta nie została zresztą zbadana jeszcze we wszystkich jednostkach, niemniej problem ten wyłonił się już bardzo wyraźnie. Wydaje się, że materiały te stanowić będą dodatek do zespołu. Proponuje się, aby z takich "luźnych" materiałów zespołu otwartego utworzyć zbiór akt ułożony rzeczowo, z tym, że poszczególnych grup tematycznych, jakie się tam mogą wyłonić, nie należy "zamykać", lecz pozostawić ciągi otwarte. Można bowiem z dużą dozą prawdopodobieństwa twierdzić, iż materiały takie pojawią się jeszcze w przyszłości, czy to w aktach kierownictwa, czy referentów pracujących na samodzielnych stanowiskach pracy /pracowników naukowych/.

Na zakończenie omawiania systematyzacji akt należy podkreślić, iż problem kolejności prac jest dyskusyjny. Przy porządkowaniu bowiem materiałów instytucji pracującej z wykazem

akt ułożonym według podziału rzeczowego, nieraz można z pewnością łatwo wyłączyć ciągi serii i grup tematycznych. Także w wypadku systematyzacji zespołu według wykazu strukturalno - funkcjonalnego, po podziale akt według struktury, mogą wyłaniać się materiały serii względnie grup tematycznych, już bez potrzeby dzielenia akt na okresy roczne.

B r a k o w a n i e a k t

Przy dobrze zorganizowanej kancelarii, opartej o właściwy wykaz, wyłączenie na makulaturę akt, których termin przechowania upłynął, nie nasuwa w składnicy większych kłopotów. Można jednak spotkać się z zespołami otwartymi, nie brakowanymi zupełnie lub w minimalnym stopniu. W takich przypadkach kwalifikację akt na kategorie A lub B należy opracować tylko po dokładnym rozpoznaniu wartości metyrorycznej materiału, przy udziale pracowników urzędu, a nieraz po konsultacji ze specjalistami od danych zagadnień. Pod dokładnej kwalifikacji można wówczas przeprowadzać brakowanie całych partii zespołu. Wskazane jest jednak zawsze zachowanie szczególnej ostrożności w odniesieniu do akt okresu 1945-1951 ze względu na specyfikę okresu /tuż po zakończeniu działań wojennych i plan 3-letni/. Tu unikać należy brakowania całych partii materiału, chyba, że jego bezużyteczność nie ulega najmniejszej wątpliwości.

S y g n a t u r a i i n w e n t a r y z a c j a a k t

Symbol zespołu otwartego w składnicach posiadających jeden taki zespół nie przedstawia większego znaczenia: doskonale można tam zastosować zamiast cyfry oznacznik literowy

składający się np. z pierwszych liter nazwy instytucji. Sytuacja staje się złożona w składnicach posiadających więcej niż jeden zespół otwarty o podobnej nazwie lub w archiwach przejmujących zespoły otwarte. Tam zespół winien otrzymać symbol cyfrowy. W Archiwum GUS dwa zespoły otwarte otrzymały symbole: V i VI /przyjęto tu dla odróżnienia od znaku akt o cyfrze arabskiej, cyfrę rzymską/.

Bardziej złożoną sprawą jest oznaczenie jednostek w zespole. Przy otwartych ciągach serii lub grup tematycznych niemożliwe jest zastosowanie numeracji bieżącej w obrębie wszystkich jednostek zespołu otwartego. Sygnatura musi bowiem odróżnić jedne serie czy grupy tematyczne od drugich.Sygnatura taka nie może być "zamknięta", tzn. winna umożliwiać nadanie kolejnej numeracji dalszym napływającym jednostkom.Równocześnie należy pamiętać, iż jednostki kategorii B będą w okresach rocznych brakowane. Nie można również przy układzie akt według wykazu strukturalno-funkcjonalnego "zamknąć" sygnatury wszystkich jednostek ciągu jednej serii w obrębie komórki organizacyjnej, sygnaturą jednostek ciągu drugiej serii, ze względu na stały coroczny dopływ akt z komórki organizacyjnej zarówno do jednej, jak i do drugiej serii.

Tak więc, bez względu na pochodzenie akt z komórek organizacyjnych symbol jednostki musi określić: przy materiałach kategorii A serię lub grupę tematyczną i samą jednostkę, a przy materiałach kategorii B nadto jeszcze rok, z którego pochodzi dana jednostka. Tak więc numerację ciągłą / numerus currens/ jednostek w zespole otwartym można zastosować w obrębie każdej grupy tematycznej czy serii akt kategorii A - bez względu na okres pochodzenia akt. Natomiast dla akt kategorii B stosujemy numerus currens w obrębie jednego roku akt danej

serii czy grupy tematycznej. Oczywiście symbolem wszystkich serii i grup tematycznych zespołu otwartego, bez względu na ich kategorię archiwalną, winna być ich numeracja ciągła.

Tak więc pierwsza jednostka serii "Preliminarze Budżetowe" otrzyma np sygnaturę: V/1/1 - /zespół[7], seria, jednostka/ a ostatnia znajdująca się w składnicy: V/1/14, natomiast następna, przejęta z kancelarii: V/1/15, Grupa tematyczna"Korespondencja z Narodowym Bankiem Polskim" otrzyma np.sygnatury: V/15/1, V/15/2 itd.

Jednostki serii i grup tematycznych kategorii B otrzymują numerus currens w obrębie roku kalentarzowego. I tak np. seria "Listy płacy" otrzyma sygnatury: V/28/1/1948 do V/28/13 /1948, V/28/1/1949 do V/28/24/1949 itd., a akta serii "Dowody na wydatki budżetowe" sygnatury: V/29/1/1955 do V/29/43/1955, V/29/1/1956, V/29/1/1956 do V/29/44/1956 itd. W ten sposób, gdy po odpowiednim okresie przechowania brakuje się akta kategorii B - sygnatura pozostałych jednostek nie wiążąca się bezpośrednio z poprzednimi nie straci swej aktualności. Umieszczenie przy aktach kategorii B w sygnaturze roku pochodzenia jednostki, nie zwalnia od obowiązku zaznaczania na obwolucie kategorii i okresu przechowywania.

W związku ze stałymi pracami przy zespole otwartym/przejmowanie i dołączanie przejętych materiałów, brakowanie/inwentaryzacja akt zespołu otwartego może być przeprowadzona jedynie na kartach inwentarzowych. Otrzymuje się wtedy możność dołączania do inwentarza nowych kart po zinwentaryzowaniu przejętych partii materiału, jak również usunięcia kart zdezaktualizowanych przez brakowanie materiału, tak, by nie obciążały one inwentarza.

W przypadku układu opartego na wykazie akt strukturalno-funkcjonalnym, w inwentarzu należy na specjalnych kartach oznaczyć nazwy komórek organizacyjnych. Ponadto, każdy ciąg serii czy grupy tematycznej winien mieć kartę tytułową z nazwą serii lub grupy, jej numerem oraz kategorią archiwalną. Oczywiście inwentarz kartkowy zespołu otwartego wymaga stałej pracy, tak aby zawsze był aktualny.

Należy dodać, iż tytuł serii czy grupy tematycznej, jej numer oraz kategoria archiwalna winien być również umieszczony przy aktach każdej serii czy grupy w magazynie - na przystosowanych do tego wywieszkach

---

1 Polski Słownik Archiwalny 1952, s.30

2 Główny Urząd Statystyczny powstał w lipcu 1918 r. na mocy reskryptu Rady Regencyjnej z 13 lipca 1918 r. o utworzeniu i organizacji Głównego Urzędu Statystycznego. Wskutek wybuchu II wojny światowej działalność GUS została przerwana.Na obszarze tzw.Generalnej Gubernii działał wówczas utworzony w Warszawie i przeniesiony w 1940 r. do Krakowa, Statistisches Amt. W marcu 1945 r. GUS wznowił działalność. Zespoły akt "Główny Urząd Statystyczny 1918-1939" i "Statistisches Amt 1939-1944" znajdują się obecnie w Archiwum GUS.

3 Decyzją Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych z dn.3 czerwca 1958 r. Główny Urząd Statystyczny został zwolniony z obowiązku przekazywania materiałów archiwalnych do archiwum państwowego.

4 Terminem "kancelaria" - użytym w jak najszerszym znaczeniu określa się wszystkie organa danego urzędu, instytucji itd. wytwarzające akta /Polski Słownik Archiwalny 1952, s.13/.

5 Zgodnie z Zarządzeniem Nr 60 Prezesa GUS z dn. 26 kwietnia 1960 r. w sprawie zakresu działania Archiwum GUS / § 10 Instrukcji/ jeden spis zdawczo-odbiorczy zawiera wyłącznie materiały jednej komórki organizacyjnej. Wszystkie przykłady zostały zaczerpnięte ze spisów zdawczo-odbiorczych znajdujących się w Archiwum GUS.

6 K.C.Mitiajew - Teoria i praktyka pracy archiwalnej, 1954, s. 100.

7 Symbol cyfrowy zespołu nie musi być uwidoczniony na jednostkach w przypadku przechowywania przez składnicę jednego zespołu otwartego.

INWENTARZE ARCHIWALNE

W numerze 3 "Biuletynu Archiwum PAN" ogłoszonych zostało 10 inwentarzy spuścizn historyków; uzupełniało je 5 notatek odsyłających do inwentarzy uprzednio już opublikowanych. Wszystkie inwentarze objęte trzecim numerem "Biuletynu" dotyczyły zespołów drobnych, z których żaden nie przekraczał stu jednostek.

Obecnie ogłasza się dwa dalsze inwentarze spuścizn historyków, oba poważniejsze objętościowo. Pierwszy z nich dotyczy materiałów Wisławy Knapowskiej /338 jednostek/i jest równocześnie pierwszą tego typu pracą publikowaną przez Oddział Archiwum PAN w Poznaniu. Drugi inwentarz materiałów Artura Śliwińskiego /349 jedn./, opracowany został w Warszawie. Nie jest to spuścizna czysto naukowa; jej twórca znakomity popularyzator, był równocześnie czynnym politykiem i pełnym rozmachu działaczem społecznym, potroszę również literatem. Te różne kierunki zainteresowań znalazły odbicie w spuściźnie, w której punkt ciężkości przesuwa się wyraźnie w stronę materiałów działalności politycznej i społecznej. Wpłynęło to na układ inwentarza. Należy jednak przestrzec przed niedocenianiem znaczenia dokumentów naukowych tej spuścizny - zwłaszcza notat i innych materiałów warsztatowych. Skomplikowany charakter tego zespołu wpłynął na redakcję zapisów inwentarzowych, nadto wymagał dodatkowych objaśnień, które mieszczą się w kilku aneksach do inwentarza. Aneksy te przynoszą bliższe informacje o zawartości niektórych jednostek zbiorowych.

Oba inwentarze poprzedzają odpowiednie wstępy.

Wykaz skrótów

b.d.	- bez daty	mb.	- metr bieżący
b.m.	- bez miejsca	masz.	- maszynopis
cz.	- część	ok.	- około
druk	- drukowany	opr.	- oprawny
egz.	- egzemplarz	p.	- pagina
fol.	- folio	rkp.	- rękopis
fot.	- fotografia	sygn.	- sygnatura
j.	- jednostka	sz.	- szyte
j.w.	- jak wyżej	w.g.	- według
jęz.	- język	wygł.	- wygłoszony
k.	- kart	z.	- zeszyt
l.	- luźne	zebr.	- zebrany
l./w dziale korespondencji/	- list		

Halina Zubalowa

Archiwum PAN - Oddział w Poznaniu

Materiały Wisławy Knapowskiej /1889-1956/ w Archiwum Polskiej Akademii Nauk - Oddział w Poznaniu

"Materiały Wisławy Knapowskiej" to nazwa spuścizny rękopiśmiennej po doc. Knapowskiej, owoc jej wieloletniej pracy naukowej. Spuścizna poza niewielkimi wyjątkami zachowała się w całości, przynajmniej jeśli chodzi o materiały twórczości naukowej. Na podstawie sprawozdań z pracy i działalności naukowej twórczyni spuścizny, spisu wykładów i spisu ważniejszych prac doc. Knapowskiej, sporządzonego przez prof.dr W. Jakóbczyka, stwierdzono jedynie brak kilku rękopisów prac i konspektów wykładów. Spadkobierczynie zatrzymały maszynopis niedrukowanej pracy: "Geneza i kulisy Konwencji Alvenslebena" 1861-1863.

W czerwcu 1958 r. Archiwum Polskiej Akademii Nauk - Oddział w Poznaniu zakupiło ową spuściznę od sióstr doc. Knapowskiej.

Daty krańcowe spuścizny obejmują lata 1923-1956.

W ciągu roku 1959 i połowy 1960 r. materiały te zostały uporządkowane i zinwentaryzowane. Rozmiar ich wynosi 2 m.b., 338 jednostek, ponad 21.000 kart.

Doc.dr Wisława Knapowska urodziła się w Poznaniu 1889, zmarła w roku 1956. Po ukończeniu seminarium nauczycielskiego pracowała w prywatnej szkole A.Warnkówny w Poznaniu. W latach

1918/19 rozpoczęła w Monachium studia historyczne, które obok romanistyki i germanistyki kontynuowała następnie na Uniwersytecie Poznańskim. W r. 1923, na podstawie rozprawy p.t."Wielkie Księstwo Poznańskie przed wojną krymską", otrzymała doktorat filozofii w zakresie historii. Później pracowała w kilku poznańskich, żeńskich szkołach średnich. Od 1925r.nauczała dydaktyki w ramach studiów historycznych Uniwersytetu Poznańskiego , a od roku 1931 prowadziła ognisko metodyczne dla nauczycieli historii.

W czasie II-ej wojny światowej brała czynny udział w tajnym nauczaniu młodzieży m.Poznania. W 1948 roku objęła docenturę etatową na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza gdzie pracowała aż do zgonu.

Głównym przedmiotem jej zainteresowań naukowych była historia powszechna XIX w. oraz jej związki z polskimi walkami narodowo-wyzwoleńczymi, zwłaszcza r.1848 i Wielką Emigracją. Dydaktyka historii była jej ubocznym zainteresowaniem.

Wspomnienie pośmiertne prof.dr W.Jakóbczyka, wydrukowane w "Sprawozdaniach Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk - I i II kwartał" 1956 r. zawiera spis ważniejszych prac doc. dr W.Knapowskiej. Krótkie wspomnienie ukazało się również w jednodniówce "Zjazd Dąbrowszczanek", wydanej przez Państwowe Żeńskie Gimnazjum im. Dąbrówki w Poznaniu.

Spuścizna Doc. dr Wisławy Knapowskiej zawiera różnorodne materiały, co podnosi jej wartość. Ze względu na tę różnorodność podzielono ją na następujące grupy:

I Prace naukowe

II Materiały działalności naukowej i społecznej

III Materiały biograficzne

IV Korespondencja

V Materiały o Wisławie Knapowskiej

VI Materiały obce

I grupa obejmuje bruliony, rękopisy i maszynopisy większych prac, artykułów, referatów, odczytów, recenzji, szkice wykładów, bruliony przemówień okolicznościowych i materiały warsztatowe.

Kilku prac i artykułów dotąd jeszcze nie wydrukowano. Na uwagę zasługuje dość obszerna rozprawa w brulionie: "Powstanie Poznańskie w r.1848 na tle konfliktów europejskich". Tematycznie do niej zbliżona jest duża praca, całkowicie przygotowana do druku: "Rok 1848 - Studia i materiały". Dwa rozdziały tej monografii: "Memoriał Waleriana Krasińskiego" i "Polska Komisja Uzbrojenia we Wrocławiu" były publikowane w 1948 r./Przegląd Historyczny" i "Zaranie Śląskie"/. Do ukończonych a nieogłoszonych prac należą jeszcze: "Geneza i kulisy konwencji Alvenslebena", "Między Wiedniem a Weroną" i część projektowanej książki p.t. "Wielcy politycy XIX w.", obejmująca życiorysy Metternicha, Palmerstona i Cavoura. Dalsze sylwety a mianowicie Czartoryskiego, Napoleona III i Bismarka przygotowane są w brulionie. Zachowały się również w brulionach dwa fragmenty zaplanowanej wielkiej pracy: "Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m.Krakowa" - mianowicie: cz.II "W podziemiach węglarstwa" i cz.III "Wolne m.Kraków pod okupacją mocarstw opiekuńczych w latach 1836 - 1841", albo "Od Cieplic do Triestu 1836 - 1841".

Część I "Nawroty polskich ruchów zbrojnych 1830 - 1834" ukazała się drukiem w 1948 roku nakładem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Już w 1945 roku uznano ją za pracę habilitacyjną.

Na uwagę zasługuje również szkic o twórczości naukowej prof.dr Adama Skałkowskiego, czytany w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk.

Prace naukowe i artykuły posiadają pod względem materiałowym dużą wartość, ponieważ podstawą źródłową są przede wszystkim materiały archiwalne.

Prof.dr Jakóbczyk tak pisze o pracach doc. Knapowskiej: "Opanowawszy biegle kilka języków obcych mogła wykorzystać, przy swej pracowitości,literaturę przedmiotu oraz dokumenty w jak najszerszych rozmiarach, możliwie do wyczerpania materiału. Stąd jej prace obfitowały w bogactwo materiału, a prowadzone metodą indukcyjną, bardzo ostrożne we wnioskowaniu, staranne w formie literackiej, cechowały się obfitością nowych danych i przewagą elementów analitycznych nad syntetycznymi".

Referaty i odczyty mają charakter popularno-naukowy.Należy przypuszczać, że niektóre z nich były wygłoszone w kołach terenowych Oddziału Poznańskiego P.T.H. Wskazuje na to wzmianka w sprawozdaniach doc.Knapowskiej o wyjazdach z referatami do kół terenowych. Brak sprawozdań z tego okresu w Oddziale Poznańskim P.T.H. uniemożliwia ustalenie, które i kiedy z zachowanych referatów były wygłoszone w kołach terenowych.

Konspekty wykładów dotyczą wykładów monograficznych z dziejów polskich i powszechnych XIX w. i kursowych głównie z dziejów Francji dla studentów romanistyki. Do wykładów wykorzystana była także praca "Wielcy politycy XIX wieku".

Materiały warsztatowe stanowią prawie połowę całości spuścizny /liczą ok. 10 000 kart/, a zarazem są najbardziej cenną i wartościową grupą.

Są to kompletne materiały do wszystkich prac, artykułów, wykładów napisanych i zaplanowanych. W skład materiałów warsztatowych wchodzą:

1. Wypisy archiwalne
2. Wypisy ze źródeł drukowanych
3. Wypisy z literatury
4. Notatki bibliograficzne i biograficzne
5. Plany i konspekty
6. Rewersy i zakładki biblioteczne

Materiał archiwalny stanowią odpisy, wypisy i regesty ze źródeł rękopiśmiennych, przechowywanych w archiwach i bibliotekach. Pod względem treści zarysowują się następujące zagadnienia: kryzysy wschodnie, wojna krymska, Wiosna Ludów, dzieje Wielkiej Emigracji, problem Wolnego m. Krakowa na tle polityki austriackiej, polityka francuska wobec Polski w I-ej połowie XIX w., stosunki w Królestwie Polskim, Wielkie Księstwo Poznańskie, Pomorze Zachodnie, rodzina Działyńskich, Agaton Giller i inne.

Największa część wypisów archiwalnych odnosi się do 1848 r., historii Wielkiego Ks. Poznańskiego i Wielskiej Emigracji. Wypisy pochodzą z archiwów i bibliotek krajowych i zagranicznych. Na uwagę zasługują ponadto wypisy z archiwów prywatnych Mizerskich i Niegolewskich, przypuszczalnie już nieistniejących oraz wypisy i regesty listów Teofila Berwińskiego, pochodzące z archiwum Mizerskich, złożone w depozycie Bibliotece PTPN w 1935 r., a które zaginęły w czasie ostatniej wojny.

Z materiałów rapperswillskich i innych trudnodostępnych sporządzono kartotekę.

Wypisy ze źródeł drukowanych obejmują korespondencję, pamiątki, wspomnienia, prasę i publicystykę badanego okresu.

Notatki z literatury w postaci wypisów i streszczeń stanowią uzupełnienie źródeł.

Materiały warsztatowe przedstawiają znaczną wartość szczególnie dla historyków zajmujących się historią XIX w.

Większość wypisów i notatek sporządzona była przez samą twórczynię spuścizny. Notatki prowadzone są starannie, czytelnie, w większości według przyjętych zasad mogą być z łatwością wykorzystane przez zainteresowanych.

Grupa materiałów do działalności naukowej i społecznej jest nieznaczna. Są to materiały związane z pracą w Polskim Towarzystwie Historycznym, gdzie W. Knapowska przez szereg lat kierowała Sekcją Dydaktyczną Oddziału Poznańskiego, Komisji Historycznej PTPN, w Ognisku Metodycznym Historii i pracą w szkolnictwie średnim i wyższym. W skład tej grupy wchodzą m.in. protokóły posiedzeń Komisji Dydaktycznej PTH, korespondencja Sekcji Dydaktycznej PTH, plany, sprawozdania prac naukowych i korespondencja Komisji Historycznej PTPN, korespondencja z Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, Ministerstwem Oświaty, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, programy nauczania, konspekty lekcyjne, wykazy uczestników seminariów, listy obecności, oceny prac magisterskich, notatki.

W spuściźnie, poza sprawozdaniem z 1946 r., nie zachowały się materiały dotyczące tajnego nauczania młodzieży w czasie okupacji. Należy sądzić, że ze względów bezpieczeństwa były niszczone.

Korespondencją składa się tylko z niewielu brulionów listów pisanych przez doc. Knapowską i nieco większej ilości listów otrzymywanych przez nią szczególnie w latach 1945 - 1947.

Grupa materiałów biograficznych jest dość znaczna. Są tu prawie wszystkie dokumenty osobiste doc. Knapowskiej, jak: świa-

dectwo chrztu, obywatelstwa, świadectwa szkolne, uniwersyteckie, wykazy studiów, dyplomy, habilitacje, nominacje, legitymacje, własnoręcznie napisany życiorys, wiele fotografii, sprawozdania z pracy naukowej i dydaktycznej oraz sprawozdania z podróży naukowych. Materiał obfity zawiera dużo cennych danych do biografii.

Materiałów o twórcy spuścizny jest niewiele.Są to przede wszystkim recenzje prac Wisławy Knapowskiej.

W grupie materiałów obcych znajdują się zebrane wspomnienia pośmiertne o uczonych takich jak: Teodor Tyc, Stefan Dąbrowski, Jan Wiktor Kornatowicz, Aldo Albertoni.

Po śmierci doc.Knapowskiej wydrukowane były następujące jej prace:

1. "Ksawery Liske o środowisku naukowym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk", Roczniki Historyczne R.XXII s. 353 - 366 - Księga Pamiątkowa w stulecie PTPN, Poznań, 1957.
2. "Ksawery Liske /okres wielkopolski/ 1836-1868",Roczniki Historyczne, R.XXIV, s. 67 - 112, Poznań 1958.

Poza spuścizną akta dotyczące działalności naukowej doc. Knapowskiej znajdują się w Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Historycznego /w zbiorach Archiwum PAN w Warszawie/. Znajdują się tam listy Wisławy Knapowskiej dotyczące jej udziału w pracach V Zjazdu w Warszawie 1930 r. i VI Zjazdu w Wilnie w 1935 r. /poz. 87 i 101/. Poza tym w tymże zespole w materiałach redakcji "Kwartalnika Historycznego" znajduje się rękopis i maszynopis niedrukowanej recenzji Knapowskiej z pracy Ignacego Chrzanowskiego: "Tajemnice ostatnich dni Joachima Lelewela w świetle źródeł" /poz.inw. 211/, nadesłana do redakcji w 1939 r. Do prac tych w spuściźnie nie ma materiału.

Nadto w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk zachowały się materiały związane z pracą W.Knapowskiej w Sekcji Dydaktycznej Oddziału Poznańskiego PTH i w Komisji Historycznej PTPN.

Spuścizna rękopiśmienna doc.dr Wisławy Knapowskiej była dość starannie przechowana. Akta znajdowały się w teczkach, obwolutach, w kopertach powiązane w wiązki, najczęściej tematycznie.

Materiały podzielone na 6 zasadniczych grup, z których największe I, II, IV są podzielone na kilka podgrup. Wybrakowane rewersy, zakładki biblioteczne i zaświadczenia lekarskie studentów, razem 219 kart.

Jednostki tworzono według kryteriów formalno-przedmiotowych i chronologicznych. Pomocą i ułatwieniem były materiały tematycznie zgrupowane w wiązkach przez twórczynię spuścizny. Dużo trudności w tworzeniu jednostek przysporzyły natomiast bruliony prac i artykułów oraz akta zebrane z biurka i wymieszane przez spadkobierczynie.

Większa część jednostek posiadała pełne lub skrócone tytuły. Żadna nie miała daty. Właściwe tytuły i daty ustalono na podstawie brulionów sprawozdań z pracy i działalności naukowej twórczyni spuścizny i zestawienia przez prof.dr Witolda Jakóbczyka ważniejszych prac Wisławy Knapowskiej. Tematy i daty wykładów odtworzono na podstawie drukowanych spisów wykładów. Brak spisów z niektórych lat uniemożliwił ustalenie dat wygłoszenia wszystkich wykładów. Przy niemożliwości ustalenia daty powstania rękopisu, czy daty wygłoszenia wykładu, stosowano układ alfabetyczny według tytułów.

Przy porządkowaniu materiałów warsztatowych, poza wypisami archiwalnymi, utrzymano układ tematyczny wprowadzony przez twórczynię spuścizny.

Wypisy i notatki, zawarte w poszczególnych grupach tematycznych, były pomieszane, nie miały żadnego określonego układu. W obrębie grup przeprowadzono porządkowanie polegające na wydzieleniu wypisów archiwalnych, wypisów ze źródeł drukowanych, z literatury, notatek, bibliografii.

Dla ułatwienia wykorzystania wypisy archiwalne, zaopatrzone w skrót nazwy archiwum czy biblioteki ułożono na zasadzie proweniencji według archiwów, bibliotek, z których pochodzą, a następnie według zespołów, sygnatur, stron i dat przy wypisach z korespondencji. W tym stanie rzeczy wypisy archiwalne zostały oderwane od grup tematycznych i tworzą teki wypisów z poszczególnych archiwów i bibliotek, ułożone alfabetycznie według miejscowości.

Wyjątek stanowi 153 i 180 pozycja inwentarzowa: "Memoriał Waleriana Krasickiego" i "Dni Poznania Syrokomli", gdzie nieliczne wypisy archiwalne łączą się ściśle tylko z tymi tematami. Nie rozdzielono również wypisów archiwalnych ułożonych tematycznie w teczkach przez doc. Knapowską, przy czym nie udało się ustalić ich proweniencji /pozycja inwentarzowa 132, 133, 134/ oraz wypisów w notesach /pozycja inwentarzowa 135, 136/.

W inwentarzu zachowane są nazwy archiwów i bibliotek używane przez twórczynię spuścizny.

Wypisy ze źródeł drukowanych i z literatury ułożono w porządku alfabetycznym wydawców, tytułów czasopism i autorów, a w ich obrębie według tomów, roczników, numerów i stron. Z konspektów niektórych wykładów, gdzie wypis jest treściowo związany z notatkami i stanowi nierozerwalną część notatek, nie wydzielono wypisów ze źródeł drukowanych i literatury.

Należy wyjaśnić, że grupa IV korespondencji zawiera wszystkie listy osób i instytucji, z wyjątkiem tych, które mia-

ły powiązanie z działalnością naukową doc.Knapowskiej. Te zostały włączone do odpowiednich podgrup drugiej grupy materiałów.

Inwentarz jest dokładnym odbiciem układu nadanego zespołowi. Kolejny numer inwentarza jest sygnaturą jednostki.

I. Prace naukowe

A. Prace

1. Nawroty polskich ruchów zbrojnych 1830-1834
   Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m.Krakowa cz. I
   1945, rkp., l., k.287,
2. j.w.
   1945, rkp., l., k. 231, f. 1-231,
3. j.w.
   k. 144, f. 232-376
4. j.w.
   1945, masz., l., k. 155
5. Wielcy politycy XIX wieku
   Metternich, Palmerston
   1947-1948, rkp., l., k. 230, f. 1-230
6. j.w.
   Czartoryski, Bismark
   1947-1948, rkp., l., k. 104, f. 231-335
7. j.w.
   Napoleon III, Cavour
   1947-1948, rkp., l., k. 305, f. 336-641
8. j.w.
   Metternich, Palmerston, Cavour
   1948, rkp., l., k. 305

9. Powstanie poznańskie roku 1848 na tle konfliktów europejskich
1948, rkp., l., k. 147, f. 1 - 147

10. j.w.
1948, rkp., l., k. 158 + 28, f. 148-306 i I-XXVIII

11. Rok 1848 - Studia i Materiały
1948, masz.l., k. 202 + 1

12. Rok 1848 - Studia i Materiały
1948, masz., opr., k. 299

13. Geneza i kulisy Konwencji Alvenslebena 1861-1863
1953, fragment rkp., l., k. 132 + 15

14. j.w.
1953, rkp., l., k. 270

15. W podziemiach węglarstwa
Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m. Krakowa, cz.II
1953, fragment rkp., l., k. 280

16. Wolne m.Kraków pod okupacją mocarstw opiekuńczych w latach 1836-1841
Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m. Krakowa, cz.III
1953, rkp., l., k. 153, f. 1-153

17. j.w.
j.w. k. 155, f. 154-308

18. Lud Polski - Gromada Rewolucyjna Londyn
/Na marginesie książki St.Szczotki:"Zaburzenia chłopskie w Białostocczyźnie 1861-1869", Warszawa 1953,Ludowa Spółdzielnia Wyd./
1954, fragment rkp., i rkp., l., k. 252

19. j.w.
1955, masz. l., k. 77

B. Artykuły, referaty, odczyty

20. Od Münchengrätz do wojny krymskiej
Dzieje Świętego Przymierza w świetle korespondencji Meyendorffa 1833-1856
1928, masz., l.. k. 13

21. "La France, la Prusse et la question polonaise en 1848"
Extrait de la Pologne au VI Congrès International des Sciences Historiques Oslo 1928. Varsovie 1933.
1928, rkp., 2 egz. w jęz. francuskim l., k. 14

22. Intervention présentée à propos de la commication de Mme Bersano-Begey /Tonno/
La caduta della Reppublica di Cracovia /1847/ nei carteggi diplomatici Sardi
Discussion, Varsovie 1933
1933, rkp., w jęz.francuskim l., k. 9

23. Działyńska Cecylia
1939, rkp., l., k. 4

24. Z problematyki dziejów roku 1948 w Poznańskim
1948, fragment rkp., l., k. 14

25. Polska Komisja Uzbrojenia we Wrocławiu w r.1848
1948, rkp., i odbitka autorska l., k. 19

26. Memoriał Waleriana Krasińskiego 1848 r.
1948, rkp., masz., streszczenie w jęz. francuskim, l., k. 98

27. Rok 1838 na Pomorzu Zachodnim w świetle dokumentów Rejencji Szczecińskiej
1948, rkp., l., k. 16

28. Misja Willisena 1848
1948, rkp., l., k. 7

29. Rok 1848 w Poznańskim
Referat wygłoszony na VII Zjeździe Historyków Polskich we Wrocławiu 1948 r.
1948, rkp., l., k. 57

30. Grabiański Wiktor, Grabowski Edward, Grabowski Fulgenty, Gradowicz J., Gutowski Ignacy.
Szkic artykułu do P.S.B.
1949, rkp., l., k. 13

31. Profesor dr Adam Skałkowski
Życiorys, charakterystyka pracy i działalności naukowej
Odczyt w Towarzystwie Przyjaciół Nauk 1949 r.
1949, rkp., l., k. 142

32. Między Wiedniem a Weroną
1949, rkp., l., k. 185

33. j.w.
1949, rkp., l., k. 172

34. Kryzysy wschodnie XIX wieku jako zagadnienie równowagi europejskiej
1950, rkp. i fragment rkp., l., k. 36

35. Agaton Giller
1951, szkic biografii, l., k. 17

36. Dni Poznania Syrokomli
Społeczno-polityczne tło pobytu Władysława Syrokomli w Wielkopolsce w roku 1858
Odczyt w czasie dni Poznania 1953 r.
1953, rkp., l., k. 149

37. Ewaryst Estkowski w świetle badań współczesnych
1954, rkp. i masz., l., k. 68

38. Uwagi do referatu prof. J.Reychmana "Działalność Mickiewicza w czasie wojny krymskiej"
1955, rkp. i masz., l., k. 52

39. Mickiewicz w latach 1853/55 w świetle dokumentów emigracyjnych
1955, rkp., trzy niekompletne egzemplarze masz. i odbitka autorska, l. i opr., k. 98

40. Emigracja polska a kraj 1830-1880
b.d., rkp., l., k. 33

41. Orientacje pruskie względnie niemieckie w stosunku do wojny z Rosją i złączenie z nią sprawy Polski
b.d., rkp., l. i sz., k. 73

42. Haute - House /w stulecie Wiktora Hugo/
Ref.popularno-naukowy
1927, wycinek z gazety, l., k. 1

43. Zabytki sztuki w Londynie
Ref.popularno-naukowy
1927, rkp., l., k. 20

44. Wspomnienia z nad Tamizy
Ref.popularno-naukowy
1927, rkp., i wycinki z gazet, l., k. 7

45. W 14-tą rocznicę narodzin państwa polskiego
Ref.popularno-naukowy
1932, rkp.. l., k. 13

46. Rola Słowiańszczyzny we współczesnych dziejach Europy
Ref.popularno-naukowy
1946, rkp., l., k. 23

47. Tadeusz Kościuszko
Odczyt popularno-naukowy na akademii jubileuszowej w 1947 r.
1947, rkp., l., k. 57

48. Dole i niedole życia nauczycielskiego
Ref.popularno-naukowy, opracowany na podstawie pracy Z.Grota: "Hipolit Cegielski"
1947, rkp., l., k. 9

49. Rewolucja berlińska 1848 r.
Odczyt radiowy wygłoszony 1948 r.
1948, rkp. i masz., l., k. 12

50. Sprawa polska na arenie międzynarodowej u progu Wiosny Ludów
Ref.popularno-naukowy
1948, masz., l., k. 3

51. Kryzysy wschodnie XIX wieku, jako zagadnienie równowagi europejskiej
Ref.popularno-naukowy - konspekt
1950, rkp., l., k. 20

52. Historyczne przyczyny wtórnego analfabetyzmu w Polsce
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., k. 8

53. Odsiecz Wiedeńska
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., k. 12

54. O Polskim morzu
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., 21

55. Wskazówki życia duchownego skreślone przez Celestynę Działyńską, matkę gen.Zamojskiej - szkic
b.d., rkp., l., k. 3

56. Swoistość kultury ziem zachodnich w Polsce porozbiorowej
Ref.popularno-naukowy - konspekt
b.d., rkp., l., k. 77

57. Teoria polityki okrążenia i teoria polityki układów z sąsiadami w świetle historii
Ref.popularno-naukowy
b.d., masz., l., k. 13

58. Towarzystwo Przyjaciół Nauk a pałac Górków
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., k. 10

59. Uczestnicy powstania listopadowego
Sylwetki emigracyjne
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., k. 25

60. Wahania granic państwowych Polski w ciągu dziejów
Ref.popularno-naukowy
b.d., rkp., l., k. 49

61. Wojna krymska
b.d., rkp., l., k. 27

62. Zródła do dziejów rewolucji 1848 r., stan badań nauki polskiej i obcej nad zagadnieniami stycznymi i wypływające stąd wnioski metodologiczne
b.d., rkp., l., k. 12

63. Fragment referatu popularno-naukowego z zagadnień poł. XIX w.
b.d., rkp., l., k. 17

C. Recenzje

64. M.Handelsman: Pomiędzy Prusami a Rosją - Studia historyczne, Warszawa 1922
1922, wycinek z gazety, l., k. 1

65. Marian Paluszkiewicz: Katedra poznańska i jej zabytki
1938, rkp., l., k. 3

66. Józef Feldman: Bismark a Polska. Kraków 1947.
1947, rkp., l., k. 17

67. Witold Jakóbczyk: Doktór Marcin - Jan Karol Marcinkowski 1800-1846.
1947, rkp., l., k. 56

68. Zdzisław Grot: Hipolit Cegielski
1947, rkp., l., k. 13

69. Witold Jakóbczyk: Doktór Marcin - Jan Karol Marcinkowski 1800-1846
Zdzisław Grot: 100 lat zakładów H.Cegielskiego 1846-1946 Poznań 1946
Porównaie obu prac
1947, rkp., l., k. 25

70. Richard Wonster Tims: Germanizing Prussian Poland
1948, rkp., l., k. 6

71. Józef Dutkiewicz: Polska a Francja w 1831 r.
1951, rkp., i fragment rkp., l., k. 33

72. Zdzisław Grot: Scena Polska w Poznaniu 1782-1869
1951, dwa egzemplarze rkp., l., k. 16

D. Konspekty wykładów

73. Propedeutyka dydaktyki historii
wygł. w 1948-1949, rkp., l., K. 8

74. Dzieje kryzysów wschodnich
wygł. w 1949-1950, rkp.,l.,k. 149.f. 1-149

75. j.w.
j.w. k. 142,f. 150-191

76. j.w. I Kongres Wiedeński a pacyfikacja Europy
wygł. w 1949-1950, rkp. l., k. 80

77. Historia polityczna,społeczna,gospodarcza i kulturalna Francji
Konspekt w języku francuskim.Wykład dla studentów filologii romańskiej
wygł. w 1949-1950, rkp. l., k. 239

78. Dzieje Francji we wczesnym średniowieczu
wygł. w 1950-1951, rkp., l., k. 125

79. Dzieje Francji w XIV i XV w.
wygł. w 1950-1951, rkp., l., k. 95

80. Dzieje Francji 1815-1890
wygł. w 1950-1951, rkp., l., k. 133

81. Prawo polityczne i warunki bytu Polaków w trzech zaborach
wygł. w 1950-1951, rkp., l., k. 296

82. Europa przed wojną krymską
Kompleks przyczyn wojennych
wygł. w 1951-1952, rkp., l., k. 59

83. Europa w okresie wojny krymskiej
wygł. w 1951-1952, rkp., l., k. 337

84. Królestwo Kongresowe
wygł. w 1951-1952, rkp., l., k.273

85. Europa w I-ej poł. XIX w. /w szczeg. Francja/
Wygł. w 1951-1952, rkp. l., k. 195

86. Wybrane zagadnienia z historii Polski:
dzieje emigracji polskiej
Wygł. w 1952-1953, rkp., l., k. 170

87. Dzieje Wielkiego Księstwa Poznańskiego 1815-1852
b.d., rkp., l., k. 178

88. Prusy i Rosja w II-ej połowie XVIII wieku
b.d., rkp., l., k. 14

89. Ruchy społeczne końca XVIII i XIX w.
b.d., rkp., l., k. 93

90. Upadek Rzeszy w XVII i XVIII w.
b.d., rkp.,l,. k. 129

E. Przemówienia okolicznościowe

91. Przemówienia na obchodzie imienin pana marszałka Józefa Piłsudskiego w dniu 19.III.1935
Wygł. w gimnazjum im.Generałowej Zamojskiej w Poznaniu
1935, rkp., l., k. 4

92. Przemówienie z okazji wyborów do sejmu Rzeczpospalitej Ludowej
1947, fragment rkp., l., k. 15

93. Przemówienie w 100-letnią rocznicę Wiosny Ludów
1948, rkp., l., k. 11

94. Geneza nazwy uniwersytetów
Przemówienie z okazji nazwy Uniwersytetu Poznańskiego im.Adama Mickiewicza
1955, rkp., i masz., l., k. 12

95. Głos w dyskusji na sesji naukowej dot.rewolucji 1905-19
1955, rkp., i masz., l., k. 3

96. Polemika z profesorem H. /przypuszczalnie Handelsmanem/ na temat polityki Czartoryskiego
Fragment przemówienia w języku francuskim
b.d., rkp., l., k. 3
F. Materiały warsztatowe

97. Geheimes Preussisches Staatsarchiv w Berlinie
Wypisy archiwalne
1928 i 1935, rkp., l., k. 147

98. Archiwum Państwowe Gdańsk
Wypisy archiwalne
1947, rkp., l., k. 4

99. Record Office dział Foreign Office w Londynie
Wypisy archiwalne
1927, rkp., l., k. 106

100. Archiwum Państwowe Lwów
Wypisy archiwalne
1936-1939, rkp., l., k. 164

101. Archiwum prywatne Niegolewskich w Niegolewie, pow. Grodzisk
Wypisy archiwalne
1939, rkp., l., k. 28

102. Archives du Ministère des Affaires Etrangeres w Paryżu
Wypisy archiwalne
1923, rkp., l., k. 200

103. Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu
Wypisy archiwalne
1946, rkp., l. i sz. k. 48

104. Archiwum Państwowe Poznań
Księgi Grodzkie, Landratura Poznań, akta miejskie, miscelanea
Wypisy archiwalne
1945-1947, rkp., l., k. 15

105. Archiwum Państwowe Poznań
Naczelne Prezydium sygn. II-VII - Wypisy archiwalne
1945-1949, rkp., l. i sz., k. 186, f. 1-186

106. Archiwum Państwowe Poznań.
Naczelne Prezydium sygn.IX A - IX Bd 193 - Wypisy archiwalne.
1945-1949, rkp., l., k. 242, f. 187 - 429

107. j.w. sygn.IXC - IXCc
j.w. l., k. 185, f. 430 - 617

108. j.w. sygn.IXD - IXD 316
j.w. l., k. 297, f. 618 - 915

109. j.w. sygn.IXD 317-IXD 325
j.w. l., k. 219, f. 916 - 1135

110. j.w. sygn.IXE - X
j.w. l., k. 70, f. 1136 - 1208

111. j.w.
Prezydium Policji sygn.IIA3 - IIA 214 - Wypisy archiwalne
1945-1950, rkp., l.i sz., k. 190

112. j.w. sygn.IIA220 - IID79
j.w. l.i sz., k. 165

113. Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu - Wypisy archiwalne
1923, rkp., l., k. 229

114. Archivio Segreto Vaticano w Rzymie - Wypisy archiwalne i rewersy
1932, rkp., l., k. 25

115. Archiwum Państwowe Szczecin
Wypisy archiwalne
1950, rkp., l., k. 158

116. Archiwum Akt Dawnych w Warszawie
Wypisy archiwalne
1945, rkp., l., k. 109

117. Staatsarchiv w Wiedniu
Wypisy archiwalne
1935, rkp., l., k. 131

118. Archiwum Państwowe Zielona Góra
Wypisy archiwalne
1954, rkp., l., k. 28

119. Archiwum Prywatne Mizerskich
Wypisy archiwalne
1935, rkp., l.i sz. k. 39

120. Biblioteka Kórnicka - Kórnik
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1936-1939 i 1945, rkp., l., k. 204

121. Biblioteka Kórnicka i inne
Rodzina Działyńskich
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
b.d., rkp., l.i sz., k. 110

122. Biblioteka Czartoryskich w Krakowie
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1935-1939, rkp., l., k. 279, f. 1 - 279

123. j.w.
j.w. k. 201, f. 280 - 481

124. j.w.
j.w. k. 112, f. 482 - 592

125. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1936, rkp. l., k. 10

126. Polska Akademia Umiejętności w Krakowie
Wypisy z akt
1936, rkp., l., k. 7

127. Biblioteka Polska w Paryżu
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1923, rkp., l., k. 108

128. Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1954, rkp., l., k. 96

129. Biblioteka Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1954, rkp., l., k. 13

130. Biblioteka Narodowa w Warszawie
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1950, rkp., l., k. 57

131. Zakład Narodowy im.Ossolińskich - Biblioteka we Wrocławiu
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
1947-1949, rkp., l., k. 173

132. Odpisy korespondencji kanclerza pruskiego Hardenberga i Naczelnego Prezesa Zerboni di Sposetti w Poznaniu
b.d., rkp. i masz., l., k. 46

133. Lettres et Papiers du Chancelier Nesselrode
Wypisy
b.d., rkp., l., k. 58

134. Prusy Zachodnie w czasie wojny krymskiej /Sprawa Puttkamera - Kleszczyńskiego/
Wypisy archiwalne
b.d., rkp., l., k. 62

135. Wielka emigracja
Wypisy archiwalne i notatki
b.d., rkp., sz., k. 21

136. Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m.Krakowa.
Wypisy z materiałów rękopiśmiennych
b.d., rkp., sz., k. 17

137. Zestawienia przeglądanych materiałów archiwalnych w archiwach krajowych i zagranicznych
b.d., rkp., l., k. 280

138. Spis rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu, zestawienia bibliograficzne i notatki
1923, rkp., sz., k. 33

139. Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m.Krakowa
Wypisy z prasy współczesnej i źródeł drukowanych
1938-1953, rkp., l., k. 86

140. j.w.
Wypisy z literatury i notatki
1938-1953, rkp., l., k. 222

141. j.w.
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury, notatki, zapiski bibliograficzne
1938-1953, rkp., sz., k. 34

142. Z dziejów dyplomatycznych i rewolucyjnych Wolnego m.Krakowa

Spis źródeł i literatury, zestawienia źródeł,zestawienia bibliografii, bibliografia
1938-1953, rkp., l. i sz., k. 54

143. Regionalizm w nauczaniu historii
Poznań, Wągrowiec i powiat wągrowiecki

Wypisy z prasy, literatury, notatki, zestawienia bibliograficzne
1946, rkp., l., k. 37

144. Wielcy politycy XIX w.
Metternich, Palmerston, Napoleon III, Bismark, Cavour

Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury, notatki, zestawienia źródeł i literatury, bibliografia, wycinki z gazet
1943-1947, rkp., l., k. 198

145. Rok 1848 w Europie

Wypisy ze źródeł drukowanych
1946-1948, rkp., l., k. 216

146. j.w.

Wypisy z literatury
1946-1948, rkp., l., k. 212

147. j.w.

Konspekt, notatki, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
1946-1948, rkp., l., k. 108

148. Powstanie poznańskie 1948 r.

Konspekt, notatki
1947, rkp., l., k. 7

149. Ks.Wincenty Kraiński

Wypisy z "Orła Białego"
1947, rkp., l., k. 26

150. Polska Komisja Uzbrojenia we Wrocławiu

Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury i notatki
1947-1948, rkp., l., k. 65

151. Memoriał Waleriana Krasińskiego
Wypisy archiwalne, wypisy z literatury, notatki, zestawienia bibliograficzne
1947-1948, rkp., l., k. 45

152. Rok 1848 na Pomorzu Zachodnim
Wypisy z literatury, notatki, bibliografia
1941-1948, rkp., l., k. 47

153. Przegląd źródeł i literatury naukowej do dziejów Wielkiego Księstwa Poznańskiego w latach 1815 - 1866
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury
1948, rkp., l., k. 234

154. j.w.
Notatki, omówienia źródeł i literatury naukowej
1948, rkp., l., k. 216, f. 1 - 216

155. j.w.
Zestawienie źródeł i literatury, bibliografia
1948, rkp., l., k. 136, f. 217 - 343

156. Misja Willisena
Wypisy z "Rewolutions briefe",1848 - Häenchen
1948, rkp., l., k. 62

157. j.w.
"Akten und Bemerkunden über meine Gendung nach dem Grossherzogthum Posen in Frühjahr 1848"
Broszura w języku niemieckim
1848, druk., opr., k. 59, p. 1 - 117

158. Rewolucjonizm po 1848 r.
Konspekt, wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej. literatury, bibliografia, zestawienia bibliografii
1948, rkp., l., k. 40

159. Doktór Karol Marcinkowski
Notatki
1948, rkp., l., k. 2

160. Grabiański, Grabowscy, Gradowicz, Gutowski
Wypisy z prasy współczesnej, literatury, notatki i zestawienia literatury
1949, rkp., l., k. 23

161. Dzieje kryzysów wschodnich
Wypisy z literatury, bibliografia, zestawienia bibliografii
1949-1950, rkp., l., k. 277

162. j.w.
I Kongres Wiedeński a pacyfikacja Europy
Wypisy z literatury, zestawienia źródeł, bibliografia, zestawienia bibliografii
1949-1950, rkp., l., k. 27

163. Dzieje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturalne Francji
Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury, bibliografia, zestawienia bibliografii
1949-1950, rkp., l., k. 268

164. Wielkie Księstwo Poznańskie podczas wojny krymskiej
Konspekt, notatki
1950, rkp., l., k. 3

165. Prawo polityczne i warunki bytu Polaków w trzech zaborach
Wypisy z literatury, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
1950-1951, rkp., l., k. 59

166. j.w.
Z za kulis ustaw uwłaszczeniowych w Wielkim Księstwie Poznańskim /1821 - 1823/
Wypisy z literatury, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
1950-1951, rkp., l., k. 35

167. j.w.
Lata 40-te, zwłaszcza 1848
Wypisy z prasy, literatury, notatki, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
1950-1951, rkp., l., k. 34

168. J.Dutkiewicz: "Francja a Polska w 1831 r."
Wypisy z literatury, notatki do recenzji
1951, rkp., l., k. 14

169. Europa w okresie wojny krymskiej
Wypisy ze źródeł drukowanych, z literatury, zestawienie broszur politycznych, współczesnych wojnie krymskiej, zestawienie bibliografii, bibliografia
1923-1952, rkp., l., k. 225

170. Królestwo Kongresowe
Wypisy ze źródeł drukowanych i literatury
1951-1952, rkp., l., k.71

171. j.w.
Powstanie listopadowe pod kątem związków z rewolucjami Europy i zależności zjawisk politycznych od społecznego ustroju
Konspekt, wypisy ze źródeł drukowanych, notatki
1951-1952, rkp., l., k. 19

172 j.w.
Powstanie Styczniowe
Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury, notatki
1951-1952, rkp., l., k. 144

173. j.w.
Bibliografia, zestawienie źródeł i literatury
1951-1952, rkp., l., k. 61

174. Agaton Giller
Karty z dziennika Agatona Gillera i opis drugiego jego pobytu w Krakowie
1951-1952, rkp., l., k. 31

175. j.w.
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury, notatki, zestawienia źródeł i literatury
1951-1952, rkp., l., k. 206

176. Wybrane zagadnienie z historii Polski: dzieje Wielkiej Emigracji
Wypisy ze źródeł drukowanych, z czasopism współczesnych, literatury, notatki, bibliografia, zestawienia bibliografii
1952-1953, rkp., l., k. 275

177. j.w.
Polacy w Strasburgu /1832 - 1848/
Wypisy z literatury
1952, rkp., l., k. 28

178. "Dni Poznania" Syrokomli
Społeczno-polityczne tło pobytu Władysława Syrokomli w Wielkopolsce w r. 1858
Wypisy archiwalne, ze źródeł drukowanych, literatury, notatki, zestawienia bibliograficzne
1952, rkp., l., k. 124

179. Dzieje Europy Zachodniej w XIX w.
Wypisy z literatury
1952, rkp., l., k. 9

180. j.w.
Ruchy społeczne w XIX w.
Wypisy z literatury
1952, rkp., l., k. 15

181. j.w.
Ruch filozoficzno-religijny w XIX w.
Wypisy z literatury, notatki, bibliografia
1952, rkp., sz. i l., k. 21

182. j.w.
Dzieje Prus
Wypisy ze źródeł i literatury
1952, rkp. l., k. 28

183. Geneza i Kulisy Konwencji Alvenslebena
Wypisy ze źródeł drukowanych
1952-1953, rkp., l., k. 163

184. j.w.
Wypisy z literatury
1953, rkp., l., k. 137

185. j.w.
Zestawienie opinii historyków o Konwencji, notatki, spis źródeł, zestawienia bibliograficzne
1952-1953, rkp., l., k. 40

186. Lud Polski - Gromada Rewolucyjna, Londyn /Na marginesie książki St.Szczotki: "Zaburzenia chłopskie w Białostocczyźnie 1861 - 1869", Warszawa 1953, Lud.Spółdz.Wydawnicza/.
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury, notatki, zestawienia bibliografii
1953-1954, rkp., l., k. 40

187. Mickiewicz w latach 1853/55 w świetle dokumentów emigracyjnych
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury
1954, rkp., l., k. 112

188. j.w.
Zestawienia ważniejszych wydarzeń w latach 1853/55, notatki, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
1954, rkp. l., k. 149

189. Regulamin konkursu na prace naukowe z rokiem Mickiewiczowskim i informacje zjazdowe
1954, druk, l., k. 2

190. Ewaryst Estkowski w świetle badań współczesnych
Wypisy z literatuty, notatki, zestawienia bibliografii
1954, rkp., l., k. 27

191. Ksawery Liske
Wypisy z akt Uniwersytetu Wrocławskiego, ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, zestawienia literatury
1955, rkp., l., k. 160

192. Onufry Radoński
Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury i notatki
1956, rkp., l., k. 45

193. Charakterystyka Armina
Wypisy z literatury i notatki
b.d., rkp., l., k. 25

194. Bonin Adolf, Bonin Gustaw, Brand H., Reyher K., Schleinitz A., Schleinitz W., Willisen
Notatki
b.d., rkp., l., k. 9

195. Dzieje Polski 1764-1864
Wypisy ze źródeł drukowanych, literatury, bibliografia, zestawienia bibliografii
b.d., rkp., l., k. 134

196. Teofil Lenartowicz
Wypisy z listów Lenartowicza, notatki
b.d., rkp., l., k. 3

197. Wypisy z korespondencji Marksa i Engelsa
b.d., rkp., l., k. 4

198. Hieronim Niemojowski
Wypisy ze "Wspomnień" Jana Nep.Niemojowskiego
b.d., rkp., l., k. 1

199. Ks.Orłow Mikołaj Aleksiejewicz
Notatki
b.d., rkp., l., k. 1

200. Roman Rozdolski: "Do historii Stowarzyszenia Ludu Polskiego"
Nieznane listy do Seweryna Goszczyńskiego
Nadbitka autorska z uwagami Knapowskiej
b.d., druk i rkp., sz., k. 8

201. Spisek Koronacyjny 1829
Wypisy ze źródeł drukowanych, prasy współczesnej, literatury, notatki
b.d., rkp., l., k. 25

202. Zamach w Poznańskim 1843 r.
Wypisy z literatury, bibliografia, zestawienia bibliograficzne
b.d., rkp., l., k. 29

203. Prof.dr Veit Valentin
Odpis artykułu z Frankf.Ztg. 18.III.1920, nr 210
b.d., rkp., l., k. 2

204. Wypisy z literatury oznaczone symbolem "Bibl."
b.d., rkp., l., k. 8

205. Notatki, adresy, wypisy z literatuty, bibliografia
b.d., rkp., sz., k. 50

206. Cztery fotokopie i mikrofilm dwu listów M.Mielżyńskiego do Macieja i Juliana z r. 1833
b.d., fotokopie, l., k. 5

207. Gaus
Spis prac
b.d., rkp., l., k. 1

208. Polacy w Prusiech
Bibliografia
b.d., rkp. l., k. 6

209. Polityka i Politycy
Zestawienia bibliografii
b.d., rkp., l., k. 5

210. Bibliografia do prehistorii
b.d., rkp., l., k. 1

211. Bibliografia do historii XIX w.
b.d., rkp., l., k. 75

212. Zestawienia bibliografii do historii Polski i powszechnej XIX w.
b.d., rkp., l., k. 137

213. Zestawienia bibliografii z podaniem sygnatury w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu
b.d., rkp., l., k. 10

II. Materiały działalności naukowej

A. Organizacja nauki

214. Komisja Dydaktyczna PTH
Protokóły posiedzeń, odpisy i brulion
1947-1948, rkp. i masz., l., k. 8

215. Sekcja Dydaktyczna PTH
Odpisy sprawozdań sekcji dydaktycznej poszczególnych Oddziałów PTH
1947-1948, masz., l., k. 11

216. j.w.
Projekt kwestionariusza w sprawie wydawnictw upowszechniających wiadomości z zakresu historii i kształcących myślenie historyczne
1947, masz., l., k. 1

217. j.w.
Korespondencja wychodząca i przychodząca
1948-1950, rkp. i masz., l., k. 18

218. Polskie Towarzystwo Historyczne, Zarząd Główny
Zjazd w Nieborowie 1947
Korespondencja, program, protokół z posiedzenia, głosy w dyskusji
1947, rkp. i masz., l., k. 9

219. j.w.
Powszechny Zjazd Historyków Polskich we Wrocławiu 1948 r
Korespondencja, program
1948, rkp., i masz., l., k. 4

220. Komisja Historyczna Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Plany prac badawczych Komisji i sprawozdania rzeczowe z prac Sekcji Badań Dziejów Politycznych W. Ks.Poznańskiego
1950-1955, rkp. i masz., l., k. 40

221. j.w.
Korespondencja wychodząca i przychodząca
1950-1952, rkp. i masz., l., k. 8

222. j.w.
Regulamin dotyczący wypłat i sprawozdawczości z kwot przeznaczonych na prace badawcze, plan finansowy badań naukowych, kosztorys prac naukowo-badawczych, sprawozdania finansowe
1950-1952, rkp. i masz. l., k. 14

223. j.w.

Rozliczenia z podróży naukowych
1950-1952, rkp., l., k. 7

224. j.w.

Odpisy pism i zaświadczeń wysłanych do Komisji w celu uregulowania należności za pomocnicze prace naukowe
1950-1952, rkp., l., k. 24

B. Organizacja szkolnictwa

225. Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego
Korespondencja wychodząca i przychodząca
1925-1948, rkp. i masz., l., k. 33

226. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwo Oświaty
Korespondencja przychodząca
1925-1948, masz., l., k. 10

227. Program historii Polski w kursie polonistycznym dla nauczycieli w Czechosłowacji
1929, masz. l., k. 3

228. Projekt programu nauki w siedmioklasowych, publicznych szkołach powszechnych i w trzech niższych klasach Gimnazjum Państwowego /gimnazjum niższym/. Historia i Nauka o Polsce współczesnej
1929-1930, druk, sz., k. 11 + 8, p.l - 23 i l - 17

229. Programy nauki w szkołach podstawowych i średnich, rozporządzenia Ministerstwa Oświaty, uwagi metodyczne do programów
1945-1950, rkp., masz. i druk l. i sz., k. 90

230. Ognisko Metodyczne Historii
Korespondencja wychodząca i przychodząca, materiały do dyskusji, brudnopisy zaświadczeń
1945-1948, rkp. i masz., l., k. 19

231. Państwowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich
Korespondencja wychodząca i przychodząca
1930-1946, masz., l., k. 8

232. Uniwersytet Poznański
Korespondencja wychodząca i przychodząca
1927-1952, rkp. i masz., l., k. 38

233. Komisja Egzaminacyjna dla egzaminów magisterskich na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego
Protokół, korespondencja przychodząca
1950, rkp. i masz., l., k. 10

C. Działalność pedagogiczna

234. Papiery dotyczące pracy zawodowej w szkolnictwie średnim
Korespondencja z Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego, konspekty lekcyjne, rozkłady materiału, pytania, teksty źródłowe do nauki historii, zaświadczenia lekarskie, spisy uczennic
1931-1949, rkp. masz. i druk, l. i sz., k.95

235. Plany zajęć doc.Wisławy Knapowskiej na Uniwersytecie Poznańskim
1945-1955, rkp., l., k. 14

236. Seminarium dydaktyki historii
Konspekty lekcyjne studentów i notatki. Spis map i obrazów historycznych, listy obecności
1945-1952, rkp. i masz., l., k. 60

237. Seminarium nauk pomocniczych historii
Bibliografia i notatki ułożone alfabetycznie eg przedmiotów, wykazy uczestników
1948-1950, rkp., l., k. 185

238. Seminarium historyczne
Notatki, bibliografia, zestawienia bibliografii
1945-1950, rkp., l., k. 68

239. Seminarium historyczne
Polityka i Politycy
Notatki
b.d., rkp., l., k. 7

240. j.w.
Literatura francuska dotycząca dziejów Polski i kontakty czasopism francuskich z polską nauką historyczną
Notatki, bibliografia
b.d. rkp., l., k. 122

241. j.w.
Karty personalne uczestników seminarium i listy obecności
1945-1951, rkp., l., k. 71

242. j.w.
Tematy prac seminaryjnych i magisterskich
1950-1952, rkp., l., k. 61

243. Dzieje polityczne, społeczne i kulturalne Francji
Tematy do egzaminu w sesji wiosennej
b.d., rkp., l., k. 4

244. Protokół z egzaminu odbytego w Seminarium Historycznym dnia 8.II.1950
Brulion
1950, rkp., l., k. 1

245. Oceny prac magisterskich
1948-1954, rkp., l., k. 73

246. Wykazy uczestników nieustalonego seminarium
b.d., rkp., l., k. 4

D. Działalność wydawnicza

247. Polska Akademia Umiejętności, redakcja Polskiego Słownika Biograficznego
Korespondencja
1948-1949, rkp. i masz., l., k. 11

248. Kwartalnik Historyczny - redakcja
Korespondencja
1954-1956, rkp. i masz., l., k. 34

249. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych w Warszawie
Umowa autorska
1947, druk, l., k. 2

III. Materiały biograficzne

250. Fotografie
Zjazdy i uroczystości naukowe i inne, bliżej nieokreślone
1918-1955, l., k. 14

251. Życiorys doc.dr W.Knapowskiej
b.d., rkp. i masz., l., egz. 5, k. 7

252. Papiery personalne
Świadectwa chrztu, obywatelstwa, dyplomy i nominacje uniwersyteckie
1906-1955, rkp., masz. i druk, l., k. 42

253. Świadectwa szkolne i uniwersyteckie, indeksy, legitymacje
1903-1948, rkp. i druk, l. i sz., k. 82

254. Świadectwa pracy nauczycielskiej z lat 1909 - 1918, nominacje i dekrety Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego i Ministerstwa W.R.i O.P.
1914-1948, rkp. i masz., l., k. 32

255. Plany i sprawozdania z pracy zawodowej i naukowej, sprawozdania z wyjazdów zagranicznych w celach naukowych
1929, 1945-1955, rkp. i masz., l., k. 50

256. Zeszyty szkolne: nauka języka angielskiego i matematyki
Kartki z zeszytu i zeszyt
b.d., rkp. l. i sz., k. 17 + 13

257. Zawiadomienia i zaproszenia
1923-1955, rkp. i druk, l., k. 12

258. Wiersz "Szary dniu", notatki, adresy
b.d., rkp., l., k. 5

IV. Korespondencja

A. Wychodząca

259. Archiwum Państwowe Poznań
Poznań, b.d., rkp., l. 1, k. 1

260. Archiwum Państwowe Szczecin
Poznań, 1950, rkp., l. 1, k. 1

261. Ministerstwo Kultury i Sztuki, Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków - Warszawa, ul.Senatorska 13/16
Poznań, 1955, kopia masz., l. 1, k. 1

262. Moszczeńska Wanda, Warszawa
Poznań, 1947-1948, rkp., l.4, k.6

263. Pantofliński Jan, Poznań
Berlin, b.d., rkp., l.1, k.1

264. Pieradzka Krystyna
Poznań, b.d., rkp., l.1, k.1

265. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Poznań, 1935, rkp., l.1, k.1

266. j.w. Redakcja "Roczników Historycznych"
Poznań, 1956, kopia masz., l.1, k.1

267. Urban Wincenty
Poznań, b.d., rkp., l.1, k.1

268. Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny
Poznań, 1948, rkp., l.1, k.1

269. Odbiorcy nieznani
Poznań, 1947-1956, rkp., l.8, k.10

B. Wpływająca

270. Ambasada Polska w Berlinie
Berlin, 1935, masz., l.1, k.1

271. Archivio di Stato in Roma e Archivio del regno
Roma, 1932, masz., l.1, k.2

272. Archiwum - Muzeum - Biblioteka Kapitulna Archidiecezji Wrocławskiej
Wrocław, 1952, rkp., l.1, k.1

273. Beyer
B.m., 1945-1946, rkp., l.3, k.3

274. Biblioteka Kórnicka
Kórnik, 1939, rkp. i masz., l.3, k.3

275. Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
Poznań, 1953, karta, rkp., l.1, k.1

276. Bogdański Kazimierz
Poznań, 1945, rkp., l.1, k.1

277. Caner
Berlin, 1929, rkp., l.1, k.1

278. Dąbrowski Stanisław
Radość k/Warszawy, b.d. i 1950, rkp.,l.2, k.3

279. Frezer M.
Poznań, 1953, rkp., l.1, k.4

280. Gregorowicz Aleksander
Inowrocław, 1945, rkp., l.1, k.2

281. Hoppówna Irena
Poznań, 1945, rkp., l.1, k.1

282. Iánossy Dionys
Wien, 1935, masz., l.1, k.2

283. Instytut Śląski
Katowice, 1947-1948, masz., l.8, k.8

284. Instytut Zachodni
Poznań, 1948, masz., l.1, k.1

285. Iwaszkiewicz Jarosław
Poznań, 1945, rkp., l.1, k.1

286. Janczakowska Romana
Kalisz, 1946, masz., l.1, k.2

287. Jakóbczyk Witold
Poznań, b.d., rkp. i masz., l.2, k.2

288. Karliński J.
B.m., 1951, rkp., l.1, k.1

289. Kieniewicz Stefan
Warszawa, 1948, rkp., l.1, k.1

290. Kohte Wolfgang
Berlin, 1928-1929, rkp., l.3, k.5

291. Kowalski W.
B.m., 1948, rkp. i masz., l.2, k.2

292. Kubalik Czesław
Poznań, 1945, masz., l.2, k.2

293. Lewak Adam
Warszawa, 1945, rkp., l.2, k.2

294. Łyskowska J.
Zakopane-Kuźnice, 1939, rkp., l.2, k.2

295. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Warszawa, 1934, masz., l.2, k.2

296. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
Warszawa, 1939, masz., l.1, k.1

297. Modelski Teofil
Wrocław, 1956, rkp., l.5, k.9

298. Moszczeńska Wanda
Warszawa, 1946-1949, rkp. i masz., l.6, k.7

299. Mrozowska H.
Warszawa, 1929-1930, rkp., l.4, k.6

300. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych
Warszawa, 1946-1947, masz., l.3, k.3

301. Popiołek Kazimierz
Katowice, 1948, rkp., l.1, k.2

302. P.T.P.N. Redakcja "Roczników Historycznych"
Poznań, 1950, masz., l.1, k.1

303. Skałkowski Adam
Poznań, b.d., rkp., l.1, k.1

304. Skrzypczak Józef
Poznań, 1955, rkp., l.1, k.2

305. Strauchowa Zofia
Poznań, 1935, rkp., l.1, k.3

306. Tomkiewiczówna Antonina
Poznań, 1948, rkp., l.1, k.1

307. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa
Kraków, 1948, masz., l.2, k.2

308. Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
Poznań, b.d., masz., l.1, k.1

309. Uniwersytet Warszawski, Instytut Historyczny
Warszawa, 1948, masz., l.1, k.1

310. Uniwersytet Wrocławski
Wrocław, 1956, rkp. i masz., l.3, k.3

311. Urban Wincenty
Wrocław, 1952, rkp., l.1, k.2

312. Urząd Wojewódzki Informacji i Propagandy
Poznań, 1946, masz., l.2, k.2

313. Wereszycki Henryk
Wrocław, 1948, rkp., l.1, k.1

314. Więckowska Helena
Warszawa, 1948, rkp., l.1, k.1

315. Willaume Juliusz
Łódź, 1945-1946, rkp., l.3, k.6

316. Woliński Janusz
Warszawa, 1947, rkp. i masz., l.5, k.5

317. Żywczyński Mieczysław
Lublin, 1948, rkp., l.1, k.1

318. List w sprawie noclegów we Wrocławiu, podpis nieczytelny
Wrocław, 1952, rkp., l.1, k.2

319. List zawiera wiadomości o losach poszczególnych znajomych w czasie okupacji
Bez podpisu, Chrobecz, okres okupacji, rkp., l.1, k.3

V. Materiały o Wisławie Knapowskiej

320. Bross K. "Krytyczne oświetlenie relacji o śmierci Mickiewicza"
Recenzja artykułu W.Knapowskiej, druk. w Medycynie Praktycznej zesz.8, 1935 r., str.302-303 1935, druk, sz., k.20, p. 278-318

321. Chrzanowski Ign. "Krytyczne oświetlenie relacji o śmierci Mickiewicza"
Recenzja druk. w Nowej Książce Nr 9, 1935, str.482-483.
1935, druk, sz., k.65, p. 465-528.

322. "Krytyczne oświetlenie relacji o śmierci Mickiewicza" "Dwa listy /świadectwa/ lekarskie dra Karola Marcinkowskiego"
Recenzje artykułów W.Knapowskiej
1935-1937, wycinki z gazet, l., k.8

323. Jakóbczyk Witold - Wisława Knapowska
Wspomnienie pośmiertne, nadbitka autorska
1956, druk, l., k.2

324. Dropińska Irena - dr Wisława Knapowska
Wspomnienie pośmiertne
1958, druk, sz., k.8, p. 1-16, druk. w jednodniówce "Zjazd Dąbrowczanek", wyd. przez Państwowe Żeńskie Gimnazjum im.Dąbrówki w Poznaniu.

VI. Materiały osób obcych

325. List polecający prof.dr.Adama Skałkowskiego do Seydy Władysława
1922, rkp., l.1, k.2

326. Teodor Tyc
Wspomnienie pośmiertne
1927, druk, opr., k.7, p. 1-13

327. Jan Wiktor Kornatowicz, Prof.Gimnazjum im.Św.Jana Kantego w Poznaniu "Wiązanka wspomnień przyjaciół"
Odbitka z Rocznika IV Państw.Gimnazjum Św. Jana Kantego w Poznaniu
1929, druk, opr., k.8, p. 1-15

328. "In memoria del prof. dott. Aldo Albertoni"
1930, druk, opr., k.11, p. 1-22

329. Aldo Albertoni prof. di Storia del Diritto nell'Università di Ferrara "Diritto bizantino diritti balcanici, diritto italiano Roma MCMXXX
1930, druk, opr., k.21, p. 1-42

330. Szołdrska Halszka: Prof.dr Stefan Dąbrowski 1877-1947
Wspomnienie pośmiertne
1947, druk, sz., k.14, p. 1-27

331. Urban Wincenty: "Ks.Wincenty Kraiński i jego działalność we Wrocławiu"
Maszynopis referatu
1952, masz., l., k.4

332. Roman Rozdolski: "Kim był Jan Baugya?"
Nadbitka autorska
b.d., druk, l., k.2

333. Nauka, architektura, teatr
Notatki Kurczydyny Edmunda
b.d., rkp., l., k.8

334. Uwagi do referatu Dydańczana, autor nieznany
b.d., rkp., l., k.1

335. Odpisy korespondencji wychodzącej z PTH Oddział w Poznaniu
1955, masz., l., k.3

336. Pożegnanie ks.Ildefonsa Nowakowskiego
Wycinek z gazety
b.d., druk, l., k.1

337. Brulion zaświadczenia dla p.Z.M. /przypuszczalnie Zofii Mizerskiej/
b.d., rkp., l., k.2

338. A.Mickiewicz "Do Matki Polski"
b.d., rkp., l., k.1

Stanisław Chankowski

Materiały Artura Śliwińskiego

III - 59

Artur Śliwiński, polityk, działacz społeczny, historyk i literat, urodził się 17 sierpnia 1877 r. w Ruszkach, w powiecie kutnowskim. Do szkoły średniej uczęszczał początkowo w Warszawie, następnie w Łodzi. Po ukończeniu 5 klas gimnazjalnych naukę przerwał i w r.1895 rozpoczął pracę jako praktykant w Zakładach Żyrardowskich. W r.1900 wyjechał do Lipska, gdzie uczęszczał do Akademii Handlowej, którą po roku ukończył.

Jeszcze podczas pobytu w Żyrardowie rozpoczął Śliwiński działalność publicystyczną, zamieszczając artykuły w "Kurierze Niedzielnym", "Tygodniku Polskim" i "Tygodniku Ilustrowanym". W okresie pobytu w Lipsku nadsyłał korespondencje do "Gazety Polskiej" w Warszawie.

Po ukończeniu Akademii Handlowej Śliwiński wrócił na krótki czas do Żyrardowa, następnie z ramienia Zakładów Żyrardowskich wyjechał do Kijowa, do tamtejszej placówki firmy. Podczas pobytu w Kijowie rozwinął ożywioną działalność polityczną i publicystyczną. W tym okresie wstąpił w szeregi PPS, wchodząc w skład miejscowego Komitetu Okręgowego. Należał też do powstałego w r.1904 w Kijowie Towarzystwa Kresowego Politycznego i brał udział w pracach tzw. "Uniwersytetu Latającego", działającego na terenie Kijowa. Kontynuował także działalność publicystyczną, nadsyłając do warszawskiej "Prawdy" krytyki literackie oraz artykuły treści społecznej i politycznej. Przez krótki czas zamieszczał również recenzje literackie w krakowskiej "Krytyce". Na terenie Kijowa wygłaszał

odczyty i pisywał do "Kijowskich Otklików". W roku 1906 redagował wydawany przez Towarzystwo Kresowe Polityczne "Głos Kijowski".

W tym okresie rozpoczął też Śliwiński działalność literacką. Dwie z jego sztuk teatralnych były wystawiane przez warszawski teatr "Rozmaitości" /"Kramarze" w r.1905 i "Sąd" w r.1908/.

Po opuszczeniu Kijowa w r.1906, Śliwiński przeniósł się do Krakowa, gdzie związał się z odłamem PPS skupionym wokół osoby Piłsudskiego i wszedł w skład Komitetu Zagranicznego partii. Z ramienia tego odłamu redagował w latach 1906-1907 "Trybunę", a po przeniesieniu się w r.1908 do Warszawy - dwutygodnik "Witeź" /wespół z G.Daniłowskim i St.Pytlińskim/.

W tym okresie Śliwiński przez krótki czas był wykładowcą na pensji Kowalczykówny w Warszawie, następnie pracował jako buchalter w firmie Wertheima i w Wołżsko-Kamskim Banku Handlowym.

W latach poprzedzających I wojnę światową rozpoczął też Śliwiński pracę naukową, wydając w Krakowie w r.1908 książkę "Mickiewicz jako polityk", następnie "Powstanie Listopadowe" i monografię o Maurycym Mochnackim oraz jego "Pisma po raz pierwszy edycją książkową objęte".

W roku 1908 został Śliwiński członkiem Związku Literatów Polskich, w którym do r.1915 piastował godność wiceprezesa.

W okresie I wojny światowej Artur Śliwiński rozwijał ożywioną działalność polityczną. Związany z obozem Piłsudskiego, spełniał z jego ramienia ważne funkcje polityczne na terenie zaboru rosyjskiego. Wchodził w skład kierownictwa Polskiej Organizacji Narodowej, a w latach 1915-1916 był

prezesem Centralnego Komitetu Narodowego. Po ogłoszeniu aktu 5 listopada 1916 r. został powołany na członka Wydziału Wykonawczego Rady Narodowej, a w r.1917 został mianowany członkiem Tymczasowej Rady Stanu, która powierzyła mu funkcje sekretarza.

W tym okresie działał także Śliwiński w samorządzie m. Warszawy. Wybrany w r.1916 do Rady Miejskiej, zajmował w niej do r.1919 stanowisko wiceprezesa, a następnie, do r.1922 - wiceprezydenta miasta.

W listopadzie 1918 r. Śliwiński, należący wówczas do Stronnictwa Niezawisłości Narodowej, blisko współpracował z Piłsudskim, spełniając przy nim nieoficjalnie funkcje sekretarza. Po odzyskaniu niepodległości kontynuował działalność polityczną w Radzie Inteligencji Pracującej, Republikańskim Zjednoczonym Komitecie Wyborczym i Radzie Związku Demokracji, w której piastował godność prezesa. W czasie wojny polsko-radzieckiej 1920 r. pełnił obowiązki prezesa Rady Obrony Stolicy, a w r.1922, na przełomie czerwca i lipca, przez 9 dni stał na czele rządu. Karierę polityczną Śliwińskiego uwieńczyła w r.1935 nominacja na senatora, którą to godność piastował do r.1938.

Obok działalności politycznej rozwijał Śliwiński w okresie międzywojennym i w czasie okupacji hitlerowskiej działalność społeczną w szeregu organizacji i stowarzyszeń. Wchodził w skład zarządu Związku Miast Polskich, należał do komitetów budowy kilku pomników, był członkiem Komitetu Uczczenia Pamięci Gabriela Narutowicza, Komitetu dla pozyskania obrazów z dziejów Polski dla Muzeum Narodowego, Komitetu Nadzorczego Muzeum Wojska, a także współpracował z Kasą im. Mianowskiego i paru innymi organizacjami.

Od r.1926 Śliwiński ponownie rozpoczął pracę w Zarządzie Miejskim, zajmując w latach 1926-1930 stanowisko Dyrektora Teatrów Miejskich. W latach 1932-1938 przewodniczył Komisji Rewizyjnej m.st.Warszawy; jednocześnie jeszcze w roku 1932 objął stanowisko dyrektora Polskiego Banku Komunalnego, wchodząc oprócz tego w skład Rady Nadzorczej Polskiego Radia i Rady Komunalnej Kasy Oszczędności.

Osobny rozdział w działalności Śliwińskiego w okresie międzywojennym wiąże się z osobą Piłsudskiego. W r.1924 został wybrany przewodniczącym zarządu Fundacji Stypendialnej Imienia Józefa Piłsudskiego. Po jego śmierci Śliwiński, jako człowiek blisko związany z obozem legionowym, powoływany był do wielu instytucji i stowarzyszeń mających na celu uczczenie pamięci Piłsudskiego. I tak współpracował przy organizowaniu Muzeum w Belwederze, wchodził w skład Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego i Stołecznego Komitetu Budowy Pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego, był wreszcie członkiem Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski J.P. i Rady Funduszu Kultury Narodowej J.P.

W latach międzywojennych kontynuował także Śliwiński działalność pisarską. Wydał szereg książek, zamieścił również wiele artykułów w różnych czasopismach i dziennikach, zwłaszcza w "Kurierze Porannym".

We wrześniu 1939 roku Artur Śliwiński został członkiem Komitetu Obywatelskiego, następnie jako prezes stanął na czele Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej działającego do r.1941. Pamiętnik żony, Leokadii z Czarneckich Śliwińskiej, wspomina o udziale jej męża w pracach konspira-

cyjnych. Brak jest jednak bliższych danych na ten temat. W okresie okupacji i po wyzwoleniu Śliwiński pracował w dalszym ciągu na stanowisku dyrektora Polskiego Banku Komunalnego, skąd przeszedł na emeryturę w r.1949. Zmarł 16 stycznia 1953 r.

Materiały do biografii Artura Śliwińskiego znajdują się przede wszystkim w pozostawionej przezeń spuściźnie archiwalnej. Wczesny okres swego życia, do r.1905 przedstawił on w "Notatkach do moich pamiętników" /j. 196/. Koleje całego życia męża opisała we wspomnianym wyżej pamiętniku Leokadia Śliwińska /j. 327/. Krótsze lub dłuższe wspomnienia z niektórych okresów życia pozostawione przez twórcę spuścizny, stanowią również źródło do jego biografii. Krótki życiorys wraz z zestawieniem bibliograficznym prac Śliwińskiego sporządził w r.1951 Instytut Badań Literackich /j. 324/. Wreszcie jego poglądy i działalność polityczną w okresie I wojny światowej charakteryzuje prof.Henryk Jabłoński w pracy: "Polityka Polskiej Partii Socjalistycznej w czasie wojny 1914-1918 r.", Warszawa 1958.

Wielostronna i ożywiona działalność Artura Śliwińskiego znalazła odzwierciedlenie w pozostawionej przezeń spuściźnie, którą Archiwum Polskiej Akademii Nauk zakupiło od córki, Ewy Śliwińskiej, w roku 1957. Rozmiar materiałów wynosi 2,4 mb.

Przed przystąpieniem do szczegółowych prac porządkowych segregację materiałów na podstawowe grupy oraz według zagadnień wewnątrz grup przeprowadzili Dyrektor Archiwum PAN doc.dr Z.Kolankowski i zast.prof.M.Flis. W wyniku dalszych prac porządkowych sformowano 349 jednostek o łącznej liczbie

13329 kart i 2901 s.Spuścizna nie jest kompletna.Nie znajdujemy w niej posiadanych niegdyś przez jej twórcę dubletów druków emigracyjnych nadesłanych mu z Rapperswilu,ani zniszczonego w czasie wojny archiwum Centralnego Komitetu Narodowego, o których to materiałach wspomina w pamiętniku Leokadia Śliwińska.

Omawiana spuścizna zawiera materiały bardzo niejednolite i często fragmentaryczne, co niewątpliwie utrudniało ich porządkowanie. Ponad to fakt, że papiery dotyczące twórczości i działalności naukowej stanowią wśród nich część mniejszą i mają mniejszy ciężar gatunkowy wyróżnia tę spuściznę spośród innych znajdujących się w zasobie Archiwum PAN. Śliwiński nie był naukowcem sensu stricto, lecz raczej popularyzatorem historii. Działalność naukowa nie stanowiła też głównej dziedziny jego pracy. Był on przede wszystkim działaczem politycznym i społecznym, zajmował też szereg wysokich stanowisk urzędowych. Dlatego też materiały dotyczące jego działalności publicznej wysunięto w układzie inwentarza na plan pierwszy.

Papiery polityczne Śliwińskiego podzielone zostały na 2 podgrupy, odpowiadające dwu okresom historycznym: I wojnie światowej i okresowi międzywojennemu. Nie ma natomiast w spuściźnie materiałów politycznych sprzed r.1914.

W układzie materiałów, pochodzących z lat 1914-1918 na pierwszy plan wysunięto papiery dotyczące organizacji i ugrupowań, z którymi twórca spuścizny ściśle współpracował oraz wydarzeń, w których brał bezpośredni udział. Na dalszym miejscu w inwentarzu umieszczono natomiast materiały organizacji, z którymi był on luźniej związany. Układ taki

narusza wprawdzie porządek chronologiczny /tak np. papiery Centralnego Komitetu Narodowego i Tymczasowej Rady Stanu figurują przed papierami Naczelnego Komitetu Narodowego/, wydaje się jednak celowy ze względu na fakt, iż mamy tu do czynienia nie z zespołem kancelaryjnym organizacji, czy instytucji, lecz ze spuścizną działacza, którego pracę powinna ukazywać. Trzeba przy tym podkreślić, że materiały polityczne w spuściźnie Śliwińskiego są w dużej mierze fragmentaryczne. Dotyczy to zwłaszcza akt takich organizacji i instytucji, jak Naczelny Komitet Narodowy, Centralny Komitet Narodowy, Tymczasowa Rada Stanu, których zespoły znajdują się w innych zasobach w kraju, bądź uległy zniszczeniu. To też wydaje się, że największy ciężar gatunkowy mają te jednostki, które ukazują bezpośredni udział Śliwińskiego w wydarzeniach politycznych lub też odsłaniają ich kulisy. Do takich należy np. jednostka 5, zawierająca rękopiśmienny tekst referatu,wygłoszonego przez Śliwińskiego na konferencji Koła Międzypartyjnego Ligi Państwowości Polskiej i członków CKN w 1916 r. Tekst tego referatu opublikował Andrzej Garlicki w "Kwartalniku Historycznym" w nr.1 z 1959 r. Podobny charakter ma jednostka 6, zawierająca na gorąco spisane i opracowane następnie notatki z rozmowy delegacji CKN /w skład której wchodził Śliwiński/ z gubernatorem Beselerem w listopadzie 1916 r. Interesująca jest również jednostka 9, zawierająca zeszyt z brulionami odezw i przemówień redagowanych przez Śliwińskiego dla Piłsudskiego w listopadzie 1918 r. oraz ciekawe notatki polityczne.

W grupie materiałów politycznych z okresu niepodległości główną rolę odgrywają papiery dotyczące krótkotrwałej

działalności twórcy spuścizny na stanowisku premiera oraz jako senatora. Wśród pierwszych najciekawszą wydaje się jednostka 22, rzucająca światło na przetargi przy obsadzaniu teki ministra skarbu oraz jednostka 23, zawierająca oświadczenia paru, stronnictw i ugrupowań politycznych w związku z formowaniem nowego gabinetu.

Wśród papierów związanych z działalnością w senacie dominują materiały, dotyczące projektów ustaw samorządowych oraz materiały interwencyjne różnych instytucji i stowarzyszeń, nadsyłane na ręce Śliwińskiego w związku z projektami ustaw.

Jednostkom pochodzącym z lat 1918-1939 nadano układ chronologiczno-rzeczowy.

Większość materiałów działalności urzędowej Śliwińskiego wiąże się ze stanowiskami zajmowanymi przez niego w różnych instancjach Zarządu Miejskiego. Mimo ich fragmentarycznego charakteru, oświetlają one w sposób interesujący niektóre zagadnienia związane z działalnością władz miejskich. Znajdujemy tu m.in. pojedyncze odpisy protokółów posiedzeń członków niektórych wydziałów Zarządu Miejskiego, a zwłaszcza Komisji Rewizyjnej m.st.Warszawy wraz z tekstami wygłoszonych na tych zebraniach przemówień Śliwińskiego. Spotykamy również materiały dotyczące głośnego niegdyś sporu o sprawy teatralne między Maciejem Krywoszejewem a Arturem Śliwińskim i dymisji tego ostatniego ze stanowiska dyrektora Teatrów Miejskich. Oprócz powielonej, a więc szerzej dostępnej korespondencji w tej sprawie Śliwińskiego z prezydentem miasta Z.Słomińskim i głosów prasy, znajdujemy tu prywatną korespondencję twórcy spuścizny z M.Krywoszejewem, która niewątpliwie pozwoli pełniej oświetlić kulisy ich sporu.

Spośród innych jednostek tej grupy warto wymienić jednostkę 66, zawierającą materiały Polskiego Banku Komunalnego, a między innymi korespondencję dyrektora Banku - Śliwińskiego z jego współpracownikiem Dymitrem Szarzyńskim. Korespondencja ta rzuca światło na sytuację Banku w przejściowym okresie między upadkiem powstania warszawskiego a wyzwoleniem.

Materiały działalności urzędowej ułożone zostały w porządku chronologiczno-rzeczowym.

Papiery dotyczące działalności społecznej podzielone zostały na 3 podgrupy. Pierwsza związana jest z pracą Śliwińskiego w różnych organizacjach społecznych do chwili wybuchu II wojny światowej. Do bardziej interesujących należą tu materiały Śliwińskiego jako członka i wiceprezesa Związku Literatów Polskich /zwłaszcza sprawy sądu koleżeńskiego/oraz szczupłe materiały dotyczące współpracy z Kasą im.Mianowskiego i z Muzeum Wojska. Drugą podgrupę tworzą papiery związane z działalnością Śliwińskiego w szeregu instytucji i komitetów mających na celu uczczenie osoby Piłsudskiego. Trzecią i ostatnią partię omawianej grupy stanowią papiery dotyczące pracy społecznej twórcy spuścizny w okresie okupacji. Poza jedną jednostką, na podgrupę tę składają się materiały Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej, którego był on prezesem. Ze względu na fakt zniszczenia archiwum Komitetu, papiery pozostałe w spuściźnie Śliwińskiego a odnoszące się do jego prezesury, stanowić mogą zastępcze źródło do dziejów SKSS.

Grupę materiałów działalności Śliwińskiego zamykają 2 jednostki związane z jego pracą w redakcjach "Głosu Ki-

jowskiego" i "Witezia" oraz jednostka zawierająca korespondencję z różnymi wydawnictwami.

Następną grupę w inwentarzu tworzą materiały twórczości naukowej, publicystycznej i literackiej. Twórczość naukową reprezentują rękopisy i maszynopisy 3 większych prac: "Maurycy Mochnacki", "Joachim Lelewel" i "Jan Zamoyski" oraz kilku mniejszych. Ułożono je w porządku chronologicznym, na końcu zamieszczając artykuły i prace niedatowane oraz teksty odczytów i pogadanek radiowych. Materiały te nie są jednak kompletne, brak w nich śladów wielu ogłoszonych drukiem prac Śliwińskiego.

Najcenniejszą partię materiałów naukowych twórcy spuścizny stanowią jego notatki warsztatowe. Zamierzając wydać pisma Mochnackiego, zgromadził on liczne fragmenty lub całe egzemplarze dzienników z czasów Królestwa Kongresowego, w których Mochnacki zamieszczał swe artykuły. Poza tym pracując nad książką o Mochnackim, a w głównej mierze nad dziełem o Lelewelu, sporządził Śliwiński liczne odpisy z nieistniejących dziś zbiorów rapperswilskich. Odpisy te dotyczą głównie osoby Lelewela i Wielkiej Emigracji. Oprócz listów wielkiego historyka, które weszły później do wydań drukowanych /odpisy pochodzą z lat 1910-1913/, znajdujemy tam liczne listy do Lelewela oraz odpisy z innych źródeł. Mimo wydrukowania niektórych z omawianych źródeł część ich zachowała się jedynie w formie odpisów w spuściźnie Śliwińskiego i posiada obecnie wartość źródła zastępczego, którego walor podnosi czytelność i - w wielu wypadkach - kompletność odpisów. Zostały one wciągnięte do istniejącej w Archiwum PAN kartoteki wypisów rapperswilskich.

Ponad to wśród materiałów warsztatowych znajdują się wypisy ze źródeł innej proweniencji, pochodzące z zespołów dziś częściowo nieistniejących. Cimelia stanowią autograf listu Norwida do Hercena z 1853 r. oraz rękopiśmienna ulotka z r. 1848 pt. "Salonowe Gladiatory". Grupę tę uzupełniają wypisy z literatury, notatki i zestawienia bibliograficzne.

Grupa materiałów twórczości publicystycznej zawiera rękopisy i maszynopisy kilku artykułów i prac zarówno drukowanych jak i niedrukowanych oraz wycinki prasowe z licznymi artykułami Śliwińskiego z lat 1900-1939. Twórczość literacką reprezentują rękopisy kilku sztuk teatralnych /przeważnie w różnych redakcjach/. W obu grupach prace ułożone są w porządku chronologicznym - a niedatowane w alfabetycznym.

Wśród różnorodnych materiałów biograficznych najcenniejszą partię stanowią materiały wspomnieniowe. Znajduje się wśród nich krótki, niestety, dziennik wydarzeń z sierpnia 1915 r. oraz fragmenty wspomnień z czasów I wojny światowej spisane po latach dwudziestu i częściowo drukowane. Podobnie rzecz się ma z obszernymi fragmentami wspomnień o Piłsudskim. Powierzył on Śliwińskiemu opracowanie swojej biografii, która zresztą nigdy nie ujrzała światła dziennego. Rezultatem długich rozmów w Belwederze pozostały tylko datowane dzienne notatki, które po opracowaniu drukował Śliwiński we fragmentach, już po śmierci Piłsudskiego, w różnych czasopismach, jako "Moje wspomnienia o Piłsudskim". Interesujące jest zestawienie wersji rękopiśmiennej z drukowaną, w której można dostrzec opuszczenia cenzuralne.

Najbardziej wykończoną formę spośród niedrukowanych fragmentów pamiętnikarskich Śliwińskiego mają wspomniane już "No-

tatki do moich pamiętników", interesujące, szczegółowe wspomnienia doprowadzone jednak tylko do r.1905.

W omawianej spuściźnie znajduje się także dość bogata korespondencja, obejmująca długi okres czasu i zawierająca wiele znanych nazwisk ze sfer politycznych, literackich i teatralnych. Jednak w niewielu tylko wypadkach korespondencja z poszczególnymi osobami obejmuje większą ilość listów - przeważnie mamy do czynienia z pojedyńczymi listami. Nie wszystkie też listy pisane do twórcy spuścizny znalazły się w omawianej grupie. Uczyniono tu dwa odstępstwa: po pierwsze listy z okresu I wojny światowej pozostawiono wśród materiałów politycznych, jeżeli pochodziły od działaczy politycznych i wiązały się z ich działalnością; po drugie: listy prywatne i telegramy gratulacyjne z okresu sprawowania przez Śliwińskiego urzędu premiera pozostawiono wśród papierów dotyczących tego okresu.

Grupa materiałów o twórcy spuścizny zawiera interesujące dane dotyczące wszystkich trzech rodzajów twórczości pisarskiej Śliwińskiego. Sam autor kompletował starannie liczne recenzje o swych pracach, a także o wygłoszonych odczytach i przemówieniach. Powstał w ten sposób zbiór wycinków prasowych, który pozwala na zorientowanie się, z jakim przyjęciem spotykała się wśród krytyków naukowa, publicystyczna i literacka działalność twórcy spuścizny.

W zespole znajduje się spora stosunkowo grupa materiałów rodzinnych. Obok rodzinnej korespondencji, największą ich część stanowią materiały żony Artura - Leokadii z Czarneckich Śliwińskiej. O jej wykształceniu świadczą dyplomy Sorbony, o działalności zaś w latach I wojny światowej - papiery Ligi

Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego, w której Leokadia Śliwińska odgrywała dużą rolę. Interesujący jest także jej pamiętnik pisany w latach 1947-1948, opisujący życie męża.

Ostatnią grupę w inwentarzu tworzą jednostki materiałów obcych - jak zwykle - dość przypadkowo zebranych. Nadano im układ chronologiczny, a pozycjom niedatowanym - alfabetyczny. Na końcu zamieszczono druki. Do ciekawych pozycji w omawianej grupie należą jednostki: 332, zawierająca hektografowany egzemplarz pisma "Pobudka" wydanego w r.1905 przez młodzież łódzką oraz jednostka 341 - maszynopis nieustalonego autora pt. "Kijowska młodzież niepodległościowa /PPS/. Rok 1900 - 1905", wiążący się treścią z opisem tych czasów i środowiska zawartym we wspomnieniach Śliwińskiego i jego żony.

Zamykają inwentarz aneksy, mające na celu ułatwienie orientacji w kilku jednostkach zbiorczych.

Na zakończenie należy dodać, iż materiały dotyczące Artura Śliwińskiego znajdują się także w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, głównie w zespołach Polskiej Organizacji Narodowej, Tymczasowej Rady Stanu, Prezydium Rady Ministrów i Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Spuścizna Artura Śliwińskiego stanowi w wielu swych partiach interesujące i warte wykorzystania źródło do szeregu spraw i wydarzeń dotyczących okresu działalności jej twórcy.

I. Materiały działalności politycznej, urzędowej, społecznej i naukowo-wydawniczej

A. Materiały działalności politycznej

Okres 1914-1918

1. Udział w pracach Centralnego Komitetu Narodowego
   Sprawozdania, uchwały, notatki, korespondencja, okólniki
   1916-1917, rkp. i masz., l., k.24

2. Materiały Biura Prasowego Centralnego Komitetu Narodowego
   Odpisy korespondencji, doniesienia prasowe
   1916, masz., l., k.64

3. j.w.
   Przeglądy prasy warszawskiej, referaty: "Życie robotnicze", przeglądy polityczne
   1916, masz., l., k.156

4. Obchód 125-lecia Konstytucji 3-go Maja
   Druki informacyjne, przemówienie A.Ś., podziękowanie gub.Beselerowi, sprawozdanie rachunkowe
   1916, rkp., masz. i druk, l., k.33

5. Referat wygłoszony w lipcu /?/ 1916 roku na posiedzeniu konferencji Koła Międzypartyjnej Ligi Państwowości Polskiej i Członków CKN
   1916, rkp., sz., k.18

6. Rozmowa delegacji Centralnego Komitetu Narodowego /Artura Śliwińskiego, Kempnera i Osieckiego/ z Beselerem, dn.10.XI.1916
   Zaproszenie, notatki z rozmowy, sprawozdanie, kopia listu J.Piłsudskiego do rektora J.Brudzińskiego
   1916, 1938, rkp., masz., l., k.21

7. Działalność A.Ś. w Tymczasowej Radzie Stanu
Korespondencja, odezwy, wycinki prasowe, lista członków TRS
1916-1917, 1927, rkp., masz. i druk, l., k.20

8. Pisma okupantów niemieckich do A.Ś
1916-1917, masz. i druk, l., k.3

9. 11 listopada 1918 r.
Projekty odezw i przemówień redagowanych przez A.Ś. dla J.Piłsudskiego oraz notatki polityczne
1918, rkp., sz., k.10

10. Fragmenty przemówień politycznych A.Ś.
ok. 1916-1918, rkp., l., k.8

11. Oświadczenia i odezwy różnych ugrupowań politycznych /niektóre zredagowane przez A.Ś./
1914-1918, rkp., masz. i druk, l., k.100

12. Materiały Naczelnego Komitetu Narodowego
Korespondencja, odezwy, memoriały, doniesienia prasowe, sprawozdania
1914-1916, rkp., masz. i druk, l., k.120

13. Materiały dotyczące Legionów
Odezwy, odpisy korespondencji, druki ulotne
1915-1916, rkp., masz. i druk, l., k.23

14. Obwieszczenie o powołaniu Rady Regencyjnej
1917, druk, k.1

15. Regulamin Rady Stanu
1918, masz., l., k.8

16. Różne doniesienia, odezwy, komunikaty polityczne
1914-1918, masz., l., k.44

17. Czasopisma i broszury polityczne
1914-1918, druk, sz., k.153 zob.aneks 1

Okres 1918-1939

18. Materiały działalności w różnych ugrupowaniach politycznych /Rada Inteligencji Pracującej, Republikański Zjednoczony Komitet Wyborczy, Rada Związku Demokracji/
Gazeta, korespondencja, protokół, odezwy
1918-1920, rkp., masz. i druk, l., k.45

19. Sprawa ewakuacji Rosian z Polski
Odpisy korespondencji D.Fiłosofowa z M.Kossakowskim i K.Skirmuntem
1921, masz., l., k.14

20. Różne materiały dotyczące wyborów do Sejmu i Senatu
1922-1938, masz. i druk, l., k.16

Działalność A. Ś. na stanowisku premiera /28.VI.-7.VII.1922 r./

21. Powołanie na stanowisko premiera
Odpisy korespondencji Naczelnika Państwa z Marszałkiem Sejmu Ustawodawczego, wycinek prasowy
1922, masz. i druk, l., k.4

22. Sprawa powołania ministra skarbu
Korespondencja urzędowa
1922, masz., l., k.7

23. Oświadczenia stronnictw politycznych
1922, rkp., l., k.3

24. Przemówienia w Sejmie i notatki
1922, rkp. i masz., l. i sz., k.56

25. Sprawozdanie z działalności Rady Miejskiej m.st.Warszawy dla Prezydenta Ministrów
1922, masz. i druk, l., k.2

26. Korespondencja prywatna i telegramy gratulacyjne
1922, l., k.20 zob.aneks 2

Działalność A. Ś. jako senatora /1935-1938/

27. Sprawa ustawy o przekształceniu Galicyjskiej Kasy Oszczędności w Centralną Małopolską Kasę Oszczędności
Statut, notatki, bilanse, diariusz sejmowy, poprawki i tekst ustawy
1931, 1938, masz. i druk, l. i sz., k.74

28. Poprawki do projektu ustawy o uposażeniach w samorządzie terytorialnym i ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w samorządzie terytorialnym
1934-1937, masz., l., k.78

29. Poprawki do projektu ustawy o odpowiedzialności służbowej członków organów zarządzających i funkcjonariuszów w samorządzie terytorialnym
1936, masz., l., k.78

30. Poprawki do projektu ustawy o służbie w samorządzie terytorialnym. Cz.I
1936-1937, masz., l., k.124

31. j.w. Cz.II
1936-1937, masz., l., k.102

32. Projekt ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli w szkołach /zakładach naukowych i wychowawczych/ utrzymywanych przez związki samorządu terytorialnego
b.d., masz., l., k.11

33. Materiały Związku Miast Polskich
Korespondencja, materiały Zarządu, przemówienie A.Ś., uchwały i artykuły dotyczące sytuacji gospodarczej miast oraz ustaw samorządowych
1922, 1936-1938, rkp., masz. i druk, l. i sz.,k.99

34. Memoriały, referaty, uwagi na tematy samorządowe w związku z projektami ustaw dotyczących samorządu terytorialnego
1935-1937, masz., l. i sz., k.55

35. Materiały Komisji Kontroli Długów Państwa
Uwagi w sprawie interpretacji ustawy, sprawozdania, materiały z posiedzeń Komisji
1937, masz., l., k.32

36. Sprawa budżetu Prezydium Rady Ministrów
Uwagi do preliminarza, przemówienie A.Ś., diariusz z posiedzenia Komisji Budżetowej Senatu, sprawozdania Komisji
1937, rkp., masz. i druk, l., k.70

37. Materiały w sprawie położenia warstwy pracowniczej w Polsce dostarczone A.Ś. przez Ministerstwo Opieki Społecznej
1936, masz., l., k.27

38. Sprawa krytyki Zarządu m.st.Warszawy w Sejmie
Pismo prezydenta S.Starzyńskiego, fragment przemówienia poselskiego, wyjaśnienie do przemówienia i odpowiedź A.Ś.
1936, masz., l., k.13

39. 2 apele w sprawie więźniów politycznych w Rawiczu i w Łęczycy
1937 i b.d., masz., l., k.4

40. Memoriał Zjazdu Delegatów Stowarzyszeń Właścicieli Nieruchomości w Polsce
1937, masz., l., k.3

41. Sprawa podatku obrotowego od kin
Materiały dotyczące interwencji Związku Polskich Zrzeszeń Teatrów Świetlnych i Rady Naczelnej Przemysłu Filmowego w Polsce
1937-1938, masz. i druk, l., k.49

42. Sprawa ustawy o tytule inżyniera
Druk Naczelnej Organizacji Inżynierów skierowany do Posłów i Senatorów oraz do Ministerstwa WR i OP i pismo do A.Ś.
1938, masz. i druk, l. i sz., k.5

43. Uwagi Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach do projektu ustawy o zniesienie ustawy z 18.III.1938 r. o wykupie gruntów podlegających ustawie w przedmiocie ochrony drobnych dzierżawców rolnych
1938, masz., l., k.9

44. Przemówienia A.Ś. w Senacie oraz notatki
1935-1938, rkp. i masz., l., k.89

45. Druki sejmowe
1935-1938, masz. i druk, l., k.202

46. Druki senackie
1935-1938, masz. i druk, l., k.191

47. Zawiadomienia władz parlamentarnych i Senackiego Klubu Prac Parlamentarnych
1935-1938, masz., l., k.145

48. Biuletyn Ogólny
1937, masz., l., k.37

49. Odpis opinii Zarządu Okręgu Stołecznego Związku Legionistów o sytuacji politycznej w Polsce
1937, masz., l., k.4

50. Sprawa wyznaczenia A.Ś. na zakładnika niemieckiego
2 pisma prez.S.Starzyńskiego
1939, masz., l., k.3 zob. j. 193

B. Materiały działalności urzędowej

51. Materiały dotyczące wyborów do Rady Miejskiej
Deklaracja kandydata, wnioski w sprawie ordynacji wyborczej, wykaz stowarzyszeń, fragmenty przemówień A.Ś.
1916, rkp., masz. i druk, l., k.16

52. Materiały działalności A.Ś. na stanowisku wiceprezydenta m.st.Warszawy
Projekty przepisów i uchwał, notatki A.Ś. z wizytacji zakładów opiekuńczych, fragment przemówienia i odezwa pióra A.Ś., fotografia
1916-1920, rkp. i masz., l., k.34 /1 fot./

53. Materiały działalności A.Ś. na stanowisku Dyrektora Teatrów Miejskich
Umowa, projekty wniosków i uchwał dla Rady Miejskiej, statut Spółki "Administracja Teatrów Miejskich"
1925-1929, masz., l., k.29

54. Sprawozdania i budżety teatralne
1926-1937, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.82

55. Przemówienia w sprawach teatralnych
1927-1928, rkp. i druk, l., k.34

56. Sprawa Krywoszejew - Śliwiński
Korespondencja i broszury
1926-1930, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.59

57. Sprawa zwolnienia A.Ś. ze stanowiska Dyrektora Teatrów Miejskich
Odpisy korespondencji A.Ś. z Prezydentem Miasta Z.Słomińskim
1930, masz., l., k.51

58. Wycinki prasowe dotyczące spraw teatrów warszawskich
1921-1931, druk, l., k.32

59. Fotografie teatralne
b.d., l., 6 fot.

60. Odpis umowy Zarządu Miejskiego z Towarzystwem Krzewienia Kultury Teatralnej
1935-1936, masz., l., k.11

61. Ankieta Państwowego Instytutu Sztuki w sprawie "Reduty" i szkic odpowiedzi A.Ś.
1950, rkp. i masz., l., k.3

62. Materiały działalności A.Ś. w Komisji Rewizyjnej m.st. Warszawy

Odpisy protokółów, sprawozdania, korespondencja, przemówienie A.Ś.

1935-1939, rkp. i masz., l., k.49

63. Sprawozdanie rzeczoznawcy Józefa Twardzickiego z przeprowadzonych badań ... Rzeźni i Targowisk Zwierzęcych m.st.Warszawy z ramienia Komisji Rewizyjnej

1937, masz., sz., k.85

64. Odpis wyjaśnień Tadeusza Szpotańskiego w sprawie "Starzyński - Studnicki"

1937, masz., l., k.42+4

65. Wycinki prasowe, czasopisma i broszury dotyczące Zarządu Miejskiego

1908-1945, druk, l., k.7 + s.199

66. Materiały działalności A.Ś. jako dyrektora Polskiego Banku Komunalnego

Statut, protokóły, odpis z rejestru handlowego, korespondencja urzędowa i prywatna, notatka, okólniki, Dziennik Urzędowy, sprawozdanie

1919-1949, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.220

zob. j. 295

67. Sprawa odprawy za pracę w Polskim Banku Komunalnym

Korespondencja

1949-1951, rkp. i masz., l., k.39

68. Materiały dotyczące sytuacji finansowej Polskiego Radia

1935, masz. i druk, l. i sz., k.17

69. Materiały dotyczące współpracy z Komunalną Kasą Oszczędności

Bilanse, korespondencja, regulamin dyrekcji i przemówienie A.Ś.

1937-1938, rkp. i masz., l., k.24

C. Materiały działalności społecznej

70. Działalność A.Ś. w Związku Zawodowym Literatów Polskich
Korespondencja, ankiety, sprawy sądu koleżeńskiego
1915-1948, rkp., masz. i druk, l., k.20

71. Materiały dotyczące kontaktów A.Ś. z Muzeum Narodowym
Statut "Komitetu dla pozyskania obrazów z dziejów Polski dla Muzeum Narodowego w Warszawie", pismo i kwit.
1922-1932, masz. i druk, l., k.5

72. Udział w komitetach budowy pomników: Bogusławskiego, Poniatowskiego, bitew pod Grochowem, Ostrołęką i na Woli
Korespondencja, protokół, apel
1922-1938, masz. i druk, l., k.12

73. Uczestnictwo w "Komitecie Uczczenia ś.p. Gabriela Narutowicza pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej"
Odezwa w 2 egz. i wycinek prasowy
1923-1924, druk, l., k.3

74. Materiały działalności w Towarzystwie Pomocy Emigrantom-Ukraińcom
Statut i odezwa w 3 egz.
1924, masz. i druk, l., k.7

75. Materiały dotyczące współpracy z Kasą im.Mianowskiego
Apel, korespondencja, zaproszenie, regulamin domu Kasy w Zakopanem, fotografia
1924-1938, masz. i druk, l., k.17 /1 fot./

76. Materiały dotyczące kontaktów A.Ś. z Towarzystwem Popierania Przemysłu Ludowego
List A.Ś., statut, sprawozdanie z działalności handlowej
1925-1933, rkp. i masz., l. i sz., k.17

77. Materiały dotyczące przynależności A.Ś. do Polskiego Związku Łowieckiego
Broszura, druczki, zaświadczenia
1937-1939, masz. i druk, l. i sz., k.15

78. Materiały dotyczące współpracy z Muzeum Wojska
Wymiana opinii między Redakcją "Biuletynu Okręgu Stołecznego Związku Legnionistów" a Dyrekcją Muzeum Wojska. Egzemplarze "Biuletynu", korespondencja, fotografie, plansza
1938-1939, masz. i druk, l. i sz., k.81 /2 fot., 1 plansza/

79. Różne organizacje do A.Ś.
1930-1936, masz. i druk, l., k.4

Materiały dotyczące J. Piłsudskiego /zob. też j. 157 i 191-192/

80. Sprawa zatargu honorowego Piłsudski - Szeptycki
Korespondencja z A.Ś.
1924, rkp. i masz., l., k.5

81. Rachunki związane z obchodami imienin J.Piłsudskiego
1924-1925, rkp. i masz., l., k.14

82. Sprawa Archiwum PPS
Odpisy korespondencji
1924-1936, masz., l., k.3

83. Materiały działalności A.Ś. jako przewodniczącego Zarządu Funduszu Stypendialnego Imienia Józefa Piłsudskiego
Rozliczenia, korespondencja, wypis z aktu notarialnego, protokóły posiedzeń Zarządu Fundacji, oświadczenie A.Ś.
1924-1947, rkp. i masz., l., k.30

84. Materiały dotyczące współpracy z Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze
Ustawa, sprawozdanie dyrektora, sprawozdanie z zebrania komitetu organizacyjnego
1935-1936, masz., l., k.22

85. Materiały działalności A.Ś. w Wydziale Wykonawczym Naczelnego Komitetu Uczczenia Pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego

Odezwa A.Ś., regulamin Wydziału, protokóły, korespondencja, sprawozdanie, uchwały, fotografie
1935-1939, rkp. i masz., l., k.64 /2 fot./

86. Udział w pracach Stołecznego Komitetu Budowy Pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie
Korespondencja i protokół
1936, masz., l., k.5

87. Materiały działalności A.Ś. jako członka Instytutu Józefa Piłsudskiego Poświęconego Badaniu Najnowszej Historii Polski
Korespondencja, statut i organizacja, listy proponowanych członków, referat Adama Moraczewskiego, przemówienie A.Ś., protokóły posiedzeń, preliminarz budżetowy, list T.Szpotańskiego i jego projekt prac Instytutu
1936-1939, rkp. i masz., l., k.82

88. Materiały działalności A.Ś. w Radzie Funduszu Kultury Narodowej Józefa Piłsudskiego
Pismo do A.Ś. oraz skład Rady Funduszu
1937, masz., l., k.6

89. Różne materiały dotyczące osoby J.Piłsudskiego
1920-1937, masz. i druk, l., k.8

90. Wypowiedzi prasowe J.Piłsudskiego i cytaty jego pism
1929-1930, masz. i druk, l., k.15

91. Materiały drukowane i ikonograficzne dotyczące J.Piłsudskiego
1931-1935, druk, l. i sz., k.76

Materiały działalności społecznej w latach 1939-1948

92. Stosunki polskich organizacji samopomocy społecznej z władzami niemieckimi
Oświadczenia, referat informacyjny, odpisy z Dziennika Rozporządzeń GG, odpisy korespondencji, notatki
1939-1941, masz., l., k.24

93. Stołeczny Komitet Samopomocy Społecznej
3 egz. regulaminu, odezwa do mieszkańców Warszawy, opaska
1939, druk, l. i sz., s.23

94. j.w.
Komplet okólników
1939-1941, masz., l., k.143

95. j.w.
Sprawozdania różnych organów Komitetu cz.I
1939-1941, masz., l. i sz., k.121

96. j.w.
Sprawozdania różnych organów Komitetu cz.II
1939-1941, masz., l. i sz., k.105

97. Sprawozdania i memoriały Rady Głównej Opiekuńczej /Rady Opiekuńczej Miejskiej/ składane prezesowi SKSS
1940-1941, masz., l. i sz., k.94

98. Stołeczny Komitet Samopomocy Społecznej
Zarządzenia i notatki informacyjne, społeczny list otwarty
1940-1941, masz., l., k.16

99. Stołeczny Komitet Samopomocy Społecznej
Podziękowania, życzenia świąteczne dla prezesa SKSS, fotografie
1940-1941, rkp. i masz., l., k.10 /3 fot./

100. Sprawa likwidacji Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej
Notatki, protokóły, korespondencja
1941, rkp. i masz., l. i sz., k.24

101. Sprawa historii Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża
Korespondencja, szkic działalności SKSS napisany przez Henryka Drozdowskiego i notatka o SKSS i PCK napisana przez A.Ś.
1946-1948, rkp. i masz., l., k.41

102. Projekt dekretu Prezydenta R.P. o Polskim Komitecie Samopomocy Społecznej i statut Komitetu
ok. 1945, masz., l., k.7+2

D. Materiały działalności wydawniczej

103. "Głos Kijowski"
Materiały redakcyjne
1906, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.30

104. "Witeź"
Sprawozdanie finansowe redakcji
1909, druk, l., k.2 zob. j.348

105. Korespondencja z różnymi wydawnictwami i recenzje wewnętrzne
1912-1949, rkp. i masz., l., k.63 zob.też aneks 3

II. Materiały twórczości

A. Prace naukowe

106. Maurycy Mochnacki
Wersja odmienna od tekstu I wydania pracy drukowanej, tekst niekompletny
ok. 1910, rkp., l., k.158+53. Brak k.1-6, 104-110 i po 158.Na odwrocie k.86 brudnopis prośby A.Ś. o zatrudnienie go u Piotra Wertheima. Zob. j. 139

107. Maurycy Mochnacki
Tekst I wydania pracy drukowanej
1910, rkp., l., k.209. Zob. j. 321

108. Maurycy Mochnacki
Luźne fragmenty i zeszyt z poprawkami do II wydania pracy
b.d., rkp., l. i sz., k.66

109. Drobne prace i odczyty o Maurycym Mochnackim
1934 i b.d., rkp., l. i sz., k.83

110. Mochnacki czy Wysocki
Różne redakcje i fragmenty artykułu drukowanego
1946, rkp., l., k.17

111. Konstytucja Trzeciego Maja
1916, rkp., sz., k.15 /26-27, 30-42/

112. Joachim Lelewel /zarys biograficzny/
Praca drukowana. Rozdziały I-X
1918, rkp., l., k.1-158, brak k.2 i 3

113. j.w.
Praca drukowana. Rozdziały XI-XIV i wykaz nazwisk
1918, rkp., l., k.159-305 /k.147+13/. Zob. j. 321

114. Joachim Lelewel
Luźne fragmenty pracy drukowanej
ok. 1918, rkp., l., k.39

115. Joachim Lelewel /zarys biograficzny/
Egzemplarz I wydania z poprawkami i zmianami dla II wydania
1918, 1931, druk, sz., s.455 + k.16

116. Joachim Lelewel /zarys biograficzny/. T.II
Fragmenty pracy i wypisy źródłowe. Drukowany rozdział pt. "Z Paryża do Brukseli"
1921, 1924, rkp., l. i sz., k.77+12+16

117. Drobne prace i odczyty o Joachimie Lelewelu
1936 i b.d., rkp., l. i sz., k.197

118. Hetman Żółkiewski
Odczyt , fragmenty i poprawki do nowego wydania książki o Żółkiewskim, notatki
1936 i b.d., rkp., sz., k.58

119. Jan Zamoyski, Kanclerz i Hetman Wielki Koronny
Redakcja ostateczna pracy drukowanej. Rozdziały I-VII
1947, rkp., sz., k.1-178

120. j.w.
Redakcja ostateczna pracy drukowanej. Rozdziały VIII - Zakończenie
1947, rkp., sz., k.179-431 /k.253+4/

121. j.w.
Redakcja ostateczna pracy drukowanej. Egzemplarz I
1947, masz., l., k.283+1

122. j.w.
Redakcja ostateczna pracy drukowanej. Egzemplarz II
1947, masz., l., k.283+6

123. j.w.
Redakcja ostateczna pracy drukowanej.Egzemplarz III
1947, masz., l., k.283+2, brak k.130,131,269 i 270

124. j.w.
Wersja odmienna w stosunku do maszynopisu. Cz.I
ok. 1947, rkp., sz., k.80+31+102+3

125. Jan Zamoyski, Kanclerz i Hetman Wielki Koronny
Wersja odmienna w stosunku do maszynopisu. Cz.II
1947, rkp., sz., k.240

126. j.w.
Fragmenty, notatki, skorowidz
1947, rkp., sz., k.160

127. Fragmenty pracy o nieustalonym tytule dotyczącej wojny z Kozakami w połowie XVII w.
b.d., rkp., sz., k.117 /67-147 i 180-215/

128. Pułaski
Praca niedokończona
b.d., rkp., sz., k.1+42

129. Generał Dwernicki
Niedokończony artykuł
b.d., rkp., l., k.11

130. Szymon Konarski
Niedokończony artykuł
b.d., rkp., l., k.3

131. Mickiewicz jako publicysta
Niedokończony artykuł
b.d., rkp., sz., s.16

132. Opracowania historyczne dla szkół
b.d. i 1947, rkp. i druk, l. i sz., k.97

133. 2 odczyty o Aleksandrze Wielopolskim
ok. 1911 i 1933, rkp., l. i sz., k.35+13. Zob. j.321

134. Odczyt o twórczości Zygmunta Krasińskiego
b.d., rkp., l., k.8

135. Stefan Żeromski
2 redakcje odczytu. 1 kartka odczytu przyklejona do brulionu w jedn.174
b.d., rkp., l. i sz., k.53+10

136. Odczyty i pogadanki radiowe
1934-1936, rkp., sz., k.96. Zob. aneks 4

137. Przemówienia na różnych obchodach i uroczystościach
1904-1938, rkp. i masz., l. i sz., k.53. Zob. aneks 5

M a t e r i a ł y w a r s z t a t o w e

138. Materiały do wydania pism Mochnackiego
Odpisy artykułów i fragmenty gazet z artykułami Mochnackiego. Materiały niekompletne oraz część niewykorzystanych
1828-1830 i ok. 1910, rkp., masz. i druk, l.,k.183

139. Notatki warsztatowe do pracy o Mochnackim
b.d., rkp., sz., k.14

140. Listy Joachima Lelewela z czasu jego tułactwa na obcej ziemi pisane po francusku, przetłumaczone przez Adama Cieciszowskiego /dopisek A.Ś.: Odpisy z listów znajdujących się u p.Jana Lelewela/
2 tomy /2 bruliony/
b.d., rkp., sz., k.135

141. Wypisy źródłowe różnej prowenienoji /Biblioteka Rapperswilska, Archiwum Akt Dawnych i inne/ dotyczące J.Lelewela i Wielkiej Emigracji
7 brulionów /brulion 2-8/
b.d., rkp., sz., s.445

142. j.w.
11 brulionów /brulion 9-19/
b.d., rkp., sz., s.416

143. Odpisy listów Mazziniego i Lublinera do Joachima Lelewela prawdopodobnie ze zbiorów Rapperswilskich
b.d., rkp. i masz., l., k.20

144. Wypisy źródłowe dotyczące XIX w.
b.d., rkp., l., k.59 zob. aneks 7

145. Wycinki prasowe z artykułami dotyczącymi historii Polski XIX w.
1911-1939, druk, l., k.20

146. Wypisy źródłowe dotyczące XVI-XIX w.
b.d., rkp., l., k.46. Zob.aneks 6

147. Wyjątki z dzieła Martina I.J.Griffina pt. "Katolicy a Rewolucja Amerykańska" dotyczące Kazimierza Pułaskiego
b.d., masz., l., k.23

148. Luźne notatki warsztatowe, wypisy z literatury, zestawienia bibliograficzne, katalogi książek
b.d., rkp., masz. i druk, l. i sz., k.125

149. Brudnopisy, fragmenty różnych prac i artykułów i notatki
b.d., rkp., l. i sz., k.132

150. Gazety i wycinki prasowe
1898-1952, druk, l., k.37

151. Fotografie do różnych prac historycznych
b.d., l., 17 fot.

B. Twórczość publicystyczna

152. Naród, Wódz i Wojsko
Broszura i odczyt
1924 i 1936, rkp. i druk, sz., s.21 + k.8

153. Na przełomie dwóch epok
Praca drukowana
1931, rkp., sz., k.55

154. Jawność i odpowiedzialność w ustroju parlamentarnym
2 redakcje i fragmenty pracy
ok. 1935, rkp., sz., k.8+21

155. W sprawie poprawności języka polskiego
Artykuł A.Ś. oraz statut Towarzystwa Poprawności Języka Polskiego
b.d. i 1930, rkp. i druk, l., k.8

156. Nowe średniowiecze
Fragmenty artykułu
przed 1939, rkp., sz., k.35

157. Artykuł o nieustalonym tytule napisany w związku ze zgonem Romana Dmowskiego
Tekst i fragmenty
1939, rkp., l., k.8

158. Sprawa skreślenia przez cenzurę fragmentu wywiadu udzielonego przez A.Ś. tygodnikowi "Czarno na Białym"
List, fragment korekty ze skreślonym ustępem i egz. pisma z wywiadem
1939, masz. i druk, l., k.4

159. Tragedia i sens Powstań Polskich. Od Insurekcji Kościuszkowskiej do Powstania Warszawskiego
Artykuł drukowany
1948, rkp., sz., k.125

160. j.w.
Artykuł drukowany. 2 egz. maszynopisu z rękopiśmiennymi uzupełnieniami do k.72, egz.III bez uzupełnienia
1948, 3 egz. masz., l., k.230

161. j.w.
Wersje pierwotne i fragmenty
1948, rkp., sz., k.182

162. Szkic o Hitlerze i analiza "Mein Kampf"
po 1945, masz., l., k.32

163. Wycinki prasowe z artykułami i wywiadami A.Ś. Cz.I
1900-1917, druk, l., k.55

164. Wycinki prasowe z artykułami i wywiadami A.Ś. Cz.II
1919-1939, druk, l., k.48

C. Twórczość literacka

165. Kramarze. Komedia w 3 aktach. Wystawiona w "Rozmaitościach" latem 1905 r.
1905, rkp., sz., k.85. Zob. j. 320

166. Sąd. Komedia w 1 akcie. Wystawiona w "Rozmaitościach" w 1908 r.
3 redakcje rkp. i 3 egz. masz. /1 z poprawkami i adnotacją autora z r.1948/
1908, rkp. i masz., l. i sz., k.211. Zob. j. 320

167. Laureat. Komedia w 1 akcie
2 redakcje
po 1946, rkp., sz., k.15+25

168. Przystań. Dramat w 1 akcie
3 redakcje w rękopisie i maszynopisie. 1 egz. masz. z poprawkami
1948, rkp. i masz., l. i sz., k.197

169. Sztuka o Maurycym Mochnackim. Dramat w 4 aktach
b.d., rkp., sz., k.10

170. Motyle. Żarcik sceniczny w 1 akcie
Brudnopis i niedokończony czystopis
b.d., rkp., sz., k.29

171. 4 sztuki o nieustalonym tytule
1896 i b.d., rkp., sz., k.119

172. Brulion z fragmentami różnych sztuk /"Odwieczna bajka", "Brylant", "Sąd", "Kramarze"/ oraz luźne wiersze
b.d., rkp., sz., k.69

173. "Kurier Żyrardowski" i "Humoreska Zbrońskiego"
1900 i b.d., rkp., l., k.13

174. Fragmenty literackie
b.d., rkp., l., k.20

III. Materiały biograficzne

A. Dokumenty osobiste

175. Sprawa odtworzenia aktu urodzenia
Akt urodzenia i korespondencja
1888, 1951, l., k.11

176. Świadectwo ukończenia Akademii Handlowej w Lipsku
1901, sz., k.4. Zob. j. 186

177. Dowody, legitymacje, zaświadczenia, wizytówki
1915-1950, l., k.25

178. Zaproszenia na różne uroczystości
1916-1939, l., k.59

179. Dyplomy odznaczeń i orderów
1921-1935, l., k.13

180. Nominacje
1922-1935, l., k.4

181. Odpis skrócony aktu zejścia, rachunki pogrzebowe, nekrolog
1953, l., k.5

182. Fotografie biograficzne
b.d., l., fot.12

183. Fotografie, ekslibrysy, plan
b.d., l., fot.19+2+1

184. Sprawy honorowe i sądowe
1911-1933, rkp. i masz., l., k.16

B. Notatki szkolne, wspomnienia, pamiętniki

185. Notatki z historii literatury polskiej
b.d., sz., k.81

186. Plan zajęć i opracowanie tematów egzaminacyjnych w Akademii Handlowej w Lipsku
1901, l.; k.11. Zob. j. 176

187. Fragmenty dziennika z 1915 r., notatki i fragment literacki
1915, rkp., sz., k.14

188. Wspomnienia sprzed 20 laty
1934, rkp. i druk, l., k.15

189. Z Warszawy przez Kielce do Krakowa i z powrotem. Wspomnienia sprzed lat dwudziestu.
2 egz. i luźne fragmenty rękopisu
1934, rkp., l., k.26

190. Fragmenty wspomnień politycznych o r.1914 i 1918
b.d., rkp., l., k.8

191. Fragmenty wspomnień o J.Piłsudskim
Częściowo drukowane. Fragmenty I, III i IV części
b.d., rkp. i druk, l. i sz., k.42

192. Moje rozmowy z Piłsudskim /Marszałek Piłsudski o sobie/
Fragmenty VII części wspomnień o J.Piłsudskim. Datowane notatki z rozmów, 2 bruliony z opracowanymi rozmowami oraz przedruki niektórych rozmów
1931-1939, rkp. i druk, l. i sz., k.205, s.48

193. Notatki o Komitecie Obywatelskim
Wspomnienie osobiste A.Ś., notatka o Komitecie nieustalonego autora, uwagi krytyczne A.Ś. oraz korespondencja
1939, 1946-1948, rkp. i masz., l., k.49

194. Wspomnienia z Zieleniaka
Niedokończone
po 1944, rkp., sz., k.4

195. Notatki do moich pamiętników
1948-1950, rkp., sz., k.186

196. j.w.
Maszynopis z poprawkami i uzupełnieniami
1948-1950, masz., l., k.131

197. j.w.

Fragmenty pierwszej wersji
1948-1950, rkp., l. i sz., k.74

198. Wspomnienia o Stanisławie Michalskim
Wspomnienie A.Ś., wspomnienie S.Michalskiego: "O założeniu Funduszy Kultury Narodowej" oraz obce wspomnienia o S.Michalskim
1950-1951, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.27.
Zob. j. 260

C. Materiały gospodarcze i majątkowe

199. Rozrachunki A.Ś. z bankami oraz obligacje pożyczek i kupony akcji przemysłowych
1896-1952, l., k.21+75

200. Odpisy aktów notarialnych w sprawach majątkowych
1898, 1939, masz. i druk, l., k.3

201. Sprawy mieszkaniowe
1942-1950, l., k.5

202. Sprawa przyznania renty starczej
1948, l., k.4

203. Sprawa podatku od wzbogacenia wojennego
Korespondencja
1951-1952, l., k.26

204. Pokwitowania i rewersy
1915-1952, l., k.43

205. Zapiski osobiste i przepisy lecznicze
1914-1939, l., k.10

IV. Korespondencja

A. Wychodząca

206. Grzymała-Siedlecki Adam
Warszawa, 1928, l.1, k.2

207. Starczewski Jan
Łódź, 1946, l.1, k.3. Zob. j. 289

208. Szyfman Arnold
Łódź, 1948, l.1 /3 wersje/, k.4. Zob. j. 297

209. Śliwińska Ewa /córka/
Warszawa, 1930, 1 kartka pocztowa

210. Śliwińska Leokadia /żona/
Warszawa, 1910, l.1, k.2

211. Listy i koncepty listów do osób nieustalonych
Warszawa i b.m., 1925 i b.d., listów 6, k.6

B. Wpływająca

212. Antoniewicz Włodzimierz /"Pion"/
Warszawa, 1935, l.1, k.1

213. Austen Antoni
b.m., 1922, l.1, k.1

214. Bachulski Aleksy
Warszawa, 1946, l.1, k.1. Zob. jedn. 101

215. Bank Stowarzyszenia Mechaników
Warszawa, 1924, l.1, k.1

216. Bartel Kazimierz
Warszawa, 1925-1927, l.3 i bilecik, k.4

217. Benzef Stefan
Warszawa, 1935, 1 bilecik

218. Borowy Wacław
Londyn, b.d., 1 kartka pocztowa

219. Brodowski Feliks
Warszawa, 1905, l.1, k.1

220. Bukowiecki Stanisław
Warszawa, 1916, 1 bilecik

221. Chrzanowski Bernard
b.m., 1941, l.1, k.1

222. Daniłowski Gustaw
Warszawa, 1926, l.1, k.1

223. Danyszowa Hanna /córka/
Sierakówek, p.Gostynin Maz.,
1925-1947, l.3, k.4

224. Daszyński Ignacy
Warszawa, 1928, l.1, k.2

225. Dąbkowski Przemysław
Lwów, 1924, l.1, k.2

226. Dąbrowski Julian
Warszawa, po 1935, l.1, k.1

227. Derewojed Stefan
Proskurow Podolskaja i Warszawa
1906-1928, l.2, k.2

228. Downarowicz Medard
1922, l.1, k.2. Zob. też j. 1

229. Downarowicz Stanisław
b.m., 1915, l.1, k.2

230. Drzewiecki Piotr
Montecatini, Plymuth
1923-1926, 2 kartki pocztowe

231. Dygas Ignacy
Zakopane, Ryga
1927, 2 kartki pocztowe

232. Dziewulski Stefan
Warszawa, 1916-1918, l.3 /1 wespół z Andrzejem Wierzbickim/, k.4

233. Dzwonkowski Włodzimierz
Warszawa, 1940, l.1, k.2

234. Feldman Wilhelm /"Krytyka"/
Kraków, przed 1914, l.1, k.2

235. Gadomski
Bad-Kissingen, 1901, 2 kartki pocztowe

236. Gołębiowski L.
Łowicz, 1930, l.1, k.1

237. Górski Artur
Poznań i in., 1926-1948, l.6, k.11

238. Grabowski Oksza Ignacy
Warszawa, 1928, l.1, k.1

239. Grodek Józef
Piastów, 1949, l.1, k.1

240. Herbaczewski Bolesław, Szczęsny
Warszawa, 1917, l.1, k.2

241. Hołówko Tadeusz
Paryż, 1905, 1 kartka pocztowa

242. Iłłakowiczówna Kazimiera
Lipowa, 1935-1939, l.1 /1 załącznik/, k.3

243. Janicki St.
Warszawa, b.d., 1 bilecik

244. Janikowski Stanisław
b.m.d., 1 bilecik

245. Kaczyński Aleksander
Warszawa, 1922, l.1, k.4

246. Kalinowski Stanisław
Świder, 1945, l.1, k.1

247. Kempner Stanisław
Warszawa, 1916-1922, l.2, k.2

248. Kochanowski Jan
Warszawa, 1917, l.1, k.2

249. Korotyński Władysław /"Kurier Warszawski"/
Warszawa, 1918, l.1, k.1

250. Koskowski Bolesław /"Gazeta Polska"/
Warszawa, 1901-1903, l.8, k.9

251. Kotarbińscy Józef i Lucyna
Warszawa, 1925-1928, l.2, k.3

252. Krakowski L.J.
Toledo /USA/, b.d., l.1, k.2

253. Krzywoszewski Stefan
Milanówek, 1947-1948, l.2, k.2

254. Kucharzewski Jan
b.m., 1918, l.1, k.1

255. Kulski Julian
Warszawa, 1946, l.1, k.1

256. Leo Juliusz
b.m.d., 1 bilecik

257. Lewak Adam
Rapperswil, 1922, l.2, k.2

258. Lorentowicz Jan
Warszawa i inne, 1922-1927, l.7, k.10

259. Mech Władysław
Warszawa, 1922, l.2, k.2

260. Michalski Stanisław
Kraków, 1948, l.3, k.5. Zob. j. 198

261. Mocarski I. /?/
Warszawa, 1930, 1 kartka pocztowa

262. Moraczewska Zofia
Sulejówek, 1947, l.2, k.3

263. Moraczewski Jędrzej
Warszawa, 1939, l.1, k.1

264. Moszczeńska Iza
b.m., przed 1935, l.1, k.1

265. Musiał
Krynica, 1947, 1 kartka pocztowa

266. Narkiewicz-Jodko Witold
Ryga, 1922, l.2, k.4

267. Niemojewski Andrzej
Lwów i Warszawa , 1906-1910, l.3, k.6

268. Niskowski Ludwik
Aschersleben, 1907, 1 kartka pocztowa

269. Nowaczyński Adolf
Chabówka i b.m., 1929-1940, l.2, k.3

270. Oppman Artur /Or-Ot/ /?/
b.m., 1916, l.1, k.3 /wiersz St.Wyspiańskiego z autografem ?/

271. Orsza Helena /Radlińska Helena/
b.m., 1916, l.1, k.1

272. Ortwin Ostap
Lwów, 1910, l.1, k.2

273. Piłsudska Aleksandra
Warszawa, 1936, l.1, k.1

274. Piotrowska M. /"Tygodnik Polski"/
b.m., 1901, l.1, k.1

275. Pomarański Stefan
Warszawa, 1935, l.1, k.1

276. Poniatowski Juliusz /?/
b.m., 1917, l.1, k.2

277. Prystor Aleksander
b.m., 1939, 2 bileciki

Radlińska Helena. Zob. Orsza, j. 271

278. Rostworowski Karol Hubert
Kraków, 1922, l.1, k.1

279. Rostworowski Wojciech
Warszawa, b.m.d., 2 bileciki

280. Rybicki Andrzej
Lwów i inne, 1928-1930, l.19, k.40

281. Sieroszewska P. /"Prawda"/
Warszawa, 1903-1904, l.2, k.3

282. Sieroszewski Wacław
Berlin, Warszawa, 1916-1940, l.2, k.2

283. Sikorski Władysław
b.m., 1922, l.1, k.2

284. Skrzyński Aleksander
b.m., 1926, l.1, k.2

285. Sławek Walery
b.m., 1916, 1937, l.1 i 2 bileciki, k.3

286. Słoński Edward
b.m. i Warszawa, 1916 i b.d., l.2, k.3

287. Sokolnicki Gabriel
Lwów, 1926, l.1, k.2

288. Solski Ludwik
Warszawa, 1925, 1 kartka pocztowa

289. Starczewski Jan
Katowice, 1946, l.1, k.2. Zob. jedn. 207

290. Starzyński Stefan
Montecatini, Warszawa, 1 kartka pocztowa i 2 bileciki, k.3

291. Stermisch-Valorociatta P.
Poznań, 1926, l.1, k.1

292. Strzelecki Antoni
Zaleszczyki, 1928, 1 kartka pocztowa

293. Studnicki Władysław
b.m., 1940, l.1, k.2

294. Suszyński Stefan
b.m., 1923, 1 bilecik

295. Szarzyński Dymitr
Kartuzy, 1946, 1 kartka pocztowa. Zob. jedn. 66

296. Szpotański Tadeusz
b.m., 1922-1927, l.2, k.4. Zob. jedn. 5

297. Szyfman Arnold
Warszawa, 1948, l.1, k.1. Zob. j. 208.

298. Śliwińska Hanna /córka/
b.m., 1930, l.1, k.1

299. Śliwińska Maria /matka/
b.m. i Lwów, 1896-1913, l.13, k.29

300. Śliwińska Maria /siostra/
b.m., 1946 i b.d., l.3, k.5

301. Śliwiński Artur /ojciec/
Marienbad i Antoniny, 1901-1911, 3 kartki pocztowe i 1 list, k.5

302. Śliwiński Stanisław /brat/
Wały i inne, 1895-1934, l.14, k.20

303. Śliwiński Stefan /brat/ i Helena /bratowa/
Kraków, Sobolówka, 1897-1898, l.4, k.7

304. Śliwiński Tadeusz /brat/
Łódź i inne, 1897-1945, 4 kartki pocztowe

305. Śliwiński Wacław /stryj/
Kraków, 1898, l.1, k.2

306. Śliwiński ? /Lolo/ /bratanek/
b.m., 1924, l.1, k.2

307. Świętosławski Wojciech
Warszawa, 1939, l.1, k.1

308. Tarnowski Adam
b.m.d., 1 bilecik

309. Terry gen.
Warszawa, b.d., l.1, k.1

310. Towarzystwo Krzewienia Kultury Teatralnej
Warszawa, 1935, l.1, k.1

311. Wielhorski /?/ Juliusz /?/
b.m., 1896, l.1, k.1

312. Wieniawa Długoszowski Bolesław
b.m.d., 1 bilecik

313. Young M.
Wellington, 1938, l.1, k.1

314. Zacharzewska S.
b.m., 1946, l.1, k.1

315. Zawistowski Władysław
Warszawa 1929-1930, l.12, k.19

316. Żarniecki /?/
Iwonicz, 1937, l.1, k.2

317. Listy od osób nieustalonych
1898-1940, l.11, k.14

318. Czyste bilety wizytowe
30 bilecików. Zob. aneks 8

V. Materiały o twórcy spuścizny

319. Wzmianki prasowe o A.Ś. i o jego wypowiedziach publicystycznych
1905-1931, druk, l., k.10

320. Wycinki prasowe z recenzjami różnych prac A.Ś.
1905-1933, druk, l. i sz., k.54

321. Album z recenzjami prasowymi różnych prac i odczytów A.Ś.
1910-1922, druk, l. i sz., k.35

322. Polemika z Józefem Bielińskim w sprawie książki A.Ś. "Powstanie Listopadowe", drukowana w czasopiśmie "Książka"
Rękopis "Wyjaśnienia" A.Ś., drukowany w "Książce" ze zmianami oraz odpowiedź J.Bielińskiego
1912, rkp. i druk, l. i sz., k.2 + s.56

323. Wycinki prasowe z recenzjami prac: "Jan Sobieski" i "Na przełomie dwóch epok"
1924-1933, druk, l., k.76

324. Życiorys i bibliografia prac A.Ś. zestawiona przez Instytut Badań Literackich
1951, masz., l., k.4

VI. Materiały rodzinne

325. Dokumenty osobiste Leokadii Śliwińskiej
Świadectwa szkolne, dyplomy uniwersyteckie, karta rozpoznawcza
1888-1942, l., k.26

326. Materiały Ligi Kobiet Polskich Pogotowia Wojennego
Sprawozdania, korespondencja z Leokadią Śliwińską, odezwy, notatka L.Śliwińskiej
1915-1917, rkp., masz. i druk, l. i sz., k.24

327. Pamiętnik Leokadii Śliwińskiej
Brulion z wszytą broszurą A.Ś.
1928, 1947-1948, rkp. i druk, sz., s.214+40

328. Listy do Leokadii Śliwińskiej
1902-1947, l.9, k.12

329. Listy do Ewy Śliwińskiej
1953-1956, l.3, k.6

330. Listy rodzinne
1878-1925, l.9, k.11

331. Modest Czarnecki
Nekrologi i pismo Komitetu Wykonawczego Polaków na Rusi w sprawie wniosku o odznaczenie M.Czarneckiego
1913-1924, masz. i druk, l., k.6

VII. Materiały obce

332. "Pobudka". Wydana staraniem młodzieży polskiej w Łodzi
1901, hektografowane, sz., s.93

333. Afisz teatralny "Nocy Listopadowej" i litografia Piotra Wysockiego
1908, druk, l., k.3

334. Statuty i protokół posiedzenia Zarządu Związku Polskich Związków Sportowych i Polskiego Komitetu Igrzysk Olimpijskich
1922, masz., l., k.20

335. Odpis listu Hipolita Śliwińskiego do Michała Sokolnickiego
1929, masz., l., k.3

336. Korespondencja obca
1936-1939, l.2, k.2

337. Władysław Halig, Nauczyciel Ludu Polskiego
Wspomnienia dedykowane A.Ś.
1936,rkp., sz.,k.12

338. Aleksander Wojtecki. O polską koncepcję naukową środkowej Europy
1938, masz., sz., k.16

339. Protokół z konferencji przedstawicieli większych miast w Polsce, odbytej w m.Łodzi w dniu 18 lipca 1945 r.
1945, masz., sz., k.26

340. Feliks Wiliński. Jakie środki zastosować celem zrównoważenia budżetów miejskich
Odpis
po 1945, masz., l., k.12

341. Kijowska młodzież niepodległościowa /PPS/. Rok 1900 - 1905
Maszynopis nieustalonego autora z poprawkami A.Ś.?
b.d., masz., l., k.16

342. Praca nieustalonego autora, dotycząca sytuacji Polski w okresie międzywojennym
b.d., masz., l., k.13

343. Fragmenty statutu Związku Pracowników Intelektualnych
b.d., masz., l., k.13

344. Utwór dramatyczny nieustalonego autora o nieustalonym tytule
b.d., masz., l., k.4+70

345. Fragmenty różnych opracowań
b.d., masz., l., k.19

346. Różne listy otwarte, statuty stowarzyszeń, orzeczenia
1919-1937, druk, sz., s.85

347. Egzemplarze różnych czasopism i odbitki
1910-1946, druk, sz., s.326. Zob. aneks 9

Z a ł ą c z n i k

348. "Witeź"
Numery 1, 3-6 i 8-9. Niektóre z artykułami A.Ś.
1908, druk, sz., s.388. Zob. j. 104

349. 2 broszury A.Ś.
1917-1928, druk, sz., s.16+40

Aneks 1

. Czasopisma i broszury polityczne 1914 - 1918

C z a s o p i s m a

Humanista Polski nr 11, listopad 1914

Co Tydzień " 14, 31 maja 1915

Do Czynu " 3, czerwiec 1915

Konfederacja Polska. Dodatek do "Niepodległości"

nr 8, 30 lipca 1915

Lud i Wolność nr 2, wrzesień 1915

Niepodległość nr 9, 10 października 1915

Strażnica Dod.nadzw. nr 28 " 1916

Biuletyn " 25, 7 listopada 1916

" " 32, 22 " 1916

Rejestr " 2, 25 marca 1917

Notatki Polityczne " 8, kwiecień 1917

Z Dnia " 1, 19 maja 1917

Rozprawa " 1, 19 stycznia 1918

Kultura Polski z.IV, 27 " 1918

" " z.V, 3 lutego 1918

" " z.X, 10 marca 1918

Komunikat Informacyjny nr 113, 5 lutego 1918

" " " 114, 8 " 1918

Dziennik Lubelski " 394, 8 listop. 1918

B r o s z u r y

Bell. O samodzielność polityki polskiej, Warszawa 1916

Polska a Europa, Piotrków 1916

Pręgierz, Warszawa 1916

Wobec czynu Piłsudskiego, b.m.d. /ok. 1916/

Obchód rocznicy Konstytucji 3 Maja a klasa robotnicza, Warszawa, Lublin, Wilno, 1916

Broszura bez tytułu dotycząca sprawy polskiej w 1917 r.

Program Stronnictwa Niezawisłości Narodowej, Lublin 1917

Program Stronnictwa P.P., b.d.

Armia Polska, 1918

Sprawozdanie z 2-go Dorocznego Zjazdu Walnego Ligi Niezawisłości Polski odbytego dn.22 i 23 września 1918 r. w Krakowie.

Aneks 2

J. 26. Działalność A.Ś. na stanowisku premiera. Korespondencja prywatna i telegramy gratulacyjne.

Listy od:

Czarnowski Artur Wiesław,	Niemirówek,	1922
Czartkowski Adam	b.m.	"
Halkiewicz Artur	Czortków	"
Kalinowski Ludwik	Warszawa	"
Potocki Jerzy	Paryż	"

Telegramy od:

Bargiewicz	Warszawa,	1922
Baścik	Kęty	"
Berenson	Charków	"
Cape ?	Warszawa	"
Chlamtacz	Lwów	"
Glibowski	Warszawa	"
Godziszewski Lucjan	Bukareszt	"
Iwanowski Jerzy	Sopot	"
Szczudło Jan	Tarnów	"
Tertil	Tarnów	"

Aneks 3

J.105. Korespondencja z różnymi wydawnictwami i recenzje wewnętrzne

Gebethner i Wolff	1912-1922
M.Arct	1922-1939
Georg Allen and Unnin	1926-1927
Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych	1937
Trzaska, Evert i Michalski	1947
"Nauka i Sztuka"	1947
Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych	1947
Nasza Księgarnia	1947
M.Kot	1949

Aneks 4

J. 136. Odczyty i pogadanki radiowe

Pomnik na Placu Saskim, 1934 Car Szujski w Warszawie 1935

Manifestacje Warszawy, 1935 Stefan Czarniecki 1936

Bitwa pod Grochowem, 1935 Stefan Batory b.d.

Aneks 5

J. 137. Przemówienia na różnych obchodach i uroczystościach

Mówka wypowiedziana przez Artura Śliwińskiego przy koleżeńskiej biesiadce, danej na pożegnanie Alojzego Riha, Zarządzającego Wydziałem Białogrodeckim, wchodzącym w skład Dóbr Sławuckich J.O. Księcia Romana Sanguszki, 1904

Mowa na uroczystości Kościuszkowskiej, 1917

" na akademii ku czci Gabriela Narutowicza, 1923

Mowa w 100 rocznicę Powstania Listowadowego, 1930

" w 15 rocznicę odzyskania niepodległości, 1933

Toast ku czci Aleksandra Lednickiego przed 1934

Mowa na pogrzebie Antoniego Anusza, 1935

" w rocznicę śmierci Stefana Batorego, 1936 ?

" w 75 rocznicę Powstania Styczniowego, w Ratuszu, 1938

Mowa w rocznicę Powstania Styczniowego, w Szkole Podchorążych b.d.

Brulion z fragmentami przemówień

Aneks 6

J. 146. Wypisy źródłowe dotyczące XVI-XIX w.

Fragment z dzieła Andrzeja Frycza Modrzewskiego "O poprawie Rzeczypospolitej". O prawach. O Szkole, k.1-17

/Piotra Skargi/ Kazanie o miłości ku ojczyźnie i o pierwszej chorobie Rzeczypospolitej, która jest w nieżyczliwości ku ojczyźnie, k.18-28

List Tadeusza Kościuszki do Franciszka Sapiehy, k.29-30

Komitet Narodowy Polski w Paryżu do Wojowników Polskich /r.1831/, k.31-33

Hugo Kołłątaj. Przedmowa do prześwietnej deputacji, dla ułożenia projektu konstytucji rządu polskiego od Sejmu wyznaczonej r.1790, k.34-39

Mowa Olrycha Szanieckiego /1831/, k.40-47

Aneks 7

J. 144. Wypisy źródłowe dotyczące XIX w.

Odpis metryki Walentego Zwierkowskiego 1788 /1914/

Odpis listu Joachima Lelewela do ks. Adama Czartoryskiego ? 1815

Odpis wyjątku z listu Samuela F.B.Morse'a do De Witt Bloodgood'a, 1831

Odpis listu Joachima Lelewela do Walentego Zwierkowskiego, 1832

Odpis listu Joachima Lelewela do M.Lemeniér 1833
" " " " do Fred Degengé 1833
" " " " do Walentego Zwierkowskiego 1834
" " " " do p.M.G. 1839

Fragment książki z przedmową Adama Mickiewicza do wykładów Literatury słowiańskiej, 1842-43

Kopia listu Juliana Klaczki do Leona Zienkowicza, 1848

Salonowe gladiatory /rkp. na bibułce - uszkodz/ ok. 1848

Mowa I-sza. W czasie uroczystego obchodu rocznicy powstania w Warszawie przy pomniku Emigracji Polskiej w Szumli dnia 29 listopada 1850 roku, miana przez Antoniego Łopacińskiego 1850

List Cypriana Kamila Norwida do Aleksandra Hercena /autograf/, 1853

Odpisy listów Aleksandra Hercena i Ludwika Kossutha do Zienkowicza, 1854

Francuskie tłumaczenie pisma nieustalonego autora do ministra francuskiego w sprawach kościelnych, b.d.

Notatki i wypisy dotyczące Wiktora Heltmana, b.d.

Aneks 8

J. 318. Bilety wizytowe /niezapisane/

Aper Gabriel	Barthel de Weydenthal
Apponyi Albert	Batthyány Tivadar
d'Asbeck	Calonder Felix

Ditleff N.Ch.	Pfyffer d'Altishofen H.
Farquhar H.L.	Ponikowski Antoni
Fric Vladimir	Post Nicolas H.
Iszkowski Stefan	Pułaski Franciszek
Kakowski Aleksander ks.	Ratajski Cyryl
Kawakami E.	Reymont Władysław St.
Konopka Jan	Rutkowski Miecislas de
Lednicki Aleksander	Stachiewicz Wacław
Łuniewski Antoni	Sÿntinis Julius
Niemojowski Wacław	Ytteborg Nils
Patek Stanisław	Żychliński Józef

Aneks 9

J. 347. Egzemplarze różnych czasopism i odbitki

C z a s o p i s m a

"Książka" nr 12, 15 grudnia 1910 r.

"Dziennik Ustaw" nr 95, 29 października 1934

"Gazetka Muzyczna" nr 6 /8/, 1 czerwca 1937

"Przekrój" nr 1, wrzesień 1938

O d b i t k i

Józef Zawadzki, Dobroczynność w Polsce, 1917

Józef Zawadzki, Organizacja służby zdrowia w Polsce, b.d.

Działalność Instytutu Fizycznego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie w latach 1927-29, Warszawa 1930

James G. Mc Donald, List do Ligi Narodów, Warszawa 1936

Mikołaj Łącki, Stan opieki nad niemowlętami, Warszawa 1938

Edward Osóbka-Morawski, O polityce Rządu Jedności Narodowej, Warszawa 1945

Muzeum Narodowe w Warszawie. Salon Wiosenny. Katalog, Warszawa 1946.

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Instrukcja

porządkowania materiałów archiwalnych zespołów pochodzenia prywatnego - Moskwa 1958

Instrukcija

po nauczno-tiechniczeskoj obrabotkie dokumentalnych materiałow fondow licznogo proizchożdenija - Moskwa 1958

Prace archiwistów radzieckich nad zagadnieniem porządkowania spuścizn, prowadzone w ciągu szeregu lat, znalazły swój wyraz w takich materiałach normatywnych, jak "Instrukcja oddziału rękopisów Biblioteki im.Lenina" oraz projekty instrukcji Archiwum Akademii Nauk ZSRR, Centralnego Państwowego Archiwum Literatury i Sztuki oraz Biblioteki im.Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie. Projekty te miały charakter ogólny z wyjątkiem projektu Archiwum Akademii Nauk ZSRR, który dotyczył tylko spuścizn po uczonych. Wszystkie te poczynania stały się nieaktualne z chwilą ukazania się oficjalnej instrukcji, opracowanej przez międzyresortowy zespół pracowników naukowych zatwierdzonej przez Główny Zarząd Archiwów, Akademię Nauk ZSRR i Wydział Instytucji Kulturalno-Oświatowych Ministerstwa Kultury ZSRR. Instrukcja ta obowiązuje od jesieni 1958 r. w archiwach państwowych, archiwach i zbiorach Akademii Nauk oraz w oddziałach rękopiśmiennych bibliotek i muzeów. Ma ona na celu unifikację metod porządkowania zespołów pochodzenia prywatnego. Jest to instrukcja ogólna o szerokim zasięgu, dotyczy

wchodzących w skład państwowego zasobu archiwalnego materiałów przedstawicieli nauki, techniki, literatury i sztuki, działaczy państwowych, politycznych i społecznych, wybitnych nowatorów i przodowników produkcji.

Instrukcja składa się ze wstępu i 9 rozdziałów,których porządek w niektórych przypadkach ze względów redakcyjnych nie odpowiada przyjętej w praktyce kolejności prowadzenia prac.Są to następujące rozdziały:

I. Postanowienia ogólne. Zaleca się tu brać pod uwagę naukowo-historyczne znaczenie materiałów i stosować większą precyzję przy opracowaniu spuścizn osób wybitnych. Na podstawie zapoznania się z biografią twórcy zespołu, historią zespołu i jego składem ustala się instrukcję roboczą i schemat porządkowania.

II. Określenie, zawartość i nazwa zespołów pochodzenia prywatnego. Zespół archiwalny pochodzenia prywatnego to całokształt materiałów archiwalnych powstałych w wyniku działalności jednostki, rodziny lub rodu. Po definicji poszczególnych typów zespołów - osobistego, rodzinnego i rodowego, ustalono ich skład, wskazując jakie akta należy z nich wyłączyć. Dalej omówione zostały zasady formułowania nazwy takiego zespołu.

III. Systematyzacja materiałów archiwalnych według podstawowych grup w ramach zespołu /segregacja wstępna/. Przedstawiono tu typowy schemat systematyzacji, złożonej z następujących grup: dokumenty osobiste /biograficzne/; materiały działalności społecznej i urzędowej; rękopisy;korespondencja; materiały majątkowo-gospodarcze i bytowe; materiały o twórcy zespołu; materiały z zakresu plastyki; materiały osób trzecich /krewnych i innych/; kolekcje. Poza tym schematem przytoczono jego podstawowe uzupełnienia i warianty dla zespołów

uczonych, pisarzy, zespołów rodzinnych i rodowych, zbiorów osobistych i kolekcji. W zespołach z zakresu nauki, literatury, sztuki i socjalistycznej produkcji, które zawierają materiały dotyczące twórczości, zaleca się wydzielić je w osobną grupę i umieścić na pierwszym miejscu.

IV. Rozdział: Systematyzacja materiałów archiwalnych wewnątrz podstawowych grup zespołu zawiera szczegółowe zasady układu materiałów w ramach poszczególnych grup.

V. Tworzenie jednostek i ich opracowanie techniczne. Znajdują się tu ogólne kryteria tworzenia jednostek, wskazówki odnoszące się do wszystkich grup oraz zasady układu dokumentów i numeracji kart w jednostkach.

VI. Opracowanie jednostki. W tym rozdziale omówiono sporządzanie wszystkich elementów opisu jednostki, szczególnie nagłówka, z uwzględnieniem specyfiki różnych grup materiałów oraz zasady opracowania opisu zewnętrznego teczek.

VII. Rozdział: Sporządzanie inwentarza materiałów archiwalnych zespołu zawiera wskazówki dotyczące opracowania zawartości inwentarza, jego strony tytułowej, spisu treści, wstępu i indeksów. Omawia także sposoby włączenia do zespołu dodatkowych materiałów, które przybyły po sporządzeniu inwentarza.

VIII. Brakowanie materiałów archiwalnych. W tej sprawie instrukcja stoi na stanowisku, że zagadnienie naukowej i praktycznej wartości materiałów należy rozstrzygać w każdym konkretnym wypadku, uwzględniając znaczenie twórcy zespołu, kompletność zespołu i jego zawartość. Wymieniono kategorie materiałów, które mogą być wybrakowane.

IX. Wydzielenie materiałów archiwalnych do specjalnego przechowywania i ograniczonego udostępniania. Wskazano tu ka-

tegorie materiałów, które powinny być przechowywane w specjalnych warunkach i udostępniane z pewnymi zastrzeżeniami /materiały cenne, o unikalnym charakterze, z zastrzeżeniem właściciela o nieudostępnianiu przez pewien okres, osób żyjących, o nieprzeciętnym formacie itp./.

Instrukcja zawiera w tekście znaczną liczbę przykładów, wyjaśniających wyłożone w niej zasady i wskazówki opracowania spuścizn, a na końcu podaje kilka schematów systematyzacji zespołów z różnych dziedzin przechowywanych w radzieckich archiwach centralnych, Archiwum Akademii Nauk ZSRR i Bibliotece im. Lenina oraz wzór opisu obwoluty jednostki.

J.A.Winogradow, Z.N.Nagorowa

Metodyczny podręcznik naukowo-technicznego opracowania zespołów uczonych w Archiwum Akademii Nauk ZSRR, Moskwa-Leningrad, 1960 r.

Metodiczeskoje posobije po nauczno-tiechniczeskoj obrabotkie fondow uczenych w Archiwie Akademii Nauk SSSR, Moskwa-Leningrad, 1960

Podręcznik stanowi rezultat pracy dwu pracowników naukowych Archiwum Akademii: Z.N.Nagorowej, która zmarła w 1954 r., nie zdążywszy przygotować go do druku oraz J.A.Winogradowa, który zakończył pracę Nagorowej, znacznie ją zmieniając i uzupełniając. W podręczniku tym znalazły odbicie postanowienia instrukcji Głównego Zarządu Archiwalnego oraz doświadczenia innych instytucji, głównie Archiwum Akademii Nauk ZSRR. Od in-

strukcji ogólnej podręcznik znacznie się różni pod względem układu i postanowień szczegółowych, co wynika z jego charakteru oraz pozostaje w związku ze specyfiką opracowania spuścizn po uczonych.

Podręcznik składa się z 13 rozdziałów. Niektóre z nich stanowią odrębne omówienie zagadnień, jakie w instrukcji są potraktowane łącznie z innymi. Początkowe rozdziały: I - Uwagi ogólne, podkreślający właściwości opracowania spuścizn po uczonych i II - Ustalanie zespołu, na ogół odpowiadają pierwszym rozdziałom instrukcji. Rozdział III zajmuje się brakowaniem, wskazując na konieczność wydobycia materiałów szczególnie cennych i wyłączenia materiałów nie podlegających przechowaniu w 2 etapach: przed przejęciem spuścizny do Archiwum, a następnie w czasie jej opracowywania. Rozdział IV omawia pomoce informacyjno-metodyczne do opracowania spuścizny.Na czoło wysuwa się tu informacja biograficzna o twórcy spuścizny, dalej notatka o zespole, zawierające podstawowe dane o nim. Następnie podaje się wstępny schemat systematyzacji, w którym pierwszą grupę stanowią prace naukowe, a materiały bytowe /gospodarczo-majątkowe/ nie są wyodrębnione, lecz włączone do grupy materiałów biograficznych. Ostatnim elementem pomocniczym jest instrukcja robocza. Rozdział V zajmuje się systematyzacją wstępną /segregacją/ materiałów na podstawowe grupy. W dalszym ciągu zostało uwzględnione opracowanie i układ jednostek: rozdział VI omawia formowanie jednostek, VII - ich opis, VIII - systematyzację wewnątrz grup i IX - formę zewnętrzną. Rozdział X poświęcony inwentaryzacji uzupełnia XI, mówiący o aparacie naukowo-informacyjnym, na który składają się inwentarz, katalogi i przegląd zespołu /biografia twórcy,

charakterystyka podstawowych grup/. Następne rozdziały zajmują się czynnościami końcowymi: XII omawia formalności związane z przejęciem zespołu po zakończeniu opracowania i jego umieszczeniem w magazynie, a XIII warunki udostępniania.

Prócz licznych przykładów w tekście, na końcu podano spis skrótów, używanych w inwentarzach i kilka wzorów drukowanych blankietów.

Do podręcznika dołączono również opracowaną przez J.A.Winogradowa: bibliografię prac drukowanych i niedrukowanych odnoszących się do gromadzenia, opracowania, przechowywania i wykorzystania materiałów archiwalnych pochodzenia osobistego oraz zagadnienia archiwów prywatnych. Spis ten składa się z dwóch rozdziałów: pierwszy zawiera radzieckie dekrety, zarządzenia i instrukcje z lat 1919-1958, a drugi radzieckie i zagraniczne podręczniki i inne prace, opublikowane i nieopublikowane, z okresu 1889-1959. Bibliografia ta, obejmująca ponad 200 pozycji jest, mimo pewnych luk, bardzo poważną pomocą dla każdego interesującego się tymi zagadnieniami, zwłaszcza, że prowadzi do literatury w języku rosyjskim, rozproszonej po różnych wydawnictwach, w znacznej części nie znanej i nie wykorzystanej /omówiono ok. 70 pozycji niedrukowanych!/ w naszej nauce archiwalnej.

x

x x

Obie publikacje radzieckie, instrukcja i podręcznik, zasługują na żywe zainteresowanie ze strony archiwistów polskich. Mimo odrębności niektórych zagadnień, związanych ze

specyfiką zespołów pochodzenia prywatnego, przechowywanych w archiwach radzieckich, zawierają one szereg wskazówek i przepisów, mogących znaleźć zastosowanie na gruncie polskim. Należałoby się nimi zająć bliżej dlatego zwłaszcza, że nasze prace metodyczne w tej dziedzinie są jeszcze mało zaawansowane,a większe doświadczenie archiwistów radzieckich może stanowić cenną pomoc w rozstrzygnięciu szeregu wątpliwości,z jakimi ciągle jeszcze spotykają się pracownicy archiwów polskich przy opracowywaniu spuścizn oraz innych zespołów pochodzenia prywatnego.

H.Dymnicka

SPRAWOZDANIE ARCHIWUM PAN ZA ROK 1960

W s t ę p

Wzorem roku ubiegłego, sprawozdanie niniejsze zredagowane jest oddzielnie dla Archiwum PAN w Warszawie oraz Oddziałów w Krakowie i Poznaniu. Jedynie pewne zagadnienia ogólne zostały zestawione łącznie w pierwszej części, a następnie powtórzone we właściwych miejscach w sprawozdaniach Oddziałów.

Część X, dotycząca prac indywidualnych, oparta jest o dane, dostarczone przez zainteresowanych pracowników.

x

x x

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e

1/ Warunki organizacyjne działalności Archiwum pozostały w okresie sprawozdawczym niezmienione. Zagadnieniom tym poświęcono jednak sporo uwagi w związku z pracami nad statutami placówek PAN. Opracowany został projekt statutu Archiwum, a powołana przez Sekretarza Naukowego PAN komisja, pracująca w okresie jesiennym w składzie: prof.dr T.Manteuffel, dyr. E.Hałoń i dyr. doc.Z.Kolankowski, rozważyła całokształt profilu Archiwum, przedstawiając odpowiednie wnioski. W dn. 3.VI. placówka wizytowana była przez dyr.dyr. B.Gastmana i E.Hałonia, którzy zapoznali się z całokształtem jej prac.

2/ Warunki lokalowe Archiwum na terenie Warszawy nie uległy zmianie. Mimo ponawianych starań nadal utrzymywany jest dotychczasowy stan, w najwyższym stopniu szkodliwy dla pracy nad zasobem oraz dla zdrowia pracowników, zajmujących niekiedy pomieszczenia zupełnie sprzeczne z warunkami BHP /brak wentylacji, niedostateczne oświetlenie itp./. Oddział poznański utrzymał dotychczasowe niezłe warunki lokalowe, zaś Oddział krakowski uzyskał nowe,korzystniejsze pomieszczenie.

3/ Uzyskane dzięki zabiegom /przedstawionym w sprawozdaniu za rok 1959/, nowe wyposażenie magazynu w postaci regałów metalowych wymagało wielkich nakładów sił i środków materialnych /m.in. specjalnego dofinansowania/. W związku z tym dokonano również niezbędnej przebudowy instalacji elektrycznej i przeprowadzono reorganizację rozmieszczenia zasobu archiwalnego.

4/ Stan etatów działalności podstawowej podniósł się w okresie sprawozdawczym z 16 do 17. Uzyskany z dniem 1 lutego etat przeznaczono dla Oddziału poznańskiego, który zatrudnił mgr.J.Szajbla /st.asystent/.Na stanowiska starszych asystentów zostali przesunięci mgr E. Tomaszewski /z dniem 1.IV./ i mgr J.Poradzisz /z dniem 1.VIII./. Powrócili do pracy po odbyciu studiów zagranicznych mgr R. W.Wołoszyński i mgr A.Kamiński /Oddział Kraków/. Z dniem 1.XII.1960 r. przeszła na emeryturę wieloletnia zasłużona pracownica Archiwum - ob.Anna Peche, a na jej miejsce została z tą datą zaangażowana nowa siła. Archiwum posiadało na dzień 31.XII.1960 następującą obsadę: 5 samo-

dzielnych pracowników nauki /3 docentów i 2 zastępców prof./, 8 pomocniczych pracowników nauki i 4 pomocniczych pracowników technicznych. Etatów administracyjnych i obsługi Archiwum nie posiada.

5/ Utrzymywanie łączności pomiędzy centralą Archiwum w Warszawie a Oddziałami w Krakowie i Poznaniu było zapewnione przez kilkakrotne podróże służbowe dyr.doc. Kolankowskiego oraz przyjazdy kierujących pracą Oddziałów dr D. Rederowej oraz doc.K.Ślaskiego do Warszawy. Ponadto do Poznania wyjeżdżała mgr H.Dymnicka, konsultując prace archiwalno-porządkowe. Również inni pracownicy przy okazji różnych wyjazdów służbowych, załatwiali pewne sprawy bieżące, związane z współpracą Oddziałów z centralą.

II. Z a s ó b Archiwum wzrósł ogółem o ok. 63 mb., w tym materiały kancelaryjne i depozyty placówek PAN - blisko 25 mb, a spuścizny po uczonych /zakupy i dary/ - blisko 27 mb. Pozostałe ok. 11 mb przybytku rozkłada się między Oddział krakowski /ok. 10 mb/ i poznański /ok. 1 mb/.

Obecny stan zasobu wynosi ok. 500 mb, z czego w Warszawie jest przechowywane ok. 373 mb, w Krakowie ok. 114 mb, a w Poznaniu ok. 12,5 mb. Ważniejsze przybytki Archiwum PAN w Warszawie stanowią, poza aktami placówek i komórek PAN, nabyte bądź ofiarowane przez spadkobierców spuścizny: K.Bassalika /mikrobiologia/,L.Chmaja /filozofia i historia sztuki/, A.Grodka / historia nowoż. i gosp./, W.Hahne /historia literatury i bibliografia/, J.Iwaszkiewicza /historia nowożytna i archiwistyka/, W. L.Jaworskiego /filozofia i teoria prawa oraz materiały

do historii nowożytnej/, J.Makowskiego /prawo międzynarodowe/, T.Miłobędzkiego /chemia/, M.Orłowicza /krajoznawstwo/, J.Samsonowicza /geologia/, A.Sołtana /fizyka jądrowa/, S.Westfala /językoznawstwo/, K. Zarankiewicza /matematyka, astronautyka/, Z.Zawirskiego / filozofia /, M.Zdziechowskiego /historia literatury/.

W okresie sprawozdawczym powiększyły się również drogą dopływów dawniej już nabyte spuścizny W.Dzwonkowskiego /historia nowożytna/, S.Kętrzyńskiego /historia średniowieczna/, S.Srokowskiego /geografia/. Z innych nabytków, obejmujących tylko pewne fragmenty spuścizn,bądź oddzielne papiery, wymienić należy: kolekcję J.Hełczyńskiego,odpisy materiałów A.Prażmowskiego oraz zbiór listów Miriama-Przesmyckiego do K.Woźnickiego,znanego bibliofila.

Ponadto przejęto 22 filmy z budowy Pałacu Kultury i Nauki. Pewną część przejmowanych akt stanowiła dokumentacja techniczna pochodząca ze Stacji Naukowo-Badawczej na terenie budowy PKiN oraz z Zarządu Inwestycji PAN.

III. P r a c e p o r z ą d k o w o - a r c h i w a l n e

Uporządkowano i zinwentaryzowano następujące zespoły: Stacja Naukowo-Badawcza PAN na terenie budowy PKiN /135 jednostek oraz 458 rysunków technicznych/, Biuro Prezydialne PAN 1952-1955 /111 j./, Polskie Towarzystwo Historyczne 1918-1939 /261 j./, spuścizna A.Śliwińskiego /349 j./. Opracowano katalog alegatów do pamiętnika W.L. Jaworskiego /ok. 2000 poz./ oraz sporządzono wstępny inwentarz materiałów Z.Zawirskiego. Ponadto zmeliorowano inwentarze spuścizn A.Bachulskiego, St. Borowskiego ,

E.Przybyszewskiego. Poważnie zaawansowano prace nad porządkowaniem akt Wydziału I PAN z lat 1952-1955, korespondencji W.Hahna, oraz spuścizny L.Wertensteina.Kontrolowany jest również układ kartoteki uczonych tzw."Minerwy Polskiej" z roku 1948.

W związku z nową organizacją magazynu, sporządzony został inwentarz topograficzny przechowywanych tam materiałów.

Wskazane prace porządkowo-archiwalne w Warszawie prowadzili: mgr St.Chankowski, mgr H.Dymnicka,zast.prof. M.Flis, doc.Z.Kolankowski, O.Staroń, mgr M.Wrzoskowa. W pracach tych uczestniczyły również zatrudnione na zasadzie prac zleconych mgr H.Zubalowa i J.Piętka,spełniająca szereg istotnych prac pomocniczych.

P r a c e m e t o d y c z n e

W dalszym ciągu gromadzono materiały i doświadczenia, związane z zagadnieniem metod porządkowania spuścizn, przy czym interesowano się szczególnie pracami archiwów zagranicznych akademii nauk, zbierając informacje o ich organizacji i całości ich prac. W tym celu doc.dr Z. Kolankowski sporządził robocze tłumaczenia materiałów nadesłanych przez archiwa zagraniczne - na uwagę zasługują tu artykuły i opracowania Nagorowej i Winogradowa /ZSRR/, H.O.Meisnera /NRD/, V.Vojtiška /ČSRS/. Oprócz tych zagadnień, nad którymi pracowali nadto mgr H.Dymnicka /analiza materiałów radzieckich/ i mgr R.W.Wołoszyński /zgromadzenie informacji o archiwach akademii francuskich/, badano również problematykę opracowania archiwalnego doku-

mentacji technicznej, zbierając wiele materiałów, związanych z zagadnieniem organizacji i ustroju instytucji, opracowujących dokumentację projektowo-kosztorysową /O. Staroń/.

Prace nad organizacją kancelarii PAN

Archiwum PAN brało żywy udział w pracach zmierzających do uporządkowania zagadnienia kancelarii i obiegu akt w biurach i komórkach organizacyjnych Sekretariatu Administracyjnego PAN. W połowie października doc.dr Z. Kolankowski powołany został na przewodniczącego zespołu, którego zadaniem było opracowanie projektu instrukcji kancelaryjnej dla biur PAN. W prace zespołu włączyli się również z.prof.M.Flis i mgr M.Wrzosek. Opracowany projekt instrukcji jest przedmiotem dalszej dyskusji.

IV. Dział mikrofilmów i fotokopii

Do działu tego przybyło 56.000 klatek, co stanowi największy dopływ spośród dotychczas notowanych średnich rocznych. Zbiór fotokopii i fotografii został powiększony o ponad 200 sztuk. Stan zasobu wynosił z końcem roku 1960 ok. 206.000 klatek mikrofilmu i ok. 4.100 sztuk fotokopii i fotografii.

Przybytki w grupie mikrofilmów stanowiły materiały, związane z dziejami nauki polskiej, pochodzące z następujących ośrodków krajowych: Biblioteka Uniw. A.Mickiewicza w Poznaniu /papiery A.Cieszkowskiego, J.Hoene-Wrońskiego, J.Paczkowskiego i in./, Woj.Archiwum Państw. w Poznaniu /Zespół Prezydium Policji w części dotyczącej pracowników i działaczy nauki/, Biblioteka Narodowa w

Warszawie /materiały J.Ptaśnika, T.Czackiego, redakcji i administracji "Kwartalnika Historycznego"/, Biblioteka Zakł.Nar. im. Ossolińskich PAN we Wrocławiu /papiery S.Zakrzewskiego - dokończenie i materiały W. Feldmana/ , Biblioteka Czartoryskich w Krakowie /materiały T.Czackiego i Liceum Krzemienieckiego, J. i S. Niemcewiczów i in./, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie /materiały Żegoty-Paulego/, Toruń - Książnica im. M.Kopernika i Archiwum Państwowe /materiały J.Kujota i inne/, Biblioteka w Kórniku, WAP w Kielcach, Biblioteka Śląska w Katowicach i Płockie Tow.Naukowe.

W wyniku podróży /w końcu 1959/ doc.dr.K. Ślaskiego dokonano zmikrofilmowania szeregu poloniców z zakresu stosunków naukowych polsko-szwedzkich, przechowywanych w archiwach i bibliotekach Sztokholmu, Lund i Uppsali.Nadto przy pomocy Biblioteki Narodowej uzyskano mikrofilmy materiałów Załuskich, J.A.Janockiego, S.Staszica i P.Dubrowskiego, przechowywanych w Bibliotece im. Saltykowa-Szczedrina w Leningradzie oraz rękopisów E.P.Strzeleckiego, przechowywanych w Congress Library w Waszyngtonie.

Prócz tego kontynuowano prace nad kompletowaniem fototeki członków Warszawskiego Tow.Przyjaciół Nauk.

Przystąpiono do kompletowania aparatury, niezbędnej do funkcjonowania podręcznego laboratorium fotograficznego. Mgr E.Tomaszewski zapoznał się ze zbiorami fotograficznymi Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, z pracą i sprzętem w "Polskich Nagraniach" oraz uczestniczył w części kursu, zorganizowanego przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych, dotyczącej materiałów dokumentacji mechanicznej.

V. Prace nad Inwentarzem Centralnym Materiałów Źródłowych do Dziejów Nauki i Techniki Polskiej

W okresie sprawozdawczym nie udało się przyspieszyć tempa przyrostu kartoteki, kompletowanej przez grupę współpracowników na zasadzie prac zleconych. Na przeszkodzie stały głównie trudności finansowe, choć pewną rolę odgrywał też rodzaj opracowywanych archiwaliów, stan zasobu przeszukiwanych obecnie archiwów wymaga bowiem dużego nakładu czasu na wydobycie skromnych stosunkowo informacji /np. akta notarialne w archiwum m.st.Warszawy czy fragmentarycznie zachowane zespoły WAP w Gdańsku/. Stan kartoteki wzrósł o 5.300 kart /1.700 głównych inwentarzowych i 3.600 pomocniczych indeksowych/, osiągając ilość ogólną ponad 66.000 kart /w tym ok. 23.000 kart głównych - reszta indeksowych/. W związku z kilkumiesięczną nieobecnością mgr. R.W.Wołoszyńskiego, związaną z jego pobytem za granicą a następnie końcowym stadium jego pracy doktorskiej, przy kierowaniu i koordynowaniu prac działu "Inwentarza" współuczestniczyła mgr D.Poppe - na zasadzie prac zleconych.

Kontynuacja prac nad wykazem uczonych polskich, prowadzonych pod kierunkiem doc.dr M.Rzeuskiej, zapewniła przyrost kartoteki o ok. 6.300 kart. Stan kartoteki zamykał się na koniec roku 1960 cyfrą ponad 41.000 kart głównych oraz ponad 2.000 kart pomocniczych /odsyłaczowych i innych/. W wyniku posuwania przygotowań wydawniczych, ogólna ilość kart wzrosła w okresie sprawozdawczym do ok. 73.000.

Nadal uzupełniano zaprowadzoną w roku poprzednim kartotekę podobizn uczonych polskich na podstawie druków, znajdujących się w bibliotece podręcznej /ogółem 1.800 kart/. Opracowano kartotekę członków towarzystw naukowych /Tow. Naukowego Krakowskiego, PAU, Tow. Naukowego Warszawskiego, Tow.Przyj.Nauk w Wilnie, uczonych wielkopolskich/, osiągając łącznie blisko 5.600 kart.

VI. Biblioteka podręczna wykazała wzrost o 481 woluminów, zamykając swój stan posiadania liczbą 4.682 woluminów /z biblioteczkami Oddziałów 4.969 woluminów/. Ponadto na zasadzie prenumeraty napłynęły bieżące czasopisma naukowe w ilości 31 tytułów wydawnictw krajowych i 7 zagranicznych /ZSRR, ČSRS, Austria,Francja, NRF/, a na zasadzie wymiany uzyskiwano dalsze wydawnictwa i czasopisma z ZSRR, ČSRS, Bułgarii i NRD. Do ważniejszych nabytków roku ubiegłego zaliczyć można publikacje uzupełniające dział drukowanych inwentarzy archiwalnych i katalogów rękopisów bibliotecznych.

VII. Udostępnianie i popularyzacja zasobu

Ze zbiorów Archiwum PAN w Warszawie korzystało w roku 1960 ponad 150 osób i instytucji. Udostępnianie obejmowało wszystkie działy pracy Archiwum - materiały archiwalne,mikrofilmy i fotokopie, kartoteki oraz księgozbiór.

Nadal pracował w poprzednim składzie zespół redakcyjny, który wydał na niezmienionych zasadach organizacyjnych trzeci numer "Biuletynu Archiwum PAN" /bezpłatnie rozdzie-

lane wydawnictwo powielane/. Wydany w roku 1960 zeszyt obejmował sprawozdanie Archiwum za r.1959 oraz inwentarze opracowanych spuścizn historyków polskich, przechowywane w Archiwum PAN. Ukazał się również w "Nauce Polskiej" nr 1/1960 i w postaci osobnej odbitki artykuł dyr.doc. Z. Kolankowskiego o Archiwum PAN w latach 1954-1959.

Celom popularyzacji służyło również zorganizowanie wespół z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN wspólnego posiedzenia archiwistów i historyków techniki w dniu 17 maja. Posiedzenie, na którym poszczególne zagadnienia referowali doc.dr Z.Kolankowski, mgr R.W.Wołoszyński i O.Staroń,połączone było ze specjalnym pokazem materiałów archiwalnych do historii techniki /zob. sprawozdanie w nr. 3/4 Kwartalnika Historii Nauki i Techniki za r.1960, s. 551-553/.

Podobnie pod kątem rozpowszechniania wiadomości o zasobie Archiwum dr H.Obuchowska-Pysiowa ogłosiła kilka artykułów popularnych w "Problemach", a mgr R.W. Wołoszyński opracował notatkę o materiałach do dziejów ruchu robotniczego w Archiwum PAN, przeznaczoną do pisma "Z pola walki".

Najwyższa forma udostępniania - wydawnictwo drukiem pewnych grup archiwaliów znalazła wyraz w poważnie zaawansowanych pracach nad edycją materiałów S.Kętrzyńskiego/pod red. prof.dr.A.Gieysztora w ramach PWN/ oraz monografii J. Iwaszkiewicza o J.Ż.Onacewiczu /Zakł.Hist.Nauki/. Zainicjowanie wskazanych prac związane jest z zabiegami Archiwum.

III. Odbyło się 5 z e b r a ń n a u k o w y c h , poświęconych problematyce prac Archiwum Akademii Nauk ČSRS /na podstawie tłumaczenia artykułu prof. V.Vojtiška/, zagadnieniom

opracowywania archiwalnego dokumentacji technicznej oraz sprawozdaniom mgr.R.W.Wołoszyńskiego ze studiów we Francji, a następnie z konferencji o stosunkach naukowych rosyjsko-niemieckich w XVIII w. Na dalszym kolejnym zebraniu oceniono zbiorowo wydawnictwo "Biuletyn Archiwum PAN" oraz wysunięto odpowiednie plany pracy redakcyjnej na przyszłość. Poza tym na kilku naradach roboczych omówiono bieżące sprawy Archiwum.

K o l e g i u m n a u k o w e zatwierdziło sprawozdanie za rok 1959, a następnie zawiesiło prace w związku z postanowieniami ustawy o PAN z dn. 29 lutego 1960 r.

IX. Ł ą c z n o ś ć z z a g r a n i c ą

Nadal podtrzymywano kontakty korespondencyjne z archiwami Akademii Nauk ZSRR, ČSRS, Niemieckiej AN w Berlinie oraz z innymi archiwami, instytucjami naukowymi oraz poszczególnymi pracownikami nauki w wielu krajach.

Ukończony w marcu br. pobyt mgr.R.W.Wołoszyńskiego we Francji, zapewniony dzięki uzyskanemu za pośrednictwem PAN stypendium École Prâtique des Hautes Études w Paryżu, zapewnił uzyskanie informacji o pracy archiwów francuskich akademii naukowych oraz umożliwił nawiązanie łączności z osobami dysponującymi materiałami do dziejów nauki i techniki polskiej, jakie trafiły do Francji. Tenże pracownik Archiwum uczestniczył w konferencji naukowej na temat stosunków naukowych niemiecko-rosyjskich w XVIII w., zorganizowanej przez Niemiecką Akademię Nauk w Berlinie w ostatnich dniach maja 1960 r. Wygłoszone tam przez mgr.R.W.Wołoszyńskiego dwa krótkie referaty po części oparte były na informacjach, zgromadzonych przez Archiwum PAN.

Na zlecenie Wydziału Prezydialnego PAN Archiwum PAN prowadziło kwerendę korespondencji A.Humboldta w zbiorach polskich, odpowiadając w ten sposób na apel Akademii Nauk Niemiec i Austrii. Szeroka akcja nie doprowadziła dotychczas do odkrycia nieznanych materiałów. Zajęto się również ustaleniem losów zaginionego na terenie Polski rękopisu Biblioteki Polskiej w Paryżu oraz poszukiwano dla dr.Durkovića z Jugosławii materiałów, związanych z działalnością Al.Sapiehy, członka Tow.Król.Przyj.Nauk.

Archiwum odwiedzali w okresie sprawozdawczym przedstawiciele archiwistyki radzieckiej z zastępcą dyrektora Głównego Zarządu Archiwalnego ZSRR Jakowlewem na czele. Zanotowano również wizyty gości z Jugosławii i St.Zjednoczonych A.P.

W s p ó ł p r a c a z p l a c ó w k a m i PAN oraz innymi instytucjami naukowymi w kraju rozwijała się nadal pomyślnie. Bliskie stosunki łączyły Archiwum PAN z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN, Instytutem Historii PAN, Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, Polskim Towarzystwem Historycznym oraz wieloma innymi instytucjami czy placówkami. Pracownicy Archiwum: doc.dr Z. Kolankowski, zast.prof.M.Flis, O.Staroń, mgr mgr H.Dymnicka, M.Wrzoskowa, E.Tomaszewski i R.W.Wołoszyński brali w różnych formach żywy udział w pracach wymienionych instytucji.

X. P r a c e i n d y w i d u a l n e

Stanisław Chankowski

Kontynuował rozpoczęte w końcu 1959 r. przygotowywanie pracy doktorskiej pt. "Powstanie styczniowe na terenie guberni Augustowskiej" pod kierunkiem prof.dr. S. Kieniewicza /Inst.Historyczny U.W./.

Opublikował następujące inwentarze archiwalne wraz ze wstępami:

1/ Materiały Stanisława Kętrzyńskiego, "Biuletyn Archiwum PAN" nr 3, s. 64-69.

2/ Materiały Jerzego Manteuffla - tamże, s. 73-77

3/ Materiały Heleny Salskiej - " s. 89-93

Hanna Dymnicka

Kontynuowała pracę doktorską, opracowując roboczo sformułowany temat "Sejm 1748 r." - pod kier. prof.dr.J.Wolińskiego z Instytutu Historycznego U.W. Wespół z M.Wrzosek przygotowała referat na sekcji archiwalnej TMH pt. "Akta Polskiego Tow.Historycznego z lat 1923-1939, zawartość i metody porządkowania".

Opublikowała:

1/ Sprawozdanie z działalności Sekcji Archiwalnej Tow.Mił. Historii w pierwszym półroczu 1959 r. /wespół z J. Sułkowską/, "Archeion", t. 32 /Warszawa 1960/,s.144-146.

2/ Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego - "Biuletyn Archiwum PAN" nr 3, s. 48-50.

3/ Materiały Marcelego Handelsmana - tamże, s. 62-64.

4/ Materiały Adama Kłodzińskiego - " s. 69-71.

Michał Flis

Opublikował:

1/ Przegląd zawartości działu "Spuścizn" Archiwum PAN, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" nr 3/4 1960, s. 567-573.

2/ Materiały Aleksego Bachulskiego - "Biuletyn Archiwum PAN" nr 3, s. 33-39.

3/ Materiały Zygmunta Batowskiego - tamże s. 39-41

4/ " Leona Białkowskiego - " s. 42-43

5/ " Eugeniusza Przybyszewskiego " s. 86-89

Zygmunt Kolankowski

Ogłosił drukiem:

1/ Zapomniany prawnik XVI wieku Jan Łączyński i jego "Kompendium Króla jegomości" - Studium z dziejów polskiej literatury prawniczej, Toruń 1960, s. 126 + 2 nlb.

2/ Archiwum Polskiej Akademii Nauk /1954-1959/ - "Nauka Polska" 1960, nr 1, s. 131-146.

3/ Rec.: Archiw Akadiemii Nauk SSSR, Przegląd materiałów archiwalnych, t.4 - "Archeion" t. 33 /1960/, s.214-219.

4. Rec.: Die Archivtechnische Woche der Archivschule Marburg vom 26.2 bis 1.3.1957 - "Archeion" t.31 /1959, wyszedł 1960/, s. 179-181.

Oddał do druku:

1/ "Teki archiwalne" t.8 - PWN, ok. 23 ark. Opracowanie edytorskie i redakcja,

2/ "Materiały do historii powstań śląskich" t.1, cz.1, Wydawnictwo Śląskie, ok. 33 ark. /wspólnie z H.Zielińskim/, opracowanie edytorskie.

3/ J.Lelewel, Historia Polski do końca panowania Stefana Batorego /Dzieła, t.VI/, wyd. PWN, ok. 33 ark.
Wygłosił w Towarzystwie Miłośników Historii odczyt "Societas Jablonoviana w Lipsku w r.1768-1945 w świetle archiwum Towarzystwa".

Honorata Obuchowska-Pysiowa

Kontynuowała pracę na temat "Organizacja handlu wiślanego w pierwszej połowie XVII w.", opracowując łącznie 4 arkusze.
Ogłosiła drukiem:

1/ Z dziejów dawnych puszcz i lasów polskich - "Problemy", nr 1/1960, s. 6-14.

2/ O Chopinie w Archiwum PAN - tamże, nr 2/1960, s.133-135.

3/ Ruch umysłowy kobiet polskich w okresie Odrodzenia i Reformacji - tamże, nr 3/1960, s. 197-202.

4/ Z zagadnień polskości Ziem Odzyskanych w pracach prof. Stanisława Srokowskiego /1872-1950/ - tamże, nr 12/1960, s. 903-904.

Maria Rzeuska

Przygotowała do druku następujące studia i artykuły:

1/ Tendencja i motywacja w "Placówce" Prusa - 1½ arkusza.

2/ Kroniki Prusa w opracowaniu Z.Szweykowskiego, wydawane przez PIW /9 tomów/ - ½ arkusza.

3/ Współczesna krytyka literacka w Anglii i w Ameryce /1920-1960/ 3 arkusze.

Olimpia Staroń

Kontynuowała pracę magisterską pt. "Organizacja projektowania inwestycji budowlanych w Polsce w latach 1945-1955" pod kierunkiem prof.J.Goryńskiego /SGPiS/.

Eugeniusz Tomaszewski

Zbierał nadal materiały do pracy doktorskiej "Codzienna prasa warszawska w latach 1850-1861" pod kier. prof.dr.St.Kieniewicza /IH UW/.

Opublikował:

1/ Przegląd wybranych pozycji bibliograficznych dotyczących problematyki grunwaldzkiej - "Biuletyn Komitetu Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego", nr 3/1960, s. 40-43.

2/ Przegląd zawartości zbiorów działu mikrofilmów i fotokopii Archiwum PAN, cz.5, "Biuletyn zagranicznych nabytków bibliotek PAN" 1960.

3/ Rec.: Historia książki i bibliotek oraz ich stan obecny w Polsce /pod red. E.Pawlikowskiej/ - "Kwart.Hist.Nauki i Techniki" nr 2/1960, s. 250-251.

4/ Rec.: Korespondencja A.Naruszewicza, wyd. J.Platt - tamże, s. 261-263.

Ponadto pracował aktywnie w Zw.Zaw.Nauczycielstwa Polskiego, sprawując w okresie sprawozdawczym funkcję przewodniczącego Komisji Mieszkaniowej Rady Zakładowej przy PAN oraz członka Komisji Środowiskowej Prac.Szkół Wyższych i Instytutów Naukowych przy Zarz.Głównym ZZNP.

Ryszard W.Wołoszyński

Opracował i złożył do recenzji pracę doktorską "Z dziejów kształtowania się poglądów na Polskę we Francji XVIII w. - Klaudiusz Rulhière i jego dzieło o anarchii polskiej" - ok. 16 arkuszy.

Ogłosił drukiem:

1/ Wypowiedź dyskusyjna na VIII Powsz. Zjeździe Historyków Polskich w Krakowie 14-17.IX.1958 - t.9, "Nauki pomocnicze historii", Warszawa 1960, s. 167-169.

2/ Wypowiedź - tamże, t.3, Historia Polski od połowy XV do połowy XVIII w., s. 145-148.

3/ Wypowiedź - tamże, t.8, Historia Wojskowości, s. 38-40.

4/ Na marginesie artykułu W.T.Jewsiewickiego / polemika / "Kwart.Hist.Nauki i Techniki" 1/1960, s. 99-101.

5/ Spotkanie archiwistów z historykami techniki - tamże, nr 3-4, s. 551-553.

6/ Konferencja o niemiecko-rosyjskich stosunkach naukowych w XVIII w. - tamże, s. 556-558.

7/ Ostatni alchemik Króla Jegomości - art. pop.nauk.- "Mówią wieki", nr 11/1960, s. 5-8.

Oddał do druku:

1/ Sprawy polskie w pismach i działalności P.M. Hennina /ok. 1,5 ark./ - do "Przeglądu Historycznego",nr 2/1961.

2/ Dwa krótkie referaty: "Mecenat naukowy Stanisława Augusta w obliczu rozwoju niemiecko-rosyjskich stosunków naukowych" oraz "Petersburska Akademia Nauk w opinii Francuzów drugiej połowy XVIII w." - w języku niemiec-

kim do księgi protokółów obrad konferencji o niemiecko-rosyjskich stosunkach naukowych w XVIII w., zorganizowanej w Berlinie w maju 1960 r.

Maria Wrzosek

Wespół z H.Dymnicką przygotowała referat na sekcji archiwalnej TMH o aktach PTH /zob. wyżej, w punkcie prac H. Dymnickiej/.

Ogłosiła:

1/ Materiały Olgierda Górki - "Biuletyn Archiwum PAN" nr 3, s. 50-61.

2/ Materiały Władysława Namysłowskiego - tamże, s.77-86.

3/ Materiały Adama Skałkowskiego - " s.93-109.

x

x x

O d d z i a ł A r c h i w u m PAN w K r a k o w i e

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e . Po długich i żmudnych zabiegach udało się uzyskać osobny lokal dla zbiorów Oddziału Archiwum PAN w Krakowie. Składa się on wprawdzie tylko z jednego pokoju, w którym mieści się pracownia i magazyn, jest on jednak znacznie większy i jaśniejszy od poprzedniego, a co ważniejsze wydzielony całkowicie z pomieszczeń Biblioteki PAN. W lokalu zainstalowano odpowiednie urządzenia elektryczne oraz wymalowano go. Zbiory przeniesiono i ułożono, wypożyczając w tym celu regały z Biblioteki PAN. W ten sposób tylko część zbiorów Archiwum znajduje się jeszcze w Pracowni naukowej Bi-

blioteki PAN, zbiory zaś znajdujące miejsce dotąd w magazynach Biblioteki przeniesiono do lokalu Archiwum.

P e r s o n e l Oddziału składał się w końcu okresu sprawozdawczego z następujących osób: p.o. kierownika/na pracach zleconych/ zast.prof.dr Danuta Rederowa,- st.asystent /przesunięty w br. ze stanowiska asystenta/ mgr Jan Poradzisz,- asystent mgr Andrzej Kamiński /powrócił do pracy 1 września 1960 r., po wyzyskaniu przyznanego mu stypendium w Stanach Zjednoczonych/. Nadto mgr Jan Zdrada czasowo współpracował z Oddziałem, pełniąc funkcje asystenta w zastępstwie nieobecnego mgr.A.Kamińskiego.

II. Z a s ó b

W dniu 31 grudnia 1960 r. zasób Oddziału wynosił 113,55 mb. W roku bieżącym powiększył się on o archiwalia przekazane przez Zarząd Administracyjny PAN, Bibliotekę PAN, Ekspedycję Wydawnictw Oddziału PAN w Krakowie /razem ok. 8,00 mb/ oraz przez zakupienie dwóch spuścizn prof. Kazimierza Miczyńskiego i prof.Mariana Lewickiego oraz fragmentu materiałów po prof.Stanisławie Smolce /razem ok. 1,80/. Ogółem przybyło 9,87 mb. Stan biblioteki podręcznej 21 tytułów, 106 woluminów. Biblioteka powiększyła się o 3 wol.

III. P r a c e n a d z a s o b e m

Kontynuowano prace w zespole archiwaliów Polskiej Akademii Umiejętności w grupie Zarządu, Wydziałów oraz akt administracyjno-gospodarczych, a także w dziale spuścizn oraz zespołu Towarzystwa Lekarskiego i Zjazdu XIV Lekarzy i Przyrodników Polskich.

a/ Zmeliorowano: 27 jedn. wchodzących w skład zespołu Zarządu /akta działalności naukowej/ oraz 56 jednostek wchodzących w skład zespołu Zarządu /akta działalności administracyjno-gospodarczej/, nadto zmeliorowane dawniej uporządkowane archiwum Wydziału IV Lekarskiego, wydzielając 31 jedn. oraz archiwum Towarzystwa Lekarskiego, wydzielając 13 jednostek.

b/ Uporządkowano akta Zakładowej Organizacji Związkowej, varia, wydawnictwa PAU, realności i buchalterii, wydzielając 22 jedn.

c/ Uporządkowano archiwum Zjazdu XIV Lekarzy i Przyrodników Polskich, wydzielając 15 jedn.

d/ Usystematyzowano 2,41 mb rozsypu, w tym 0,80 mb akt wchodzących w skład grupy dóbr żywieckich ułożono w porządku właściwym dla grupy, przeprowadzając znakowanie akt.

e/ Zinwentaryzowano 130 jedn. zmeliorowanej w ub. roku części akt Zarządu PAU oraz zinwentaryzowano zmeliorowane oraz uporządkowane archiwalia w. wyżej, należące do zespołu akt PAU, Akademii Lekarskiej i XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników, uzyskując 166 jedn., czyli razem 296 jedn.

f/ Uporządkowano spuściznę prof.Seweryna Hammera: 0,65 mb, wydzielając 59 jedn.; nadto uporządkowano fragmenty spuścizn: Jana Grzegorzewskiego - 0,3 mb /27 jedn./; Włodzimierza Demetrykiewicza - 0,25 mb /26 jedn./; Juliana Dunajewskiego - 0,04 mb / 1 jedn./;

Mariana Sokołowskiego - 0,03 mb /4 jedn./; Juliana Metalmana - 0,12 mb /41 jedn./.

g/ Opracowano wstęp do uporządkowanej w latach ubiegłych spuścizny prof. Tadeusza Kowalskiego. Wstępy do spuścizn uporządkowanych w okresie sprawozdawczym są w toku opracowywania.

h/ W ramach prac indeksowych opracowano indeks nazwisk do dziennika podawczego Tow.Naukowego Krakowskiego z lat 1860-1872, do protokółów posiedzeń Komitetu Spólnego Tow.Nauk.Krak. z lat 1850-1856, do protokółów posiedzeń Tow.Nauk.Krak. /Oddział Nauk Moralnych/ z lat 1856-1872, do akt Komisji Historycznej Tow.Nauk.Krak. z lat 1858-1872, do akt korespondencji Tow.Nauk.Krak. z lat 1840-1872, do akt Komisji Językowej Tow. Nauk. Krak. z lat 1869-1871, do akt Komisji Ortograficznej Tow.Nauk.Krak. z lat 1870, do akt Oddziału Nauk Przyrodniczych z lat 1851-1872.

IV. Udostępnianie zasobu

Zbiory Oddziału Archiwum PAN w Krakowie udostępniano - jak w okresie ubiegłym - bezpośrednio czytelnikom /w okresie sprawozdawczym notowano 26 czytelników/ oraz pośrednio,prowadząc specjalne kwerendy. Przede wszystkim były to poszukiwania materiałów biograficznych uczonych polskich i obcych związanych z Towarzystwem Naukowym Krakowskim i Polską Akademią Umiejętności. Inne kwerendy dotyczyły prac wydawniczych i badawczych wreszcie spraw administracyjnych i organizacyjnych. Przygotowano materiały dla Biblioteki PAN w Krakowie, Insty-

tutu Historii PAN, Redakcji Polskiego Słownika Biograficznego, Zakładu Narodowego im.Ossolińskich we Wrocławiu, Uniwersytetu A.Mickiewicza w Poznaniu, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, Archiwum UJ w Krakowie, Muzeum Archeologicznego w Krakowie, Akademii Medycznej w Krakowie, Uniwersytetu Masaryka w Brnie etc. Kwerendy te dotyczyły następujących osób: J.Jakubowskiego, A. Cienciały, A.Szukiewicza, Fr.Papée, E.Muki, Al.Wejnerta, Zdz.Jachimeckiego, J.Supińskiego, W.Kętrzyńskiego, Jadwigi i Zofii Szembek, R.Mereckiego, I.Kopernickiego, J. E.Purkyniego, A.Wrzesińskiego, K.E.Sieniawskiego, M.Smolarskiego, A.Wołyńskiego, ks.J.Wiśniewskiego, Z.Hendla, E.Korczyńskiego, L.Marchlewskiego, J.Markowskiego, S. Niemientowskiego, M.Madurowicza, K.Majewskiego, J.Niedźwiedzkiego, M.Rutkowskiego, J.Tretiaka, K.Soczyńskiego, Z.Markowskiego, M.Jurkowskiego. Inne kwerendy dotyczyły praw emerytalnych b.pracowników PAU oraz spraw organizacyjnych b.PAU. Łącznie w okresie sprawozdawczym przygotowano 52 kwerendy oraz udzielono szeregu informacji.

V. Konferencje i zjazdy

Oddział Archiwum odbywa zebrania kwartalne związane z zaplanowanymi pracami tak porządkowymi jak i badawczymi oraz zależnie od konieczności narady robocze.

VI. Opracowania

Mgr Jan Poradzisz opracowywał temat "Działalność Komisji Balneologicznej Tow.Nauk.Krak."

Mgr Andrzej Kamiński kontynuował pracę nad rozprawą doktorską na temat "Pozycja Stanów Zjednoczonych wobec

ustalania granic Polski w latach 1919-1921" pod kierunkiem prof.K.Piwarskiego /U.J./.
Mgr Jan Zdrada opracowywał temat "Stanowisko Towarzystwa Naukowego Krakowskiego wobec kwestii języka wykładowego w szkolnictwie galicyjskim".

VII. W s p ó ł p r a c a z i n n y m i i n s t y t u c j a m i kształtowała się podobnie jak w okresie poprzednim. Praca badawcza prowadzona była i koordynowana w Oddziale przez D.Rederową - kierownika Pracowni Naukowej Biblioteki PAN w Krakowie. W Oddziale Archiwum, podobnie jak i w Pracowni Naukowej Biblioteki PAN opracowywano temat:historia nauki w XIX wieku.
W okresie sprawozdawczym ukazało się opracowanie Krystyny Stachowskiej - Ze studiów nad organizacją nauki w Krakowie na polu historii w latach 1860-1886 oraz Danuty Rederowej - Ze studiów nad kontaktami Akademii Umiejętności z nauką obcą, Ekspedycja rzymska /1860 - 1918/.
Oba opracowania oparto w przeważającej większości na materiałach Oddziału Archiwum PAN w Krakowie.

x

x x

O d d z i a ł A r c h i w u m PAN w P o z n a n i u

I. S p r a w y o r g a n i z a c y j n e

1/ L o k a l . Zainstalowany został telefon. Przeprowadzono również wmontowanie urządzeń przeciwpożarowych, nabytych w ub.roku. Drzwi wejściowe zostały zaopa-

trzone w zamek patentowy. Uzyskano pewną ilość mebli i niezbędnego wyposażenia archiwalnego.

2/ W dniach 18.II., 17.V. i 22-23.XI. wizytował Oddział ob.Dyrektor doc.dr Z.Kolankowski. W dniach 23-25.III. mgr H.Dymnicka przeprowadziła konsultację w sprawie porządkowania i inwentaryzacji spuścizny W.Knapowskiej. Doc.K.Śląski był na odprawach w Dyrekcji w dn. 24.III., 6.IX., 10.X., 8.XII., a mgr J.Szajbel w dn. 2.V.

3/ P e r s o n a l n e . Z dniem 1.II. Oddział zyskał nowy etat, który objął mgr J.Szajbel w stopniu starszego asystenta.

II. Z a s ó b

1. Stan zasobu Oddziału zwiększył się o następujące pozycje aktowe: a/ Fragment spuścizny Zygmunta Działowskiego /historia, 0,05 mb, zakup/; b/ Spuścizna Zygmunta Moczarskiego /hodowla zwierząt, 0,25 mb, zakup/; c/ Fragment spuścizny Stanisława Karwowskiego /historia - 1 teczka, zakup/; d/ Spuścizna Edwarda Schechtla /rybactwo i łowiectwo, 0,3 mb, zakup; e/ Fragment spuścizny Zygmunta Wojciechowskiego/historia, 1 teka, dar Z.Kaczmarczyka, prof. U.AM./.
Łącznie stan posiadania Oddziału wynosi około 12,2 mb akt. Z tego zinwentaryzowanych ok. 4,5 mb /W. Knapowska, A.Wróblewski/.
Stan posiadania mikrofilmów wynosi: 6 pozytywów mikrofilmów, wykonanych w zbiorach szwedzkich, przekazanych jako kopie z Dyrekcji APAN /+ 1 negatyw/.

Zabiegi Oddziału o nabycie spuścizn: T.Chałubińskiego, J.Dąbrowskiego, W.Trojanowskiego, W.Lewickiego, J.Kolowcy, nie dały na razie wyników. Oddział zapoczątkował starania w sprawie spuścizn E.Mosera i A. Wolfarta.

2. P r a c e n a d z a s o b e m

Zakończono całkowicie prace nad spuścizną W. Knapowskiej. Uporządkowano, zinwentaryzowano, w większości spaginowano i ułożono spuściznę A.Wróblewskiego.

3. B i b l i o t e k a p o d r ę c z n a

W ciągu minionego roku przybyło 41 pozycji. W dniu 31 grudnia 1960 r. stan biblioteki wynosił 113 pozycji w 123 tomach.

4. U d o s t ę p n i a n i e

Z pracowni korzystało 26 osób, w czym 2 z zagranicy /Francja, Szwecja/. Odwiedzin pracowni było 36. Załatwiono 7 kwerend pisemnych, w czym 2 zagraniczne /Szwecja/.

III. K o n f e r e n c j e i z j a z d y

Doc.dr K.Ślaski uczestniczył w konferencjach i zjazdach, organizowanych przez: Bibliotekę Kórnicką, Polskie Tow. Historyczne, Woj.Archiwum Państwowe w Szczecinie, Tow. Rozwoju Ziem Zachodnich, Instytut Zachodni, Uniwersytet A.M., Zw.Nauczycielstwa Polskiego, Pol.Tow.Ludoznawcze, Pozn.Tow.Przyj.Nauk, Instytut Historii Kultury Materialnej PAN.

Mgr J.Szajbel uczestniczył w sesjach i konferencjach, organizowanych przez Uniwersytet A.M., Woj.Archiwum Państwowe i Tow.Wiedzy Powszechnej.

IV. Współpraca z innymi instytucjami

W dalszym ciągu Oddział współpracował ściśle z Biblioteką Kórnicką, przekazując jej kierownictwu oferty nabycia materiałów, które nie interesowały APAN, służąc pomocą przy porządkowaniu rękopisów o charakterze spuścizn naukowych i otrzymując nawzajem szereg informacji, książek do użytku itp. Utrzymywano też kontakt z Woj. Archiwum Państwowym, na którego zebrania naukowe zapraszano zazwyczaj przedstawicieli Oddziału. Dyrekcja Archiwum Diecezjalnego w Poznaniu służyła Oddziałowi pomocą przy uzupełnianiu kartoteki uczonych wielkopolskich, wśród których było w swoim czasie bardzo wielu księży.

Doc.K.Śląski był członkiem sądu konkursowego Komisji Historii Leśnictwa PAN i pracował w kierownictwie naukowym III Studium Pomorzoznawczego, powołanego przez Instytut Zachodni, pełniąc funkcje kierownika Studium.

V. Inne prace naukowe

1/ Inwentaryzacja zbiorów obcych

W r.1960 zakres inwentaryzacji zasobów obcych uległ zwężeniu z powodu zmniejszenia kredytów na prace zlecone tego typu.

W ramach prac etatowych kontynuowano inwentaryzację zbiorów PTPN oraz niektórych pozycji z podróży

terenowych /Włocławek, Wolsztyn, archiwa szwedzkie, uzupełnianie własnej kartoteki/. Łącznie wykonano /doc.Ślaski, mgr Szajbel/: 28 kart inwentaryzacji zespołów, 146 kart szczegółowych oraz 18 indeksowych.

W ramach prac zleconych wykonano 120 kart inwentaryzacji szczegółowej ze spuścizn, przechowywanych w WAP w Szczecinie. Opracowywana kartoteka uczonych wielkopolskich, po przeprowadzonym skontrum i usunięciu szeregu kart podwójnych, dotyczących tych samych osób, obejmuje 1.450 kart.

W grudniu br. rozpoczęto na pracach zleconych wykonanie kartoteki członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Do końca roku wykonano 200 niepełnych jeszcze kart.

Doc.K.Ślaski po uzyskaniu kopii mikrofilmów, wykonanych w Szwecji, przeprowadził w bibliotekach kwerendę bibliograficzną i biograficzną i sporządził na tej podstawie sprawozdanie z wyników poszukiwań w zbiorach szwedzkich. Po skontrolowaniu ostatniego, jeszcze nie nadesłanego mikrofilmu, zostanie ono oddane do druku.

Wyniki przeprowadzonych badań terenowych, obejmujących głównie obszar Wielkopolski i Pomorza Zach. potwierdziły dotychczasowe wnioski, mianowicie, że w mniejszych miastach można niekiedy natrafić na interesujące materiały w posiadaniu prywatnym, względnie kościelnym, natomiast zbiory publiczne z reguły nie posiadają nic istotnego z punktu prowadzonej kwerendy archiwalnej.

2/ M i k r o f i l m o w a n i e

W roku sprawozdawczym prace przy mikrofilmach objęły o wiele większy zakres niż w latach ubiegłych. Wiele czasu pochłonęło przygotowanie metryczek i zamówień na mikrofilmy do instytucji szwedzkich /Riksarkivet, Kungl. Biblioteket, Biblioteki Uniwersyteckie w Lund i Uppsali, Biblioteki Król.Akademii Historii i Nauk Ścisłych/. Z wyjątkiem mikrofilmu z KG.Biblioteket, którego negatyw nadszedł, ale jeszcze nie został skopiowany, pozostałe są skopiowane dla Oddziału.

W zakresie mikrofilmowania zbiorów krajowych przygotowano i wykonano: a/ z Archiwum Państwowego w Poznaniu: materiały naukowe Józefa Paczkowskiego/całość/, akta Prezydium Policji /poważną część/, b/ z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu: papiery po Józefie Paczkowskim, papiery Teodora Tyca, papiery Augusta Cieszkowskiego /cz.I i II/, materiały Józefa Hoene-Wrońskiego, materiały Jana Rakowicza, c/z Biblioteki im.Raczyńskich w Poznaniu: papiery dotyczące Uniwersytetu Wileńskiego, d/ z Biblioteki Kórnickiej: Archiwum Biblioteczne - teczki nr 1-20 /korespondencja Z.Celichowskiego/.

VI. O p r a c o w a n i a

W ciągu 1960 r. pracownicy Oddziału opublikowali i opracowali następujące prace:

Kazimierz Ślaski

Ogłosił drukiem:

1/ Podziały terytorialne Pomorza w XII-XIII w. PTPN.

Prace kom.hist. t. XVIII, z.4, 1960, s.1-323 + 3 mapy.

2/ Przemiany narodowościowe na Pomorzu Zachodnim - "Pomorze Zachodnie, nasza ziemia ojczysta" - Praca zbiorowa pod redakcją K.Ślaskiego, Poznań 1960,s.176-195.

3/ Rec.: J.Walachowicz, Rozwój immunitetu sądowego na Pomorzu Zachodnim do 1925 r. - "Czas. prawno-hist.IX z.2" w: "Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza" t. V, z. 2, 1960, s. 262.

4/ Rec.: Z dziejów Słupska i Ustki - "Bibl. Słupska" T.I, w: "Zapiski Historyczne Tow.Naukowego w Toruniu" XXV, z. 1, 1960, s. 100-101.

5/ Rec.: K.Górski - Na północ od Wełny - "Studia Historica w 35 l. pracy naukowej H.Łowmiańskiego" Warszawa 1958 r. w: "Studia i materiały", t.VI, z. 1, 1960, s. 540-541.

6/ Rec.: W.Łęga - Legendy Pomorza - Wydawnictwo Morskie, Gdynia, 1958, w: "Studia Historica", s. 545-546.

W druku i przygotowaniu:

1/ Kaliskie towarzystwa kulturalne w XIX i XX w. "XVIII wieków Kalisza", tom 2, s. ok. 40.

2/ Stosunki gospodarcze Słowiańszczyzny Zachodniej ze Skandynawią i innymi krajami nadbałtyckimi w VI-XI w. "Skandinavskij Sbornik" VI, s. ok.40.

3/ Z zagadnień rozwojowych plemion bałtyjskich i zachodnio-fińskich w okresie wczesnofeudalnym - "Księga pamiątkowa ku czci W.Antoniewicza", s. ok.45.

4/ Stosunki kulturalne polsko-szwedzkie w XVI-XIX w./w przygotowaniu/.

5/ Początki państwa polskiego w świetle podań narodowych /w przygotowaniu/ - oraz kilka recenzji.

Jan Szajbel

Kontynuował pracę doktorską na temat "Działalność kulturalno-oświatowa emigracji polskiej w Niemczech" /tyt. roboczy/ u prof. J.Pajewskiego na U.AM w Poznaniu. Opracował: recenzję "Biuletynu Archiwum PAN" nr 1,2,3. Notatka informacyjna o spuściźnie A.Wróblewskiego /do jednego z wydawnictw ogrodniczych/.

Ponadto doc.K.Ślaski w dn. 3-24.VIII. przebywał na urlopie naukowym w Koszalinie, jako kierownik III Studium Pomorzoznawczego. Prócz tego uczestniczył w 3 konferencjach roboczych kierownictwa naukowego Studium. Jako przewodniczący Zarządu Oddziału ZNP przy PAN w Poznaniu brał udział w 25 zebraniach i posiedzeniach związkowych na różnym szczeblu.

W II semestrze roku akademickiego 1960 i w jesiennym semestrze następnego roku akademickiego prowadził wykłady zlecone z geografii historycznej dla studentów historii na Uniwersytecie A.Mickiewicza, w wymiarze 2 godz. tyg.

Na zebraniu dorocznym Instytutu Zachodniego doc. Ślaski wybrany został członkiem komisji rewizyjnej. W grudniu 1960 r. otrzymał nagrodę Sekretariatu Naukowego PAN.

W grudniu mgr Szajbel wybrany został zastępcą dele-

gata do Komisji Środowiskowej Szkół Wyższych i Instytutów Naukowych ZNP w Poznaniu.

VII. W ubiegłym roku zakres działalności Oddziału uległ znacznemu poszerzeniu w związku z rozbudową prac mikrofilmowych, rozszerzeniem korespondencji i większą frekwencją w pracowni. Dzięki uzyskaniu drugiego etatu praca szła sprawniej i można było zwłaszcza posunąć naprzód tak palącą sprawę porządkowania i inwentaryzacji własnych zasobów. Wielkim uszczerbkiem dla Oddziału było odejście z prac zleconych mgr Zubalowej i następnie dłuższa przerwa aż do uzyskania nowych możliwości w tym kierunku.

Akcja zdobywania spuścizn napotyka wciąż na trudności. Mimo wysiłków w zakresie propagandy, wciąż jeszcze samo istnienie Oddziału jest nieznane, nie tylko wśród szerokich kół społeczeństwa wielkopolskiego, ale nawet w sferach uniwersyteckich. Zdarza się tedy bardzo często, że rodziny zmarłych naukowców przekazują ich spuścizny do znanych już im od dawna instytucji, jak biblioteki czy zbiory szkół wyższych. Konieczne jest zwiększenie jeszcze akcji propagandowej. Ponieważ próby umieszczenia w prasie różnego typu notatek informacyjnych o działalności Oddziału, często zawodzą, należałoby rozważyć sprawę umieszczania ich tytułem odpłatnym, na to jednak konieczny byłby pewien fundusz.

Należy liczyć się ze stałym choć powolnym wzrostem ilości korzystających z Archiwum PAN, która będzie się zwiększała w związku z udostępnianiem zasobu i uzupeł-

nianiem kartotek, które budzą największe zainteresowanie.

Wzrost agend Oddziału, w szczególności bardzo pracochłonne zajęcia przy mikrofilmowaniu i porządkowaniu, wymagają dalszego zwiększenia jego stałej obsady etatowej.

Bez realizacji tego postulatu, dorywcze i niepewne prace zlecone nie mogą zapewnić rychłego uporządkowania rosnącego wciąż zasobu, ani objęcia ewidencją ogromnego archiwum Uniwersytetu i archiwów innych szkół wyższych Poznania, ani wreszcie pełnej penetracji terenu.

x

x x

Z a k o ń c z e n i e

Okres sprawozdawczy zaznaczył się w Archiwum PAN i jego Oddziałach przez poważny rozwój zakresu i natężenia prac. Nie objęło to wprawdzie w jednakowym stopniu wszystkich działów roboczych - niemniej jednak zaznaczył się poważny przyrost cennych zbiorów, zorganizowano należycie wyposażony magazyn archiwalny w Warszawie, posunięto prace nad porządkowaniem materiałów, przy czym zajęto się, po upływie należnych terminów, aktami własnymi PAN z początków jej działalności.

Wzrost zbiorów mikrofilmów, rozrost powiązań zagranicznych, wymagający podjęcia rozległych poszukiwań i ustaleń materiałowych w odniesieniu do całego zasobu archiwalnego i rękopiśmiennego kraju - to dalsze ele-

menty tego rozwoju. Ponadto podjęte zostały poważne prace, zmierzające do usprawnienia obiegu akt w kancelariach komórek i placówek PAN przed przekazaniem ich do Archiwum.

Wskazane czynniki spowodowały, wobec utrzymania dotychczasowej obsady etatowej, konieczność zahamowania niektórych prowadzonych dawniej prac. Osłabło więc tempo zainteresowań metodyczno-archiwalnych, w znacznej części zresztą już zakończonych, mniej uwagi poświęcono również sprawom wydawniczym, przygotowując tylko jeden numer Biuletynu Archiwum PAN. Pewną rolę odegrało tu również przejściowe osłabienie strukturalne, wynikające z momentu zawieszenia i niejakiej rewizji dotychczasowych założeń działalności Archiwum, związane z pracami nad statutem. Najistotniejszą przeszkodę hamującą stanowiła wszelako sprawa lokalowa. O ile Oddziały - po uzyskaniu nowego pomieszczenia w Krakowie - znalazły się obecnie w stosunkowo korzystnych warunkach pod względem pomieszczeń, o tyle centrala w Warszawie nadal znajduje się w sytuacji bardzo trudnej.

Wnioski Archiwum o rozwiązanie jego trudności lokalowych, składane od z góry 4 lat w PAN i wielokrotne interwencje u właściwych władz pozostają dotychczas bez konkretnej odpowiedzi. Ustne wypowiedzi na ten, tak żywotny dla Archiwum PAN temat, ograniczyły się do obietnic i nie przyniosły decyzji. Mimo komisyjnego stwierdzenia /rok 1958/ stanu rzeczy "który zagrażał bezpieczeństwu i zdrowiu pracowników oraz całości drogocennych materiałów archiwalnych" - dotychczas nie udało

się nawet zrealizować założenia niezbędnej instalacji wentylacyjnej w lokalu nr 319 i 320. W tym zakresie nie zdołano, mimo usilnych zabiegów, przełamać rzekomych trudności.

Rozmieszczenie Archiwum PAN w lokalu na czterech piętrach /od suteryny do III piętra/, wysoce niedogodne dla skoordynowania różnych prac i rozlokowania działów i pracowników, fatalne warunki zdrowotne /antresola w sali 01 i pokoje nr 319-320 - bez możności wentylacji/, wpływa ujemnie zarówno na prawidłowy rozwój działalności placówki jak i na zdrowie pracowników. Dlatego też ten stan rzeczy winien być jak najprędzej poddany raz jeszcze gruntownej analizie i radykalnie zmieniony.

Wobec tych podstawowych trudności wszelkie dalsze niedogodności: szczupły budżet, brak niezbędnych dla placówki o tak rozległym zakresie działania własnych etatów administracyjnych i obsługi, - jakkolwiek istotne, schodzić muszą na plan dalszy. W obecnych warunkach przedstawione w sprawozdaniu wyniki pracy Archiwum, jak i poszczególnych pracowników, uporczywie podnoszących swe kwalifikacje zawodowe i naukowe /omal wszyscy pracownicy działalności podstawowej mają w tej chwili poważnie zaawansowane prace, mające na celu uzyskanie wyższego stopnia naukowego/, uzyskane być mogły jedynie dzięki poważnemu wysiłkowi całego zespołu.

S P I S T R E Ś C I

str.

H.O.Meisner: Archiwum Akademii jako placówka dokumentacji naukowej - - - - - - 3

J.Żeglicki: Porządkowanie otwartych zespołów akt 12

Inwentarze archiwalne: 29

H.Zubalowa: Materiały Wisławy Knapowskiej 31

St.Chankowski: Materiały Artura Śliwińskiego 72

Notatki bibliograficzne - - - - - - - - - - - - - 127

Sprawozdanie Archiwum za rok 1960 - - - - - - - 134

Oddział APAN w Krakowie - - - - - - - - - - - 151

Oddział APAN w Poznaniu - - - - - - - - - - - 156